

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petja Kovačevič

NEPRETRGANI KROGI PRIJATELJSTVA

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Petja Kovačevič

Mentorica: doc. dr. Metka Kuhar

NEPRETRGANI KROGI PRIJATELJSTVA

Diplomsko delo

Ljubljana, 2008

Nepretrgani krogi prijateljstva

Prijateljstvo v življenju posameznika, ko ta vstopa v adolescenco, pogosto prevzema osrednjo in najpomembnejšo vlogo, ker adolescenca označuje razvojno obdobje sprememb na osebni in socialni ravni mladostnika. Zato posebno v tem času, namenjenemu iskanju in oblikovanju identitete ter iskanju mesta v družbi, prijatelji pomenijo orientacijo v socialnem okolju. Prijateljstva, še posebej najboljša, omogočajo stabilnost, izmenjavo zaupnosti, intimnosti in samorazkrivanja ter na tak način zadovoljujejo socialne potrebe adolescentov. S pomočjo raziskovalnega vprašalnika med adolescenti sem ugotavljala, kakšne so značilnosti prijateljstva danes, kaj mladim prijateljstvo pomeni in ali so starši lahko tudi prijatelji. Zanimalo me je, kateri motivi vplivajo na vzpostavitev prijateljskega odnosa, ali prijateljstvo nastaja zaradi zunanjih ali osebnih interesov posameznika in koliko časa traja. Dotaknila sem se tudi prijateljstva med adolescenti nasprotnih spolov in virtualnega prijateljstva, ki danes postajata čedalje pogostejša in bolj priljubljena oblika druženja. Pri prijateljstvu med nasprotnima spoloma sem se osredotočila na razlike med obema spoloma pri vzpostavljanju socialnih vezi, medtem ko sem se pri virtualnem prijateljstvu osredotočila na računalniško posredovano komunikacijo in kakovost odnosa, ki nastane oziroma se razvije preko spleta. V raziskovanje sem vključila adolescente stare od petnajst do osemnajst let, ki so vprašalnik reševali preko spletnega portala za mlade, VijaVaja.

Ključne besede: prijateljstvo, vrstniki, adolescenca, virtualno prijateljstvo.

Constant Friendships Spheres

Friendship became the main and most important thing in an individual's adolescent period of life. Adolescence is the time when changes of personal and social development begin. This leads to friends, in adolescence, serving as navigators in social environment to individual persons in the process of forming their identities and looking for group membership. Friendships (especially true friendships) enable stability, mutual trust, intimacy and self-disclosure, all of which are characteristic of a person entering adolescence, and satisfactory to their social needs. To find out present trends in friendships, the meaning of this type of relationships for adolescents and the importance of the new parental role, parents as friends, a research questionnaire was used. Adopting that approach, motives were sought, internal or external, that create new personal relationships; attempts were also made to define the duration of such friendships. Furthermore, opposite-sex friendships (gender differences making friends) and virtual friendships (computer-mediated communication and the quality of relationships formed on the Internet) were included. The study involved adolescents, aged between 15 and 18 years, who responded to the research through the youth web page VijaVaja.

Key words: friendship, peers, adolescence, virtual friendship.

Kazalo

1	Uvod.....	6
1.1	Raziskovalno vprašanje	7
1.2	Kaj je prijateljstvo?	8
2	Družbeni, socialni in razvojni pogled na prijateljstvo	11
2.1	Položaj prijateljstva v modernem svetu	11
2.2	Vrstniki	13
2.3	Starši kot prijatelji.....	18
2.4	Prijateljstvo v adolescenci.....	21
3	Različni teoretični pogledi na prijateljstvo	25
3.1	Teorije socialnih omrežij in nastajanje prijateljstva	25
3.1.1	Socialna omrežja	25
3.1.2	Socialne interakcije	28
3.1.3	Družbene norme in vplivi	31
3.1.4	Teorije sklepanja prijateljev	34
3.1.5	Oblikovanje prijateljev	38
3.2	Značilnosti prijateljskega odnosa (trajanje in kakovost)	41
3.3	Ohranitev ali propad prijateljstva.....	43
3.3.1	Strategije ohranjanja prijateljstva	43
3.3.2	Konflikt v prijateljstvu.....	46
3.3.3	Propad prijateljstva	47
4	Vrste prijateljev v adolescenci	49
4.1	Medspolna prijateljstva v adolescenci	49
4.2	Virtualna prijateljstva.....	52
5	Empirični del.....	55
5.1	Teze in argumenti	55
5.2	Način zbiranja podatkov in opis vzorca.....	59
5.3	Preverjanje tez in analiza podatkov	61
5.3.1	Teza 1.....	61
5.3.2	Teza 2.....	65
5.3.3	Teza 3.....	68
5.3.4	Teza 4.....	71
5.3.5	Teza 5.....	72
5.3.6	Teza 6.....	76
5.3.7	Teza 7.....	80
6	Zaključek.....	83
7	Literatura.....	87
8	Priloga.....	91
	Priloga A: Raziskava prijateljstva med mladimi	91

Kazalo tabel in grafov

Tabela 5. 1: Stopnja pomembnosti - rezultati	61
Tabela 5. 2: Motivi za sklepanje prijateljstev	65
Tabela 5. 3: Motivi za sklepanje prijateljstev - rezultati.....	66
Tabela 5. 4: Primerjava med motivi.....	68
Tabela 5. 5: Primerjava med motivi - rezultati	69
Tabela 5. 6: Starši kot prijatelji.....	72
Tabela 5. 7: Starši kot prijatelji - rezultati	73
Tabela 5. 8: Virtualno prijateljstvo	76
Tabela 5. 9: Načini izražanja	77
Tabela 5. 10: Virtualno prijateljstvo - rezultati.....	77
Tabela 5. 11: Prijateljstvo med deklicami in dečki.....	80
Tabela 5. 12: Prijateljstvo med deklicami in dečki - rezultati	81
Graf 5. 1: Stopnja pomembnosti - rezultati.....	62
Graf 5. 2: Prisotnost prijateljev - rezultati	63
Graf 5. 3: Motivi za sklepanje prijateljstev - rezultati	67
Graf 5. 4: Primerjava med motivi - rezultati.....	69
Graf 5. 5: Trajanje prijateljstva – rezultati	71
Graf 5. 6: Starši kot prijatelji - rezultati	74
Graf 5. 7: Virtualno prijateljstvo - rezultati	78
Graf 5. 8: Načini izražanja - rezultati.....	79
Graf 5. 9: Prijateljstvo med deklicami in dečki - rezultati.....	82

1 Uvod

Že od otroštva naprej v naša življenja vstopajo prijatelji. V otroštvu smo prava prijateljstva našli v pesmih, pravljicah in risankah; kot na primer v knjigi Moj prijatelj Piki Jakob in Medvedek Pu, v risankah Pi in Pa in tudi Tom in Jerry. Šele ob prihodu v šolo, smo si prijatelje, za skupno igranje in učenje, našli sami. Kdor je imel več prijateljev, je bil bolj priljubljen med ostalimi sošolci. Šele v obdobju adolescence je posameznik lahko ugotovil, kaj prijateljstvo pomeni oziroma kakšno vlogo ima.

Resnično prijateljstvo pomeni neopisljivo vez med dvema posameznikoma, ki si zaupata in na različne načine skupaj doživljata življenje in si delita podobne vrednote. Predstavlja odnos, katerega si vsak želi, in kar zahteva motivacijo in voljo. Vez, ki nastane, je potrebno negovati, vzdrževati in v njej delovati tako, da nihče od vključenih posameznikov ni na slabšem. Sovpadanje s težavami na poti in radovednost, ki vodi v odkrivanje novega sveta, pomeni tudi odraščanje v krogu prijateljev. Medsebojno spodbujanje in neprestano klepetanje, zaupanje najdrobnejših skrivnosti in neumnosti, ki so v tistem času zelo pomembne, zaljubljenost, težave v šoli in doma, z vsem tem se ukvarjajo odnosi prijateljstva med mladostniki. Pri prijateljstvu gre v tem smislu za odnos med dvema posameznikoma, ki vstopata v socialno interakcijo zaradi različnih vzrokov, z različnimi izkušnjami, doživetji in občutki, ki se za tem prepletajo in skrbijo za skupno rast vsakega posameznika preko nasprotnega pogleda.

Odnosi prijateljstva tako neprestano krožijo, se spreminjajo, nastajajo, propadajo in rastejo. Prisotni so v različnih obdobjih posameznikovega življenja, včasih bolj, drugič manj. Vsak posameznik stremi k ohranjanju ravnotežja v prijateljstvu, saj bi se brez njega počutil osamljenega in samega. Vendar se prijateljstvo, kakor življenje, pogosto ciklično obrača, prilagaja trenutnim razmeram v določenem časovnem obdobju, družbenim trendom in tempu vsakdana. Nepričakovano lahko prinese začetek ali konec novega prijateljskega odnosa, in je zato neskončno in neomejeno. V tem kontekstu lahko rečemo, da odnos prijateljstva izgrajuje več nepretrganih krogov skozi celotno življenjsko obdobje posameznika.

1.1 Raziskovalno vprašanje

V moji diplomski nalogi me bodo zanimale značilnosti prijateljstev mladih v sodobnosti in dejavniki, ki vplivajo na nastanek prijateljskih vezi. Ob tem bom skušala ugotoviti, kako pride do nastanka, propada oziroma do ohranitve prijateljstva.

Najprej se bom osredotočila na pomen in položaj prijateljstva mladih oziroma adolescentov¹ v sodobnem svetu. Skušala bom ugotoviti, ali in do kolikšne mere je pogojeno z združevanjem v subkulture in delovanjem na kolektivni ravni. Poleg tega se bom ukvarjala z odgovori na naslednja vprašanja. Kako pomembno se prijateljstvo zdi adolescentom? Kaj jim prijateljstvo sploh pomeni? Kako adolescenti vidijo svoje starše; kot prijatelje ali kot skrbnike? Se starši v času adolescence za prijateljski odnos s svojim otrokom morda merijo z njihovimi vrstniki?

V nadaljevanju se bom osredotočila predvsem na osebne motive za sklepanje prijateljstev. Zanimalo me bo, katere so značilnosti prijateljskega odnosa in v katerih primerih gre za kratkotrajen oziroma dolgotrajen odnos. Ali prijateljstvo nastane zaradi zunanjih interesov ali iz težnje po izmenjavi intimnosti in zaupnosti?

---

¹ Starostne meje adolescence/mladine se od države do države razlikujejo. Zgodovinska tradicija na področju mladinskih politik vpliva na razhajanje med ciljnim skupinami mladinskih struktur in politik. Evropska komisija in Svet Evrope opredeljujeta mlade med 13. in 30. letom, medtem ko mednarodni pravni teksti definirajo mlade kot starostno skupino med 15. in 24. letom (definicija Organizacije združenih narodov). Znotraj skupine mladih razvojnopsihološke in sociološke raziskave prostega časa ter življenjskih stilov oblikujejo različna obdobja adolescence. Predadolescenca zaobjema starostno obdobje 9 do 12 let, kjer mladi dozorijo za delo v socialnih skupinah. V zgodni adolescenci, 12 do 15 let, se poveča proces prizadevanja po neodvisnosti od staršev, kar se kaže v opuščanju zanašanja na starše, kljubovalnosti in prisotnosti večjega vrstniškega pritiska. V obdobju srednje (15 do 17) in pozne (17 do 19) adolescence se mladi zatekajo k šolanju in iskanju poklica, hkrati pa se osamosvajajo od staršev in vključujejo v družbo. Predzadnje obdobje mladosti, postadolescenca ali predodraslost, traja med 19. in 25. letom in je značilna za študente. Arnettova jo označi kot prihajajočo odraslost in življenjsko obdobje, v katerem imajo mladi priložnost samostojnega raziskovanja med življenjskimi možnostmi (Arnett v Ule in Kuhar 2002, Ule in Kuhar 2003). Zadnje obdobje adolescence se imenuje »mladi odrasli«; v to skupino spadajo posamezniki s starostjo 25 do 30 let. Pogosto se zgodi, da kljub letom zaradi objektivnih in subjektivnih razlogov ostajajo doma pri starših. (Ule in Kuhar 2002, Ule in Kuhar 2003)

1.2 Kaj je prijateljstvo?

Prijateljstvo pomeni neomejeno podporo, pomoč, vzajemno veselje, deljenje skupnih užitkov, nekaj, kar posameznikom predstavlja izjemnost in nepogrešljivost v življenju. »Medtem, ko se Sivček čoha in Pujsek menca in se Sova visoko nosi, Pu preprosto JE (Hoff 1996).«

Aristotel pravi, da ima beseda prijateljstvo dva pomena: v širšem pomenu izraža celoto družbenih vezi med ljudmi, kot na primer: tovarištvo oziroma druženje v šoli, pri delu, sorodstvene vezi med brati in sestrami, med starši in otroci, intimne ljubezenske vezi; v ožjem pa se nanaša na tiste prijateljske vezi, ki se spletejo po daljšem časovnem obdobju poznanstva med dvema človekoma, ki drug drugemu hočeta dobro iz nesebičnih razlogov in si tega ne skrivata. Takšno prijateljstvo označuje »pravo«, »iskreno«, »resnično« in »pristno« vez med posameznikoma. Osnovni temelj, brez katerega takega prijateljstva ni mogoče ustvariti, je naklonjenost. (Gantar v Aristotel 1994, 385/6) Vprašanje na tem mestu je, ali je danes še vedno prijateljstvo rezultat tesnih, intimnih medsebojnih odnosov. Raziskava Mladina 2000 je pokazala, da imajo mladi težave pri vzpostavljanju »resničnih prijateljev« kot močnih odnosov, zaradi česar nastajajo t. i. »odnosni minimalizmi« kot energetska in časovna varčevanja. (Ule idr. 2002, 99) Kje se skrivajo vzroki teh sprememb?

Prijateljstvo je ključni element v socialnem in emocionalnem življenju adolescenta. (Bukatko 2008, 562/3) Prijateljstva se vzpostavljajo kot rezultat socialnih okolij, v katerih se razvijajo socialne veščine, znanja o sebi in drugih, čustveni in kognitivni viri za reševanje vsakodnevnih težav, kar razvija medsebojno vzajemnost in intimnost. V primerjavi z znanci oziroma kolegi, prijatelji preživijo več časa skupaj, sodelujejo v socialnih aktivnostih in izražajo željo po sodelovanju in medsebojni pomoči. Bistvo prijateljev v dejavnostih je osredotočeno na enakost in ne na tekmovalnost oziroma dominantnost določenega posameznika. Ključna oblika prijateljstva je družba, v kateri so posamezniki partnerji pri prostočasnih in drugih dejavnostih. Skupna lastnost vseh posameznikov v družbi je njihovo zadovoljstvo ob tem, da lahko aktivnosti in pridobljene izkušnje delijo s svojimi prijatelji. (Cotterell

2007, 81) Druženje omogoča nastanek pozitivnih emocionalnih občutkov, kot so na primer naklonjenost, humor in sprostitvev. Druženje predstavlja v tem smislu lepilo za socialne odnose. (Rook v Cotterell 2007, 81) Pomaga pri nastajanju in ohranjanju prijateljstva, je element, brez katerega prijateljstvo ni mogoče, hkrati pa dejavnost, ki poteka v okolju in lahko vpliva na spreminjanje definicije prijateljstva. Druženje pomeni skupno preživljanje prostega časa mladih, vlogo česar med adolescenco pogosto zavzame šola, športne aktivnosti in druge izvenšolske dejavnosti.

Prijateljstvo je po eni strani opredeljeno kot prostovoljna medsebojna odvisnost med dvema posameznikoma, ki namerava olajšati doseganje socialno emotivnih ciljev udeležencev, hkrati pa lahko vsebuje tudi različne tipe in stopnje druženja (Hays v Fehr 1996, 7); in predstavlja po drugi strani intimen, osebni in ljubeč odnos z vzajemno željo po ohranjanju prijateljstva, po iskrenosti in odkritosti, zaupanju, intimnosti in odprtosti sebe, zvestobi in trajanju odnosa v prihodnosti (Donelson in Gullahorn v Fehr 1996, 7). Obstaja več stopenj prijateljskega odnosa s posledično različno kompleksnostjo medsebojnega odnosa na posamezni stopnji. Vsako iskreno oziroma tesno prijateljstvo se razvije iz navideznega poznanstva, ki temelji na preprosti socialni interakciji. Da bi posameznik vzpostavil socialno interakcijo z drugim, mora imeti v mislih določene prednosti zase, ki bi jih s tem dosegel. Privlačiti ga mora pričakovanje po socialnem dejanju, ki bi ga »nagrnilo«. Ko obe strani začutita določeno vzajemno koristnost, sta postavili temelje za obojestransko naklonjenost.

Kljub na novo vzpostavljenim odnosnim minimalizmom sta vzajemnost in intimnost še vedno ključna elementa socialnega odnosa, ki prijateljstvo ločita od ostalih vezi med posamezniki. Vzajemno prijateljstvo je pogosto razumljeno kot edino pravo prijateljstvo. Pri tem gre za enakopravnost pri deljenju informacij, izkustev, zabave, misli in želja, enakopravnost pri delovanju, enakopravnost pri občutju obeh akterjev, ki si enakovredno izmenjavata dobičke in izgube. Za adolescente je lahko razlika med enostranskim in vzajemnim prijateljstvom povsem poljubna. Iz perspektive socialne mreže sta oba tipa prijateljstva pomembni socialni vezi, ki predstavljata prijateljstvo na dveh različnih razvojnih fazah. (Degirmenciogui v Bowker 2004, 103) Za ohranitev in razvoj prijateljske vezi je prav tako pomembna intimnost, saj poglobi odnos in mu daje določeno kakovost, ki je sestavljena iz elementov bližine,

naklonjenosti, samorazkrivanja in zavezništva oziroma zveze, načina sprejemanja vedenja obeh prijateljev ter hkrati varovanja njune bližine in spoznanja pomembnosti usklajevanja njunih potreb z medsebojnim spoštovanjem (Shulman v Cotterell 2007, 81). Ključ do intimnega samorazkritja drugemu se namreč skriva v posameznikovi sposobnosti sporočanja zaupanja in podpore.

Prijateljstvo je večdimenzionalni pojem. Čeprav je enostavni pomen prijateljstva dejstvo, da ima posameznik sočloveka, ki mu zaupa, k temu spada tudi določena stopnja socialnih kompetenc oziroma vedenja posameznika. Mendelson in Aboud sta definirala šest funkcij prijateljstva: stimulativno tovarištvo (družba), zanesljiva zveza, pomoč, intimnost, samoovrednotenje in emocionalna varnost, kar opisuje kakovostne vidike prijateljstva (Mendelson in Aboud v Cotterell 2007, 80). Prav tako pomembno je, da se prijatelji vključujejo v aktivnosti, v katerih uživajo, da so zanesljivi, pripravljeni pomagati, sprejemati čustva in občutke drugega, izražati zaupanje v posameznika in biti optimistični v težavnih situacijah (Cotterell 2007, 80).

Definiranje prijateljstva se navezuje na vse njegove elemente. Eden od teh je stopnja kakovosti, ki je pomembna za ohranitev odnosa, zato je od kakovosti bolj pričakovana posameznikova sposobnost prilagoditve kot pa količina prijateljev oziroma prijateljstev. (Hartup in Stevens v Bagwell idr. 2005, 237) Kakovost prijateljstva se razlikuje glede na pozitivne (varnost, podpora in tovarištvo) in negativne (rivalstvo, dominantnost) oblike, ki jih vsebuje (Berndt v Mathur in Berndt 2006, 369). Višjo kakovost prijateljstva določa stopnja stabilnosti odnosa med posameznikoma. Bolj kot je prijateljstvo stabilno, višja je njegova kakovost. (Bukowski v Bowker 2004, 86) Dolgotrajna prijateljstva proizvajajo več priložnosti za razvoj zaupanja in intimnosti, kot tista, ki so sklenjena na novo oziroma trajajo manj časa.

Prijateljstva so strukturirana kot kompleksne tvorbe socialnih interakcij, vzajemnosti, intimnosti in pripadnosti, naklonjenosti in medsebojne povezanosti, kar pogosto preraste v pritisk, nadzor in ujetje znotraj določenega odnosa. V čedalje večih primerih so prijateljstva vezi, ki ne zahtevajo predanosti posameznikov, temveč le njihovo mreženje, druženje in vzpostavljanje stikov.

2 Družbeni, socialni in razvojni pogled na prijateljstvo

2.1 Položaj prijateljstva v modernem svetu

Prijateljstvo ima kot pomembna oblika socialne povezanosti v sodobnem svetu gibljiv položaj. Medtem ko so adolescenti močno navezani in odvisni od svoje vrstniške skupine, se skozi leta status prijateljevanja spreminja. Kakor se spreminja družbeni in kulturni kontekst prijateljstva, se spreminja tudi pomen in razumevanje odnosa »biti prijatelj« (Pahl 2000, 1). Prijateljstvo večinoma uvrščajo med najbolj pomembne stvari v življenju, hkrati pa se pomikajo od intenzivnega druženja s prijatelji k mreženju, kjer je pozornost osredotočena predvsem na količino poznanstev, s čimer se širi tudi obseg potencialnih virov informacij, ki imajo za posameznika obveščevalno vlogo. Na tak način je pomen prijateljstva večji v čustvenem in materialnem, ekonomskem smislu. (Ule idr. 2002, 100) Mladi tako prehajajo iz tesnih prijateljskih vezi k navezovanju stikov, medtem ko pomen prijateljstva še vedno ostaja na izjemno visokem položaju.

Prijateljstvo je svojo visoko ceno pridobilo z možnostjo, da se različni medosebni odnosi usklajujejo z različnimi potrebami posameznika. Prijateljski odnosi sovpadajo s človekovo potrebo po socialni integraciji, saj dobri prijatelji pomagajo pri zadovoljitvi potrebe po navezanosti (Weiss v Fehr 1996, 5). Prijateljstvo zadovoljuje številne ključne posameznikove potrebe: materialne, kognitivne in socialno emotivne. Medtem ko gre pri materialnih potrebah za pridobivanje pomoči in podpore s strani prijateljev, se kognitivne potrebe zadovoljijo s pomočjo izkustev, ki jih delimo s prijatelji, dejavnosti, v katere se skupaj vključujemo, in izmenjavo idej. Prijatelji gradijo določen referenčni okvir, skozi katerega si razlagamo svet in raziskujemo pomene stvari. Socialno emotivne potrebe pa vsebujejo predvsem ljubezen in samozavedanje. (Solano v Fehr 1996, 5) Vzajemno zadovoljevanje posameznikovih potreb pomeni korak bliže k ohranitvi določenega prijateljstva.

Prijateljstvo kot varnostna mreža posameznikom omogoča določeno pripadnost in oporo v različnih življenjskih situacijah. Adolescentom omogoča osebnostni, identitetni in socialni razvoj preko socialne interakcije, ki poteka na tesnem odnosu z

enim ali večimi posamezniki. Prijatelji ustvarjajo stabilnost v toku našega življenja in nam posredujejo usmerjanje in podporo skozi dogodke, doživetja in izkušnje (Pahl 2000, 70). Sožitje, ki ga najdemo s pravimi prijatelji, je rezultat dolgoročne socialne interakcije, vzajemnosti in medsebojne koristi, hkrati pa način sožitji ustvarja kontinuirano zaupanje, ki pomeni podlago za posredno sledenje poti svojega prijatelja.

2. 2 Vrstniki

Adolescenti se v obdobju odraščanja srečujejo s številnimi razvojnimi nalogami in problemi, ki jih morajo reševati v individualnem razvoju, da se oblikujejo v odrasle osebnosti. Razvojne naloge se nanašajo na osebnostno rast, motivacijo, miselne sposobnosti, kompetence, odnose z bližnjimi in drugo. Osrednji nalogi sta oblikovanje posameznikove identitete in njegovega mesta v družbi. Pri prvi gre za doseganje posameznikove avtonomije in neodvisnosti, kar danes poteka pozno, šele v času odraslosti, ter spoznanjem različnosti od drugih posameznikov, medtem ko gre pri iskanju lastnega mesta predvsem za pridobivanje socialnih kompetenc in spoznanje sistema družbenih odnosov, norm, standardov in pravil, ki urejajo odnose med družbenimi skupinami. Obe razvojni nalogi se rešujeta skozi proces socialne primerjave, ki se odvija v različnih socialnih interakcijah, v katere se vključujejo, kot na primer družina, vrstniki. (Gril 2006, 5) V času adolescence je najbolj pogosto preživljanje prostega časa z vrstniško skupino, ki posameznikom pomaga do uresničenja ciljev tega razvojnega obdobja.

Mladinska vrstniška kultura mladim omogoča primerjavo in izmenjavo izkušenj, posploševanja kulturnih vzorcev, zlasti vzorcev mladinske potrošnje in preživljanje prostega časa. Gre tudi za poseben socialni prostor, v katerem se mladi združujejo in na poseben način oblikujejo, pri čemer sami ustvarjajo določene oblike kulture, preživljanja prostega časa in zabave. (Elkin in Hendel v Hendry 1993, 34) Pri mladih je vključevanje v vrstniško skupino še toliko bolj pomembno, saj v tej fazi začnejo spoznavati določene družbene norme in pravila obnašanja, ki vplivajo na njihov kasnejši razvoj. Vrstniška skupina pomeni dopolnilo k starševski avtoriteti in k socialnemu ter osebnemu razvoju posameznika v adolescenci. Prav tako je ključen dejavnik pri sprejemanju družinskih in šolskih nalog ter pri posredovanju vrednot »odraslega« sveta. Vrstniške skupine razširjajo posameznikovo družbeno obzorje, pomagajo k razvoju celovite osebnosti, neodvisnosti in odraslosti. Vrstniške skupine niso demokratične tvorbe, saj v njih vlada hierarhija in notranja delitev vlog, v katerih se vsakemu posamezniku dodeli določen status. (Elkin in Hendel v Hendry 1993, 34) Čas, ki ga oseba preživi v družbi vrstnikov, predstavlja priložnost tudi za razvoj socialnih veščin in podpornega prijateljstva med posamezniki (Bukatko 2008, 559).

Druženje z vrstniki v času adolescence postane bolj intenzivno, kar vključuje široko mrežo novih ali starih poznanstev. Adolescenti v tem času oblikujejo tesne, intimne prijateljske vezi z drugimi vrstniki, pogosto s tistimi, ki so usmerjeni na isto ali vsaj podobno izobraževalno pot. (Iervolino v Bukatko 2008, 559) Ob tem se lahko formirajo klike oziroma skupine vrstnikov, ki imajo podobne interese, skupno komunikacijo in preživijo skupaj veliko časa. Med adolescenco je klika izjemnega pomena, saj predstavlja aktivno življenje posameznika. Na začetku je pogosto sestavljena iz enega spola, šele kasneje se razvije v obojespolno druženje, hkrati pa jo vedno sestavljajo posamezniki, ki so med seboj tesno povezani. (Cotterell 2007, 55) Udeležence klike družba identificira preko ugleda, ki jim ga pripiše na podlagi njihovega vedenja in odnosa do drugih posameznikov. V adolescenci je pripadnost posameznika kliki oziroma družbi pomembna zaradi občutka pripadnosti, saj obe vrstniški skupini nadomeščata prisotnost skrbnikov. (Brown v Bukatko 2008, 559) Vpliv klike oziroma družbe na posameznika je odvisen od tega, kako močno se posameznik identificira z določeno skupino. Klike in družbe imajo svoje norme in pravila vedenja, ki lahko določajo način oblačenja, vedenja ali celo želje in motive za prihodnost. (Kiesner v Bukatko 2008, 560). Po prehodu posameznika iz adolescence v pozno mladost in odraslost se zmanjša želja po družbeni pripadnosti in se hkrati poveča motivacija za odnose na individualni ravni. Iz tega razloga se poveča število prijateljskih zvez, oblikujejo se tesni in najboljši prijatelji. (Shrum in Cheek v Bukatko 2008, 560) Prijateljstvo je pomembno zaradi možnosti izmenjave misli in občutkov med posamezniki ter pričakovanja vzajemnega razumevanja in samorazkrivanja v odnosu (Bigelow in LaGaipa v Bukatko 2008, 562). Prijatelji si prav tako med seboj zaupajo težave in iščejo potencialne rešitve ter eden drugega spodbujajo k izgrajevanju sebe in svoje prihodnosti. Prijateljstva v adolescenci postanejo veliko bolj selektivna kot v mlajših letih. Posamezniki iščejo vzajemna prijateljstva, ki hkrati širijo njihove socialne mreže poznanstev.

Kljub izjemno pomembni vlogi vrstniške skupine pri adolescentih, je ravno njena odsotnost vse pogostejša. Posebno mladi se danes več ne združujejo v avtonomne vrstniške skupine in družbeno dejavne mladinske subkulture, ki so imele nekdanjo nalogo posredovati specifične generacijske in subkulturne drže in identitete. Vse pogostejše so mladi prepuščeni samim sebi in svojim »osebnim projektom«. Najbolj očitna negativna posledica teh sprememb je družbena infantilizacija mladosti in

odvisnost od paternalizma odraslih, ob čemer se mladi znajdejo kot pasivni opazovalci pred daljnosežnimi življenjskimi odločitvami. (Ule idr. 2002, 26) Čeprav adolescenti stojijo na novi poti odraščanja, aktivno pristopajo k druženju v prostem času.

Prosti čas je namenjen aktivnostim, ki jih posameznik sam izbere in mu lahko koristijo tudi na drugih področjih. Pogosto govorimo o aktivni, konstruktivni ali inteligentni uporabi prostega časa, kot je na primer: udejstvovanje v športu, branje knjig in druge literature; ali pasivni uporabi na drugi strani, pod kar spada na primer neselektivno gledanje televizije ali igranje računalniških iger. K izbiri o izrabi prostega časa vplivajo ekonomski in kulturni dejavniki. (Ule 2002, 69) Prosti čas pomeni tudi razbremenitev od intelektualnih in fizičnih naporov, ki se pojavljajo v šoli, ob delu ali ob vsakodnevnih obveznostih. Mladostniki ga razumejo kot možnost za sprostitev, kot čas, v katerem lahko počnejo, kar želijo, ko so osvobojeni od zunanjih pritiskov, ko so lahko s prijatelji, ko lahko izražajo sebe ali preizkušajo svoje sposobnosti. Ključni elementi prostočasnih dejavnosti so samousmerjanje, notranja motivacija, spoznavanje lastnih sposobnosti in izkušanje zadovoljstva. (Caldwell in Baldwin v Gril 2006, 1) Notranja motivacija poteka kot zadovoljevanje potreb po kompetentnosti, samostojnosti in povezanosti z drugimi posamezniki. Iz razvojnega vidika je pomembno, da ima posameznik možnost za notranje motivirano vedenje, preko katerega lahko samousmerjanje k dejavnosti povezuje z iniciativnostjo (Lerson, Caldwell in Baldwin v Gril 2006, 2). Iniciativnost je ključnega pomena za razvoj ustvarjalnosti, spretnosti vodenja, altruističnega in javnega delovanja. Posameznik jo razvije pri strukturiranih dejavnosti, kot na primer pri športu, umetnosti ali prostočasnih dejavnostih.

Funkcije prostega časa so: neformalno izobraževanje v prostočasnih dejavnostih, razvoj societalnih kompetenc, ki se navezujejo na oblikovanje znanj in spretnosti, ki jih posameznik pridobi preko sodelovanja pri dobrodelnih ali humanitarnih akcijah, kulturnih prireditvah, prostovoljnem delu, ob vključevanju v družbeno ali javno delovanje in ob vrstniški socializaciji. Vrstniška socializacija se nanaša na prosti čas, ki ga posameznik preživi s svojimi vrstniki, pri organizirani dejavnosti ali v nestrukturiranem času (doma, na ulici), ob čemer si pridobi možnost za socialno učenje, razvijanje medsebojnih spretnosti, potrebnih za vzpostavljanje medosebnih

odnosov in ohranjanje prijateljskih zvez. Tovrstna znanja in veščine so temelj za uspešno komunikacijo v medosebnih odnosih tudi kasneje v življenju. Posamezniki med vrstniki najdejo podporo za lastna prizadevanja po samostojnosti in neodvisnosti od staršev, učijo se prevzemati odgovornost za svoja dejanja, razvijajo spoznanja o lastnih sposobnostih, osebnostnih lastnostih, eksperimentirajo s socialnimi vlogami, vzpostavljajo lastne norme in vrednote. Na tak način si posamezniki s pomočjo vrstnikov oblikujejo preferenčni način razumevanja sveta. (Gril 2006, 2/3) Največji del svojega prostega časa preživijo s prijatelji, manj z družino ali sami. V prehodu iz mlajšega v srednje mladostništvo se povečuje delež časa, ki ga posameznik preživi s prijatelji, in zmanjšuje delež časa, ki ga preživi z družino. (Gril 2006, 43) Kljub temu ne smemo zanemariti tudi preživljanje prostega časa z družino, ko na primer kdo od staršev nadomesti vlogo vrstnika in postane prijatelj. Prehod iz družine k vrstnikom postaja vse bolj enakovreden prehodu skrbnikov k prijateljem.

Dejavnosti s prijatelji imajo pomembno vlogo v življenju otrok in adolescentov, saj jim dajejo občutek dosežkov, pripadnosti, priložnosti za učenje, zabavo in področje, v katerem lahko raziskujejo svoje socialne svetove (Hartup idr. v Mathur in Berndt 2006, 365). Med vključenostjo v različne dejavnosti lahko posamezniki spoznavajo svoje prijatelje, izražajo svoje izobraževalne, socialne in fizične kompetence in na ta način gradijo socialne vezi. Povedano drugače, vsebina tistega kar posamezniki počnejo skupaj, določa naravo njihovega prijateljstva. Skupni pogled na pomen določene aktivnosti vpliva na odnos posameznika do določene dejavnosti in določa kakovost prijateljstva.

Larson s svojimi sodelavci je oblikoval zgoščen seznam dejavnosti, v katere so vključeni adolescenti. Večkrat na dan so namreč opazovali, katere aktivnosti se posamezniki udeležujejo, in kako pogosto to počnejo. Po sedmih dneh so oblikovali kategorije z dejavnostmi. Ugotovili so, da so adolescenti preživeli večino (več kot 75 odstotkov) svojega časa aktivni v naslednjih sedmih kategorijah; ki so: šola, vzdrževanje, socializacija, mediji, šport, izvenšolske dejavnosti in igre. V šolsko kategorijo je vključeno šolsko delo, kot so na primer domače naloge. V kategorijo vzdrževanja spada prehranjevanje, počitek, osebna higiena, skrb zase in transport posameznika. Socializacijska kategorija vsebuje aktivnosti, ki temeljijo na konverzaciji, kot so: medsebojni pogovor in druženje. Medijsko kategorijo predstavlja

uporaba elektrotehničnih naprav, gledanje televizije in poslušanje glasbe. V športno kategorijo spadajo vodene športne aktivnosti in aktivno preživljanje prostega časa. Obšolske dejavnosti so različne aktivnosti, ki ne potekajo v okviru šole, kot na primer religiozne aktivnosti in delo na delovnem mestu. Kategorija iger pa vključuje neformalne in netelesne dejavnosti, kot so družabne igre. (Larson idr. v Mathur in Berndt 2006, 366/7) Prisotnost vrstnikov v različnih dejavnostih povečuje verjetnost preživljanja skupnega prostega časa z vrstniki, ki so na nek način tudi prostorsko povezani, zaradi česar lažje ohranjajo socialne vezi.

Vključenost v dejavnosti z vrstniki se razlikuje tudi glede na spol. Dekleta denimo namenijo več časa socializaciji in pogovoru kot dečki (Raffaelli idr. v Mathur in Berndt 2006, 368). Prav tako dekleta prej vzpostavljajo intimne pogovore z vrstniki kakor dečki (Berndt idr. v Mathur in Berndt 2006, 368). V nasprotju s tem so med dečki bolj priljubljene športne aktivnosti, zaradi česar se v večji meri udeležujejo tekmovalnih fizičnih dejavnosti kot deklice (Kirshnit idr. v Mathur in Berndt 2006, 368). Vprašanje na tem mestu je, v kolikšni meri se prijateljstva razvijajo med nasprotnima spoloma, če se deklice raje pogovarjajo, dečki pa raje preživljajo prosti čas ob športnih dejavnostih.

Preko aktivnosti tako otroci kot adolescenti, med skupnim preživljanjem nestrukturiranega časa, spoznavajo vsakodnevno življenje prijateljev. V skladu s tem se lahko naučijo razvijati tudi prijateljstvo.

2. 3 Starši kot prijatelji

Primarna socializacija otrok je kot rezultat oskrbe staršev hkrati tudi temelj sekundarnega vstopa v socialno okolje, zato je sklepanje prijateljstev povezano tudi z odnosom posameznika do svojih staršev.

Teorija navezanosti poudarja, da posameznik, ki od primarnih oskrbnikov pridobiva odzivno in skrbno vzgojo, oblikuje zunanji model kot rezultat dobljenega okolja. Model vsebuje zanesljivost in vrednoto zaupanja, preko katerega lahko izraža sebe. (Bowlby v Rubin idr. 2004, 327) Preko tovrstnega načina rasti se posameznik nauči vzajemnosti v socialnih interakcijah in specifične socialne veščine, ki mu pomagajo pri vstopanju v odnose z drugimi. Občutek varnosti pri navezanosti s starši mu prav tako pomeni temelj za raziskovanje odnosov z vrstniki. Otrok skrbnih in odzivnih staršev je pripravljen za aktivno sodelovanje v socialnih okoljih, v katerih so upoštevane vrednote, ki se jih je naučil pri svojih skrbnikih. (Belsky idr. v Rubin idr. 2004, 327) Otrok, ki se počuti varno in podprto s strani primarnih oskrbnikov, ima večjo samozavest in manjši občutek osamljenosti kot drugi, ki nimajo teh predispozicij (Kerns idr. v Rubin idr. 2004, 328). Kakovostni odnos med starši in otroci je povezan s socialnimi veščinami in prilagodljivostjo v otroštvu in adolescenci. Ko posameznik odraste, lahko na način vstopanja v socialne interakcije vpliva prilagojenost in primarni odnos s starši, še posebej, če gre za prijateljske mreže. Na ta način je skrbniška vloga izredno pomembna. Sekundarna socializacija nastaja na podlagi primarne, in se le redko kdaj radikalno spreminja. Razvoj prijateljskih socialnih mrež v mnogih pogledih temelji na skrbniški starševski vzgoji oziroma njenih elementih. Adolescenti v prijateljih iščejo znano vedenje, komunikacijo in sodelovanje, na katerega se lahko zanesejo in pri katerem vedo, kaj lahko pričakujejo.

»Prijateljstvo je ena od najbolj pomembnih lastnosti socialnega okolja v času adolescence (Hartup v Simpkins idr. 2006, 492).« Posamezniki izbirajo svoje prijatelje glede na spol. Deklice v večji meri iščejo prijatelje, s katerimi bi si delile svoje misli, občutja in izkustva, medtem ko si dečki raje izbirajo tiste, s katerimi si lahko delijo dejavnosti (Buhrmester idr. v Simpkins idr. 2006, 492). Torej ne gre le za spremembo aktivnosti v socialnem okolju, temveč tudi za aktivno delovanje v socialni

interakciji z drugimi. Prav tako se v zgodnji adolescenci z intimnostjo poveča vedenje o prijateljevih preferencah in osebnih karakteristikah prijateljev (Diaz in Berndt v Simpkins idr. 2006, 492). Vzajemnost tako postane osrednja dimenzija prijateljstva pri prehodu posameznika iz otroštva v adolescenco (Hartup v Simpkins idr. 2006, 492). Pomeni predano sodelovanje in druženje s pomembnim drugim, kar zahteva čas in energijo ter vpliva na umik staršev iz osrednjega fokusnega polja posameznika. Prijateljstva v adolescenci temeljijo na medsebojni odvisnosti, v kateri akterja postaneta odvisna drug od drugega (Laursen v Simpkins idr. 2006, 492). Adolescenti v prijateljskem odnosu najdejo diskurz, ki je v prid obeh sodelujočih, in na ta način razvijajo razumevanje njune vezi. Spremembe v socialni perspektivi (socialne veščine, intimnost in vzajemnost) lahko spremenijo razumevanje odnosa med prijatelji, na kar vplivata tudi spol in kakovost prijateljstva (Diaz in Berndt v Simpkins idr. 2006, 493) V adolescenci igra prijateljstvo pomembno vlogo; zadovoljiti mora potrebe po intimnosti, varnosti, zaupanju, vzajemni izmenjavi misli, občutkov, pomoči in podpore. Oblikovanje in ohranjanje močnih in bogatih prijateljskih vezi predstavlja osrednjo dejavnost v obdobju poznega otroštva in adolescence, ki nadaljujejo starševsko vez in pelje čez številne ovire. Posamezniki tako postanejo močno navezani na svoje prijatelje.

V času adolescence posamezniki razvijejo močno potrebo po izražanju samostojnosti, kar pogosto vpliva na spremembo odnosa med starši in adolescenti. Avtonomija pri starših vzbudi občutek, da je potrebno vzpostaviti bolj enakovreden odnos. (Adams in Laursen v Bukatko 2008, 552) Posamezniki spremenijo pogled na svoje starše, ob čemer začnejo celostno obravnavati tako njihove pozitivne kot negativne lastnosti (Allen in Land v Bukatko 2008, 552). Adolescenti spremenijo kognitivne veščine, začnejo razmišljati kompleksno in abstraktno, kar prav tako vpliva na njihov odnos s starši. Ob tem se spremeni tudi njihova medsebojna komunikacija, kar je najbolj očitno pri izpostavljanju lastnih misli, želja in občutkov, ki jih v manjši meri delijo s starši, kakor pred tem. (Bukatko 2008, 553) Konfliktna komunikacija postane vsakodnevna tematika, kar je za starše bolj stresno kot za njihove otroke. Čeprav se medsebojni odnosi med starši in otroci spremenijo, starši ostanejo ključni temelj socialne in emocionalne podpore adolescentov ter imajo še vedno pomemben vpliv pri njihovih odločitvah. (Steinberg v Bukatko 2008, 553) Kolikšna je sprememba odnosa med starši in adolescenti, je odvisno od zgodovine njihovih interakcij. Če so

imeli v času otroštva tesen in ljubeč odnos, obstaja večja verjetnost, da ostanejo povezani tudi v adolescenci (Collins in Laursen v Bukatko 2008, 553). Bandura izpostavi raziskave, v katerih veliko mladostnikov trdi, da so v obdobju adolescence dosegli s starši boljše odnose in večje medsebojno zaupanje. (Bandura v Poljšak Škraban 2004, 9) Na tak način mladi v odnosu s starši ustvarijo podlago za vzpostavljanje prijateljskih vezi, čedalje pogosteje pa se vloga staršev spremeni iz skrbnikov v prijatelje.

Danes je družina postala imaginarij intimnosti oziroma socialna maternica, ki predstavlja mesto pobega in zavetja pred zahtevami sodobnega sveta, ki postajajo v današnji družbi vse večje. V šestdesetih letih so se mladi izogibali družinskemu okolju, ki je predstavljal mesto nadzora in prisile, danes pa so, ravno nasprotno, nanj dobesedno prilepljeni. Otroci in starši so tako dosegli nekakšno pogodbeno razmerje, v katerem otroci uresničujejo želje staršev po socialni promociji, starši pa ščitijo in podpirajo otroke daleč v obdobje psihosocialne odraslosti. (Ule idr. 2002, 34) Posebno matere na instrumentalni in čustveni ravni nastopajo kot terapevtke in blažilke konfliktov iz zunanjega sveta (Ule idr. 2000, 108). Družine postajajo delovno intenzivne, saj je v njih potrebno vzpostaviti visoko stopnjo medsebojne tolerance in dopuščanje osebnih avtonomij. Na ta način razmerja med starši in otroki niso več hierarhična, v katerih je treba nenehno vzdrževati ravnotežje in skrbeti za odnos na drugi ravni. (Ule idr. 2000, 88) Mladi na ta način menjajo svoje zaupnike, postavljajo starše za vrstnike in sprožajo dileme o medgeneracijskih razlikah, enakovrednih potrebah in načinih druženja.

2. 4 Prijateljstvo v adolescenci

Po mnenju Horvat in Magajnovc je adolescenca obdobje in proces duševnega dozorevanja iz otroka v odraslega človeka, ki poteka preko medsebojnega sodelovanja med otrokom in njegovim socialnim okoljem. Od odvisnosti in zaščitenosti v lastni družini mora posameznik preiti na samostojno odločanje in delovanje ter skrb za druge, kar zahteva reorganizacijo odnosa do sebe in sveta, pridobitev novih stališč in zmožnosti. Pomembna razvojna naloga v tem obdobju je ustvariti nove in zrelejše odnose z vrstniki obeh spolov. (Horvat in Magajna v Poljšak Škraban 2004, 11) Coleman in Hendry pravita, da je adolescenca še posebej občutljivo obdobje razvoja osebnosti v primeru, da obrambni mehanizmi mladostnika ne zmorejo reševati notranjih konfliktov in napetosti, hkrati pa osvoboditi napetosti preko razvoja emocionalnih in spolnih stikov zunaj družine. (Coleman in Hendry v Poljšak Škraban 2004, 10) Posamezniki v času adolescence postanejo bolj fleksibilni glede konceptov spolnih vlog, zato je manj spolne segregacije v medsebojnih interakcijah z vrstniki. (Richards v Bukatko 2008, 546) V adolescenci lahko posamezniki začnejo vstopati v prijateljske vezi, ki se razvijajo skozi čas. Na ta način se socialni razvoj nadaljuje in nagrajuje temelje, ki so se razvili v otroštvu. Preskok iz otroštva v adolescenco se ne razlikuje v vsebinah iger, prosocialnem vedenju in izostanku agresivnega vedenja, temveč bolj v terminologiji določenih pojmov. Igra postane druženje in postopanje naokoli, prosocialno vedenje se iz deljenja igrač z drugimi spremeni v pomoč drugim. V času adolescenca dve odnosni značilnosti, ki sta ključni za razvoj prijateljstva, prideta v ospredje, to sta zvestoba in intimnost. Lojalnost oziroma zvestoba zastopa zavzemanje za nekoga in pomeni, da prijatelju stojiš ob strani ob različnih življenjskih situacijah. Intimnost vsebuje delitev najbolj skrivnih in zaupnih misli ter občutkov. Po mnenju Berndta intimnost predstavlja prijateljstva v adolescenci. (Berndt v Fehr 1996, 10/11)

V času adolescence je posameznik še posebno občutljiv za okolico, na kar vplivajo: zunanji dejavniki, socialno okolje, družbene norme, lastni motivi in želje ter pretekle izkušnje, ki jih je mnogo. Otroci opazujejo, ponavljajo in učijo, adolescenti preizkušajo, medtem ko odrasli poskušajo najti relativno zadovoljstvo. V takšnem krogu iskanja ravnotežja imajo prijatelji veliko vlogo pri zadovoljevanju osebnih in

socialnih potreb. Adolescenca je najaktivnejše obdobje iskanja ravnotežja. (Kegan v Poljšak Škraban 2004, 20) Kot psihološki pojem, pod katerim obravnavamo procese psihofizičnega dozorevanja posameznika v obdobju mladosti, je adolescenca povezana s procesi dozorevanja osebnosti (Ule 1995, 29). Zanj je značilno intenzivnejše telesno oziroma spolno dozorevanje, dozorevanje mišljenja in razvoj zmožnosti abstraktnega mišljenja. Mladostnik dozoreva tudi čustveno, socialno, gradi lasten svet vrednot in identiteto. Pomembno za obdobje adolescence je prilagajanje svetu. Vse spremembe zahtevajo vzpostavitev odnosov na novih temeljih.

Zgodovinsko gledano je bila adolescenca povezava med otroštvom in odraslostjo. V drugi polovici devetnajstega stoletja je zahodna Evropa občutila posledice industrijske revolucije in šolanje je postalo obvezno za vse otroke. S podaljševanjem in vse večjo dostopnostjo šolanja se je vloga adolescentov spremenila. Kot rezultat zgodnejše zrelosti in zaradi zahtev delovnega trga po višji in bolj specializirani izobrazbi se je adolescenca podaljševala in prešla v postadolescenco, ki zajema prvo polovico dvajsetih let. V preteklosti je bilo za adolescenco značilno viharnišstvo in različni upori mladih nasproti avtoritetam. Normalna adolescenca je zavzemala nespontane, konformistične in zaupne mlade, ki skrivajo emocionalni nemir, seksualno zmedenost in dvom vase. (Hall v Durkin 1995, 515) Danes je adolescenca predvsem čas čakanja, razvijanja in dokazovanja izpolnjevanja obreda med otroštvom in odraslostjo (Hendry 1993, 1). Je razširjena faza življenja današnje mladine, ki ji prinese veliko sprememb povezanih z ideologijo, socialnim statusom in organizacijskim kontekstom. Biološke spremembe vplivajo na to, kako se mladi obnašajo do sebe in kako do drugih.

Posamezniki niso samo pasivni akterji v procesu sprememb, saj tudi sami vplivajo na to, kako drugi ljudje gledajo in reagirajo na njihove podobe (Goffman 1959, 107). Posamezniki pred drugim posebno prijatelji, mobilizirajo svojo aktivnost, da povzročijo sprejetost s strani prijateljev. Ravno zato, ker se tudi drugi ljudje zavedajo, da se vsak poskuša predstaviti v kar najboljši luči, se pri opazovanju drugih osredotočajo na dve stvari: besedni del, ki ga posameznik zavestno nadzira, in nebesedni izrazi, ki so težje nadzorovani. (Goffman 1959, 110) Samopredstavljanje je pomemben faktor orientacije v socialnem okolju posameznika. Poteka spontano in se večinoma izraža z nebesednimi znaki, za nas razmeroma verodostojno posreduje informacije o določeni osebi. V poteku predstavitve z obeh strani neprestano

nadziramo količino posredovanih informacij. Določeno število sporočil želimo posredovati, predvsem informacije, ki bi določeni osebi pomagale ustvariti lastno podobo o posamezniku, ko se določena prijateljska vez šele vzpostavlja. Pri tem gre za pozitivne učinke samorazkrivanja, ker omogočamo drugimi, da izvejo drugače nedostopne informacije o nas. (Goffman v Ule 2005a, 282) Po drugi strani pa se omejimo na razgaljanje sebe, saj hočemo ostati skrivnostni in vzbuditi željo po nadaljnjem odkrivanju. Pri vsaki novi vzpostavitvi socialne interakcije in odnosa se pogosto trudimo ohranjati obraz, v smislu vključevanje družbenih in kulturnih pričakovanj, kot na primer samospoštovanje, varovanje pozitivnega ugleda in obzirnosti do drugih, vendar bolj ko se spoznavamo in gradimo odnos, bolj se to ohranjanje spremeni v držo »imeti obraz«, o čemer se iskrenost kaže v ujemanju notranje in zunanje podobe posameznika. Predpogoj za ustrezno in primerno samopredstavitev je identiteta, ki igra ključno vlogo v času adolescence.

Oblikovanje identitete je proces iskanja odgovorov na vprašanja: kdo sem, komu pripadam, kaj želim doseči, kam želim prispeti in kaj želim postati. Proces oblikovanja identitet vključuje evalvacijo preteklih in sedanjih lastnosti. (Poljšak Škraban 2004, 19) Socialna identiteta po Goffmanu zavzema normativna pričakovanja, ki morajo ustrezati posamezniku v neki socialni situaciji, in stopnji identifikacije, s katero ga prepoznavajo drugi. Osebna identiteta zajema le individualne značilnosti posameznika in njegovo delovanje, hkrati pa določa pričakovanja glede vedenja, da bo v vsaki situaciji izrazil svojo edinstvenost in individualnost. Posameznik vzpostavlja ravnotežje med socialno in osebno identiteto. Pri vzpostavitvi socialne interakcije je ključni del socialne identitete njena podpora, ki se kaže v stopnji, do katere posamezniki verjamejo, da drugi razumejo, sprejemajo ali omogočajo instrumentalno podporo pomembnim socialnim identitetam. (Weisz in Wood 2005, 417) Podpora socialne identitete in splošna podpora se ujemata v odprti komunikaciji, razumevanju, pozitivnih učinkih in instrumentalni obliki pomoči. Prav tako obe povzročata splošen občutek pripadnosti, priljubljenosti in sodelovanja v odnosu, kjer je odprta komunikacija. (Sarason idr. v Weisz in Wood 2005, 418) Posamezniki spreminjajo svoja vedenja in socialna okolja glede na socialno identiteto, ki ji v določeni situaciji pripadajo, zato ohranjajo tiste odnose, ki podpirajo njim pomembne socialne identitete, hkrati pa njena podpora pripomore k uspešnemu prijateljstvu kot posledici različnih motivacijskih procesov, ki vključujejo

samozagotovitev, samodoslednost, samokontrolo in samozavest. Zaradi teh procesov podpora socialne identitete povečuje dolgoročnost in zavezanost k prijateljstvu. (Weisz in Wood 2005, 420) Erikson je videl adolescenco kot kritično fazo za formiranje identitete, ker vsebuje konflikt med potrebami doseči občutek samointegracije in potrebo zadovoljiti raznim, pogosto nasprotujočim si zunanjim zahtevam okolice, ter določiti svoj prostor v njej. Adolescenca je čas, v katerem se posameznik sprašuje, kdo je in kam gre. (Erikson v Durkin 1995, 516) Mladi imajo zaradi svojega identitetnega iskanja poudarjeno potrebo po občutku življenjske skladnosti in smiselnosti, zato jih morebitno stanje demoralizacije močno prizadene. V tem primeru imajo posebno vlogo vrstniške skupnosti, ki postanejo solidarnostne skupine, kot tudi skupine za delitev občutka (ne)skladnosti (Ule 2000, 57), ali starši, ki nadomestijo vlogo vrstnikov v času adolescence. Podpora in zaupanje mladih je, ne glede na izvor prijatelja, še vedno pozitivno ovrednotena, saj je prijateljstvo v življenju mladih nepogrešljiva vrednota.

3 Različni teoretični pogledi na prijateljstvo

3.1 Teorije socialnih omrežij in nastajanje prijateljstva

3.1.1 Socialna omrežja

Posameznik preko navezovanja stikov z drugimi plete mrežo, v katero je vpeta celota njegovih socialnih interakcij. Navezovanje stikov pomeni tkanje in prepletanje vezi, ki so pogosto ključnega pomena za posameznikovo socialno in osebno življenje.

Posamezniki vstopajo v socialna okolja, v katerih namenoma ali ne namenoma vstopajo v interakcijo z drugimi, kar vpliva na nadaljnji razvoj medsebojnega odnosa. Socialne mreže so tako skupek ustvarjenih vezi in odnosov med določeno množico ljudi, značilnosti katerih lahko uporabimo za interpretacijo socialnega vedenja posameznika, saj mreže predstavljajo zavesten proizvod akterjevih prizadevanj po upravljanju in nadzoru relevantnih instrumentalnih, storitvenih in čustvenih interakcij. (Ule idr. 2003, 62) Relevantnost teh interakcij razlikuje odnose med posamezniki na znanca, prijatelje in tesne prijatelje.

Socialne vezi se določajo glede na njihovo moč, ki je linearno povezana s porabljeno količino časa, emocionalno intenzivnostjo, vzajemno intimnostjo in storitvami, ki opisujejo to vez. Močne vezi nakazujejo na tesne medsebojne odnose, intimnost in emocionalno podporo, ki se je zgradila postopoma in skozi čas, so lastnosti družinskih oziroma tesnih prijateljskih vezi. (Granovetter v Cotterell 2007, 35) Posredne vezi so šibke in se v današnjem, sodobnem, času ustvarjajo med številnimi poznanstvi. Pozitivna lastnost šibkih vezi je, da ustvarjajo bazen medsebojnih kontaktov, ki vsebuje posameznikovo socialno mrežo, medtem ko je negativno vrednotenje šibkih vezi osredotočeno na posameznika, ki je preko njih oddaljen od njemu pomembnih odnosov, vplivov ali informacij. (Cotterell 2007, 35) Moč posameznih socialnih mrež vpliva tudi na njihovo vrsto, ki se navezuje na določene lastnosti. Socialne mreže so lahko formalne in neformalne, osebne, profesionalne in organizacijske, materialne in emocionalne, trdne in ohlapne, mikro in makro, virtualne ali realne. Formalne socialne mreže posameznik ustvarja preko institucij, šole in zdravstvenih ustanov,

neformalne pa preko stikov s sorodniki in prijatelji. Osebne socialne mreže ustvarja posameznik preko delovanja v svojem socialnem okolju, profesionalne pa preko šolskih dejavnosti in poklica, medtem ko organizacijske nastanejo kot produkt delovanja določene organizacije oziroma institucije. Materialne socialne mreže nudijo materialno podporo, iz katere črpa posameznik, emocionalne pa čustveno podporo, ki je rezultat odnosa do staršev in prijateljev. Trdne socialne mreže so trpežne v času trajanja in intenzivne v delovanju, sestavljajo jih predvsem neformalni dolgoročni stiki, ohlapne pa posamezniku omogočijo socialno podporo, vendar niso vezane na neposredni stik (centri za pomoč, svetovalne skupine). Mikro in makro socialne mreže se razlikujejo po obsegu delovanja. Virtualne mreže so značilne za računalniško posredovano komuniciranje in telekomunikacijo, ob čemer ustvarjanje virtualnih odnosov ali svetov, medtem ko realne temeljijo na neposrednem kontaktu posameznika z drugimi v določenem socialnem okolju. Strukturalne in interakcijske lastnosti socialnih mrež določajo mesto interakcije v njeni vrsti in moči. Strukturalna lastnost pomeni velikost omrežja, bližino, število in gostoto zvez, interakcijska pa pogostost stikov, vsebino izmenjave, trajanje in trajnost odnosa, recipročnost in multiplost vlog. (Ule idr. 2003, 62/3) Socialne mreže v procesu nenehnega spreminjanja in prilagajanja okolju prinesejo prijateljstvo od vzpostavljanja stika do tesne socialne vezi.

Socialna interakcija se razvije glede na motivacijo vključenih posameznikov, ki sodelujejo pri izbiri vrste, moči in lastnosti potencialne socialne mreže. Zaradi različnih zunanjih vplivov lahko ta mreža postane zaprta ali odprta. Zaprta socialna mreža posameznike izolira pred zunanjimi vplivi, še posebej, če so ti razumljeni kot grožnja, hkrati pa s tem poveča vzajemno soodvisnost in solidarnost med posamezniki. Odprte mreže pomenijo ravno nasprotno, ob čemer posamezniki le težka oblikujejo skupne norme in vrednote, tudi povezanost je manjša in manj trajna, velikokrat odvisna od okoliščin. Intenzivnost socialne interakcije se med zaprto in odprto socialno mrežo razlikuje glede na notranjo strukturo, vzrok nastanka mreže in vrste medsebojnih odnosov. Razlikovanje med trdnostjo in kakovostjo posamezne socialne mreže je najbolj očitna med ohlapnimi in gostimi mrežami. Ohlapne mreže imajo lastnosti sekundarnih družbenih skupin in posameznikovega razmerja v formaliziranih družbenim skupinah. Za goste socialne mreže pa je značilen zaupljiv, intimen odnos, relativno skupne norme in vrednote, visoko število vezi, stikov,

pogostost komunikacije in interakcije ter dobro poznavanje potreb drugega z visokimi ravnimi empatije. (Ule idr. 2003, 63/4) Goste socialne mreže se povezujejo s prijateljstvom in intimnimi medsebojnimi odnosi, v katerih je kakršnakoli skrb za partnerja v odnosu pomeni vse prej kot upoštevanje pravila, zato je tudi socialna podpora ena temeljnih funkcij socialnih mrež, in pomeni vse vrste in oblike pomoči, ki jih posameznik ima oziroma jih lahko aktivira, ko se sooča s krizno ali stresno situacijo (Ule idr. 2003, 64). Socialna opora je aktivno prisotna tudi v tesnih medsebojnih odnosih, v katerih sta za udobje odnosa njena instrumentalnost in emocionalnost bistvenega pomena. Vzporedno s tem se čedalje bolj uveljavlja tudi informiranost socialne opore, ob čemer gre za širjenje in izmenjavo informacij in znanj med posamezniki.

Tesna medsebojna naveza po eni strani sestavlja goste socialne mreže, prepletene s podpornimi stebri, in vzajemno intimnost, po drugi pa se pojavlja pojem družabništva kot socialne vezi, ki je sama sebi namen in služi predvsem prijetnemu preživljanju prostega časa, brez izrazitih instrumentalnih ali storitvenih komponent. Celo emocionalne podpore so v ozadju v primerjavi z željo po sproščujočem in čustveno nezahtevnem druženju. (Ule idr. 2003, 65) Nova tehnika druženja in navezovanja socialnih stikov je čedalje bolj prisotna in pogosta v sodobnem svetu pritiskov in moderne tehnologije, pa vendar so socialne mreže aktivnih pripadnikov vplivnejše na področjih osebnega razvoja in socialne pripadnosti. Vendar le temeljni princip mreženja ni osredotočen na to, koga poznaš ti, pač pa, kdo pozna tebe. S tem se širi obseg potencialnih virov informacij, ki lahko posameznika opozarjajo in obveščajo o morebitnem težavnem obdobju ali izjemni priložnosti. Na osebni in prijateljski ravni ima socialno mreženje tako tudi vse večji ekonomski pomen. Na ta način je pomen prijateljstva v čustvenem in materialnem smislu sicer večji, a vendar se posamezniki počutijo vse bolj osamljene, saj jim ne uspe zgraditi pristnih prijateljstev. (Ule idr. 2002, 100) Kljub temu prijateljske mreže postajajo pomemben kontekst za razvoj posameznika v adolescenci; tako s kakovostjo osebnega odnosa s prijatelji, kot preko povezanosti s socialnimi viri, ki so del različnih večjih socialnih mrež (Cotterell 2007, 74). Prijateljstvo tako po eni strani pomeni izmenjavo misli in zaupanja, po drugi pa širitev socialne mreže poznanstev.

3. 1. 2 Socialne interakcije

Socialne mreže vsebujejo številne interakcije med posamezniki, ki pomenijo temelj za nadaljnje razvijanje socialnih odnosov. Nenehno sklepanje in vzpostavljanje odnosov med ljudmi v socialnem okolju dokazuje, da vsak posameznik potrebuje pripadnost in s tem varnost, ki mu jo družba omogoča. Vloga komuniciranja tako vstopa v socialne mreže kot podlaga za izmenjavo idej, misli, mnenj, zблиževanj ali odtujitev.

Socialne interakcije nastajajo znotraj družbenih norm, ki oblikujejo in močno vplivajo na posameznikovo vedenje. Z vstopom v socialno okolje vsak posameznik izbere lastno strategijo, tekmovalno ali kooperativno, ki mu služi kot orodje pri dejavnostih in odnosu do drugih posameznikov, dejanj ali stvari. Po drugi strani imajo okoliške in socialne situacije prav tako močan vpliv na posameznika, ob čemer gre za vzajemno in medsebojno delovanje. (Aronson idr. 1998, 14) Posamezniki pogosto podcenjujejo moč družbenega vpliva, saj ta konstruira vrednote, ki vodijo k nefunkcionalnemu odnosu in vedenju znotraj socialnih interakcij. Vrednote so torej tiste, ki imajo negativni vpliv, saj ustvarjajo lažen občutek varnosti v socialnem okolju. (Aronson idr. 1998, 13) Ob pogledu na posameznika, ki zbuja razočaranje, opazovalci menijo, da se njim kaj takega ne more zgoditi.

Odnosi nastanejo na podlagi sestavljanja večih socialnih interakcij z določeno osebo in njihovega poglobljanja. Spontano navezovanje stikov med posamezniki privede do kompleksnih odnosov, ki si jih izgradimo sami znotraj določenega nezavednega postavljanja pravil. Posamezniki na individualni ravni čutimo močno potrebo po sodelovanju z drugimi, pozitivnem vrednotenju sebe v očeh drugih, preživljanju stresnih situacij v družbi, po delitvi zaupanja, solidarnosti, varnosti in sreče. Zaradi teh dejavnikov je naš primarni cilj predvsem »družiti se« in »živeti v družbi«. Ena najbolj vplivnih in izstopajočih funkcij pri vzpostavitvi socialne interakcije in druženja je medsebojna privlačnost, ki nastane na nezavedni ravni spontanega, in ki jo sestavljata samozavest in samospoštovanje, ki se odražata v privlačnem drugem. (Ule 2005a, 301) Zato lahko opazimo, da imajo bolj samozavestni posamezniki več prijateljev kot drugi. Vprašanje je, kakšne narave so te prijateljske vezi; navidezne, resnične, tesne ali gre zgolj za poznanstva.

Na družbeno vedenje posameznika v interakciji z določeno osebo ali skupino vplivajo številni faktorji; primarna in sekundarna socializacija, družinske korenine, izkušnje ter doživetja, na podlagi katerih se oblikuje tudi posameznikova konstrukcija sveta. (Aronson idr. 1998, 17) Posameznik v dani situaciji je tako odvisen od mnogih faktorjev, ki nanj vplivajo neposredno, vendar brez njegove vednosti, podlaga česar se je oblikovala skozi čas in dogodke, ki jih je doživel. Posameznikov vpliv na lastne aktivnosti je odvisen predvsem od starih navad in novih želja, motivov in namer. Posameznik vstopa v socialni prostor z dvema ključnima motivoma vedenja: s pristopom povečanja samozavesti in pristopom natančnosti oziroma ustreznosti. Da bi dosegel želeni cilj, se želi posameznik predstaviti kar najbolj v očeh opazovalca, ob čemer upravljanja z vtisom, kar pomeni zavedno ali nezavedno operiranje s skrbno pripravljeno samoprezentacijo z namenom ustvariti vtis, ki sovpada s posameznikovimi cilji in potrebami v določeni socialni interakciji (Aronson idr. 1998, 175). Realna osebnost določenega posameznika v socialni vezi se najpogosteje pokaže kasneje, saj v dani situaciji na posameznika vpliva toliko dejavnikov, da jih še sam ne more sprejeti.

Po eni strani se želi posameznik tako predstaviti drugim, po drugi pa v socialni interakciji komunicira s spoznavanjem sebe skozi oči drugih. Kot v zrcalu se njegova podoba odbije od določene osebe, kar omogoča, da jo posameznik uvidi. Od začetka zgodnjega otroštva preko staršev, prijateljev ali znancev prejemamo informacije o sebi, o lastnostih in podobi, ki jo gradimo. Včasih nas refleksivne slike presenetijo in si jih le težko priznamo, ob čemer so oči drugih še vedno pomembne, saj nas poznajo skozi lasten pogled. Socialna interakcija tako predstavlja mesto, v katerem se dva različna pogleda srečata in soočita. To križišče imenujemo tudi zrcalna podoba jaza, saj zaobjema idejo, da sebe vidimo skozi oči drugih in vgradimo njihove poglede v lasten koncept jaza. Ključno pri tem je, da razvijemo občutek jaza, ki nam omogoča razumeti zavedanje, da lahko drugače vidimo svet kot ostali. Če si ne razvijemo pogleda nase skozi oči drugih, nimamo socialno naravnane pogleda, s katerimi bi lahko uvideli samega sebe. (Aronson idr. 1998, 171/2) Teorija socialne primerjave zagovarja idejo, da svoje sposobnosti in vedenja spoznamo v primerjavi s sposobnostmi in vedenji ostalih posameznikov. Festinger pravi, da imamo potrebo po izražanju svojih mnenj in sposobnosti, da bi ugotovili naše prednosti in

pomanjkljivosti, s čimer bi si pridobili ustrezen uvid v same sebe. (Festinger v Aronson idr. 1998, 173) Ob takšni primerjavi je ključno, kdaj vanjo vstopaš in s kom se pri tem primerjaš, pri čemer ločujemo socialno primerjavo navzgor, v kateri se posameznik primerja z nekom, ki je na določenem področju boljši od njega, z namenom, da bi ohranil standarde odličnosti do samega sebe, ali za socialne primerjavo navzdol, v kateri se posameznik primerja z nekom, ki je na določenem področju manj uspešen, z namenom, da bi se počutil boljše. (Aronson idr. 1998, 174/5) Socialna primerjava lahko menjava barvo očal, skozi katere opazujemo samega sebe, svoj karakter in osebne lastnosti.

3. 1. 3 Družbene norme in vplivi

Goste socialne mreže tesnih medsebojnih interakcij oblikujejo kolektiv, ki poleg internih, nenapisanih pravil, upošteva tudi družbene norme večjega obsega. Posameznik deluje v skladu z družbenimi normami in socialnim vplivi, saj je zanj ključnega pomena obstanek in pripadnost določeni skupini, v kateri zadovolji potrebo po druženju kot temeljno potrebo vsakega posameznika. Znotraj skupine tako vlada odvisnost med člani, ki vplivajo drug na drugega. Socialne skupine nas definirajo in odgovorijo na vprašanje, kdo smo. (Aronson idr. 1998, 324) Omejevanje s pravili in normami posameznikom v prijateljskem odnosu z vidika akterjev ne pomeni toliko represivnih pristopov, temveč izboljšanje kakovosti prijateljstva.

Družbene norme so implicitna pravila sprejetega vedenja, vrednot in prepričanj. Vsaka skupina ima svoja pričakovanja o tem, kako naj se njeni člani vedejo. Člani, ki se ne držijo pravil so deviantni in za svoje vedenje kaznovani ali celo izločeni iz skupine, ob čemer se sprožajo neprijetni občutki, saj smo posamezniki družabna in družbena bitja, ki od drugih v skupnosti prejemamo čustveno podporo, ljubezen, naklonjenost in izkustva, ki nam zbujejo veselje in užitek. (Aronson idr. 1998, 279) V tem kontekstu si vsak posameznik prizadeva za svoj obstoj znotraj socialne skupine, ki ji pripada, ob čemer se lahko zgodi, da »deviantnež« po izključitvi najde drugo socialno skupino, ki nadomesti prvotno.

Poleg družbenih norm določajo neka pravila tudi normativni socialni vplivi, ki težijo k prilagojenosti, sprejemanju in priljubljenosti posameznika s strani drugih. Ker je socialno okolje pomembno za življenje vsakega posameznika, pride do konformnosti zaradi bojzani pred izolacijo ali izobčenjem. Posameznik lažje sprejme določena vedenja drugih, kot da bi ostal sam s svojimi vrednotami, čeprav se lahko zgodi, da so ta vedenja popolnoma napačna, neustrezna in nedopustna. (Aronson idr. 1998, 280) Zaradi pojava socialnega vpliva, moči in nadzora je nastal določen konformizem, ki tem dejavnikom nasprotuje. Konformizem pomeni obliko popuščanja pod socialnimi pritiski na posameznika, v primeru lastnih stališč, mnenj in orientacij, ki se jim ta odpove. (Ule 2005b, 311) Tovrsten pojav pogosto nastane zaradi določenega notranjega konflikta posameznika. Aschev eksperiment s pokončnimi črtami različnih

dolžin je primer zavestnega nadziranja izražanja lastnega mnenja, ki je bilo pred tem podrejeno množici.

Latanova teorija socialnega vpliva temelji na sprejemanju socialnih vplivov odvisnih od pomembnosti določene skupine za posameznike, od bližine, časa in prostora, kjer se vpliv izvaja, in od števila posameznikov v določeni socialni skupini. Bolj kot je skupina pomembna in bolj kot je posamezniku blizu, večja je možnost, da bo posameznik sprejel normativne vplive in pritiske. Pogoji, ki so potrebni, da se bo posameznik prilagodil normativnim socialnim vplivom skupine, so: velikost skupine od treh članov naprej, pomembnost skupine, soglasnost mnenja skupine, kulturna kohezivnost skupine in osebni tip posameznika. (Latane v Aronson idr. 1998, 288/292) Socialni pritisk, ki ga skupina začne izvajati se kaže na dveh ravneh, formalni in neformalni. V primeru intimnih ali prijateljskih stikov gre za prostovoljni pristaneč drugega na določeno obliko odnosov, medtem ko v institucijah odloča hierarhija moči, ki ne posveča pozornosti vzpostavitvi ravnotežja nadzora v odnosih. Socialni nadzor se vzpostavlja z določeno komunikacijo, ki nadzoruje govor, nagovor, prekinitve in poudarke. Medosebno komuniciranje lahko poteka komplementarno ali simetrično, s čimer že vključuje mesto moči. (Ule 2005b, 307/8) Po drugi strani vzorno vedenje posameznika znotraj socialne skupine prinese idiosinkratične točke, ki jih posameznik zasluži čez čas, ko sprejema in upošteva norme skupine. V primeru, da posameznik zbere dovolj teh kreditnih točk, se lahko, sicer redko, vede deviantno brez posledic, ki bi jih določila njegova skupina. (Aronson idr. 1998, 293) Na ta način si kljub občasnemu kršenju pravil zagotovi mesto v skupini.

Družbene norme in socialni vplivi pomagajo tudi pri določanju socialne vloge posameznika znotraj skupine, za olajšanje njegovega delovanja v kolektivu. Socialna vloga v skupini definira pozicijo s posebnim scenarijem oziroma pričakovanim načinom vedenja. Vloge s tem olajšajo socialne interakcije, saj posamezniki natančno vedo, kaj pričakovati od drugih članov. Zimbardov eksperiment zapornikov in paznikov je odličen primer ponotranjanja socialnih vlog, ki jih prvotno ne prevzemamo. Ko je Zimbardo razdelil študente v vlogo zapornikov, so začeli prevzemati njihov način življenja, in tako iz svoje identitete prešli na identiteto zapornika. Postali so pasivni in brez volje do življenja, medtem ko se je podobno zgodilo s študenti v vlogi paznikov, le da so ti postali agresivni in vzkipljivi.

Dolgoročno prevzemanje vlog lahko tako pomeni trajno izgubo lastne identitete. (Aronson idr. 1998, 325) V manj strogi obliki se podobna dejanja oblikujejo tudi v prijateljstvu. Menjavanje različnih socialnih vlog, posebno v adolescenci, prinese večjo stopnjo prilagajanja in sprejemanja novih vrednot, čeprav posamezniku pred vstopom v skupino niso bila blizu.

3. 1. 4 Teorije sklepanja prijateljstev

Po mnenju Sullivana prinaša prijateljstvo v poznem otroštvu in zgodnji adolescenci številne razvojne prednosti, na primer: razvoj empatije ali priložnost komunikacije z mislimi in čustvi v enakopravnem odnosu, ki se razlikujejo od tistih, pridobljenih z vključevanjem v večjo, bolj splošno skupinsko dejavnost z vrstniki. (Sullivan in Richard in Schneider 2005, 368) S prehodom posameznika iz otroštva v zgodnjo adolescenco je iz njegove strani pričakovano povečanje intimnosti, samorazkrivanja in stabilnosti v prijateljstvih, hkrati pa se povečujejo pričakovanja od prijateljev pod vplivom različnih socialnih, kognitivnih in čustvenih potreb, ki vstopajo v socialne mreže. (Hartup in Stevens v Bagwell idr. 2005, 236) Otroci, ki imajo prijatelje, ali pa tisti, brez njih, imajo enako močno željo po oblikovanju prijateljstev, čeprav so eni pri tem manj uspešni, za kar obstajajo številni razlogi, kot na primer: slabo razvite socialne veščine ali neizpostavljenost v krogu potencialnih prijateljev. Prav tako je mogoče, da nekateri otroci bolj cenijo prijatelje kot drugi, da razvijejo prijateljstva iz različnih vzrokov, in da ta razlikovanja pojasnijo, zakaj nekateri otroci nimajo prijateljev, zaradi česar je potrebno razumeti, kaj spodbudi posameznika, da vstopa v prijateljski odnos s potencialnim prijateljem oziroma kakšni so njegovi motivi.

Motivi, ki so spodbudili posameznikove odzive k vstopu v prijateljstvo, so razpoznani kot konsistentna želja po imetju prijateljev in se kažejo kot odnos, ki oblikuje pozitivne afekte. Deklice imajo višje motive za vzpostavljanje prijateljstva kot dečki. Prav tako so ugotovili, da imajo otroci z višjimi motivi za sklepanje prijateljstev tudi boljše prijateljstva, več stabilnosti in znanja o najboljših prijateljih. (McAdams in Losoff v Richard in Schneider 2005, 369) Ob tem se osredotočimo na tisto, kar je značilno za način sklepanja prijateljskih vezi med mladimi.

3. 1. 4. 1 Teorija okrepitve

Teorija okrepitve izhaja iz behavioristične veje in pravi, da posameznike privlačijo tisti, ki jih nagrajujejo oziroma se do njih vedejo s posebno pozornostjo. Prav tako je glavna ideja tudi, da nas lahko določeni posameznik bolj privlači, če je po naključju, v bližini, ko smo sami nagrajeni. (Fehr 1996, 22) Sklepanje prijateljstev v kontekstu, ko je posameznik poln pozitivnih občutkov in odprt za socialne interakcije, so ugodne razmere za doseg cilja, še posebej, če je prisotna naklonjenost enega ali obeh akterjev.

3. 1. 4. 2 Teorija socialne izmenjave in teorija pravičnosti

Obe teoriji, prav tako kot teorija okrepitve, poudarjata vlogo nagrade pri socialni privlačnosti. Vendar teoriji, v nasprotju s teorijo okrepitve, obravnavata vedenje v dalj trajajočih medsebojnih razmerjih in se osredotočata na zadovoljstvo in predanost v odnosih. Glavna ideja teorije socialne izmenjave, ki vključuje tudi teorijo medsebojne odvisnosti, je proizvodjanje sreče v odnosu med posameznikoma, kar je odvisno od zmage profitov nad stroški. Več nagrajevanja v določenem odnosu pomeni, da bosta zadovoljstvo in sreča večja. Neprestano primerjanje profitov s stroški predstavlja nadzor nad zadovoljstvom oziroma nezadovoljstvom. Poznamo dve stopnji primerjave: primerjava znotraj našega odnosa s posameznikom ali sedanje razmerje z razmerji v preteklosti in primerjava z alternativnimi možnostmi, v kar se podajo nezadovoljni posamezniki, ki iščejo možnosti od zunaj, med drugimi osebami. (Fehr 1996, 24) Thibaut in Kelley sta predstavila razlike in povezanost med zadovoljstvom in predanostjo. Posamezniki, ki so zadovoljni, ohranijo svojo zvezo, in obratno, nesrečni posamezniki končajo svoj odnos z določeno osebo, ob kateri niso srečni. (Thibaut in Kelley v Fehr 1996, 26) Teorija socialne izmenjave meri zadovoljstvo posameznikov, ki nastane s tehtanjem profitov in izgub na individualni ravni.

Teorija pravičnosti po drugi strani temelji na povečevanju profitov znotraj medsebojnih primerljivih odnosov, vendar ne na enak način kot pri socialni izmenjavi, saj v tem primeru primerjalni proces poteka med obema partnerjema in njunimi profiti in stroški. Pri tem ima osrednjo vlogo pravičnost, ki pomaga pri

izmenjavi mnenj obeh strani, vključenih v medsebojni odnos, hkrati pa je pravičnost temelj za zadovoljstvo in srečo, saj je posameznik lahko srečen le, če so njegovi profiti primerljivi s partnerjevimi. (Hatfield v Fehr 1996, 28) Tako posamezniki z medsebojno komunikacijo načrtajo napredovanje in nadaljevanje zveze ali pa njen propad.

3. 1. 4. 3 Kognitivne konsekventne teorije

Kognitivne konsekventne teorije temeljijo na prepričanju, da posameznik v svojem življenju potrebuje doslednost in ravnotežje. Neravnotežje spodbuja in motivira subjekte, da ga ponovno vzpostavijo oziroma dosežejo. Oblikuje se glede na dva pola vedenja, pozitivni in negativni, ki se vzpostavi med osebami ali objekti v triadičnem odnosu. (Fehr 1996, 31) Potreba po doslednosti in ravnotežju je razlog za sklepanje prijateljstev med dvema osebnostno nasprotnima posameznikoma, ki v medsebojnem odnosu zadovoljujeta svoje potrebe. Kljub temu se povečuje število prijateljstev, ki nastanejo med posamezniki s podobnimi vrednotami in vedenji.

1. 3. 4. 4 Razvojna teorija

Razvojna teorija obravnava spremembe v medosebnih odnosih, ki nastanejo skozi čas, ob čemer se pojavi vprašanje, ali se v času prijateljstva lahko spremenijo determinante privlačnosti in všečnosti (Fehr 1996, 34). Levinger in Snoek sta oblikovala štiristopenjski model razvoja prijateljske vezi. Prva stopnja se imenuje »brez kontakta«, v kateri se posameznika še ne zavedata prisotnosti drugega, ker ga še ne pozna. Druga stopnja pomeni enostransko zavedanje, vključuje aktivno opažanje ene osebe in temelji na zunanjem videzu. Tretja stopnja pomeni površinski kontakt med osebama, v katerem si vključena akterja izmenjata površne informacije drug o drugem, ob čemer sledita načelom socialne interakcije, uporabita samopredstavitev in izračunavata dobičke in izgube in se na podlagi pozitivnega izida odločita za četrto stopnjo. Vzajemnost predstavlja postopni razvoj skupnega življenja obeh partnerjev. Namesto kulturnih norm si razvijeta lasten, unikaten način življenja. Vzpostavita intimni odnos in si razkrijeta mnogo informacij, ob čemer oba skrbita za ohranjanje in nego odnosa. Levinger je to stopnjo označil za nepretrgano zvezo. (Levinger in Snoek

v Fehr 1996, 36) V prijateljstvu se najbolj kompleksno razvije ravno vzajemnost, posebej če jo želimo ohraniti.

3. 1. 4. 5 Teorija samopotrjevanja

Teorija pravi, da vedenje posameznika izvira iz različnih motivov, ki se razlikujejo v terminih, kateri imenujejo stopnje samopotrjevanja. Motivi oblikujejo kontinuirano stopnjevanje od nemotivacije, v kateri je pomanjkljaj samopotrjevanja do notranje motivacije, kjer je prisotna visoka stopnja samopotrjevanja. Zunanja motivacija predstavlja vmesno stopnjo samopotrjevanja in je pozicionirana med nemotivacijo in notranjo motivacijo. Glede na postavke teorije samopotrjevanja posameznik, ki izraža vedenje kot posledico notranjih motivov, razvije vsakdanji notranji fokus, kar pomeni, da izbira svoje dejavnosti na podlagi notranjih vzrokov (kot užitek), medtem ko vsakdanji zunanji fokus razvije posameznik z zunanje motiviranim vedenjem. Teorija samopotrjevanja poudarja koncept zunanje motivacije, saj predvideva, da posamezniki pogosto ponotranjijo vrednote in vedenja, ki se ne nahajajo v notranjih motivih. Ryan in Deci pravita, da je ponotranjanje pospešeno, ko so vedenja, ki ne izhajajo iz notranjih motivov, osvojena s strani pomembnih drugih, ko se posameznik počuti sposobnega za predstavitev vedenj in ko ni nobene zunanje pomoči za osvojitve dejavnosti, kot na primer potrebe po sorodnosti in pripadnosti, potrebe po kompetencah ali potrebe po avtonomiji. (Ryan in Deci v Richard in Schneider 2005, 370)

Mladostniki, ki so bolj odločni v motivih za sklepanje prijateljstev, imajo manj občutkov osamljenosti kot tisti, ki so manj odločni. Slednja ugotovitev podpre tudi Sullivanovo teorijo, da je osamljenost posledica neuspele zadovoljitve potrebe po intimnosti. (Sullivan v Richard in Schneider 2005, 372) Mladostniki, ki imajo prijatelje zaradi zunanje motivacije, in tisti, ki nimajo notranjih motivov po sklepanju prijateljstev, ne zadovoljijo želje po intimnosti. Čeprav imajo ti posamezniki lahko najboljše prijatelje, ne morejo imeti z njimi tesnega in intimnega prijateljskega odnosa, zato se kljub statusu najboljšega prijatelja lahko počutijo osamljeno, kot če ga ne bi imeli. Če odnos temelji le na družbenem statusu, ne more zadovoljiti potrebe po intimnosti, ki zavzema komunikacijo misli in čustev ter njuno izmenjavo.

3. 1. 5 Oblikovanje prijateljstev

Vzpostavitev prijateljskega odnosa nastopi kot posledica povezanosti fizične bližine, individualnega, situacijskega in diadičnega faktorja. Vsi omenjeni faktorji vplivajo na temelje, ki so se pri posamezniku razvili že v otroštvu, in se nadaljujejo v adolescenco, hkrati pa na oblikovanje prijateljstev vpliva tudi obdobje posameznika, ko vstopa v nove socialne odnose.

1. 3. 5. 1 Fizična bližina

Prvi korak pri oblikovanju prijateljskih vezi je fizična bližina, ki pomeni, da se posameznika nahajata na istem mestu oziroma se gibljeta po podobnih krajih. Na ta način se lahko srečata in stopita v socialno interakcijo. (Fehr 1996, 44)

Oblikovanje socialnih mrež temelji na prejšnjih poznanstvih in le redko na srečevanju s posamezniki, ki se ne poznajo. Znanci tako širijo svoje mreže in prehajajo iz navideznih poznanstev v prijateljstva ter spoznavajo nove posameznike prek svojih bližnjih prijateljstev ali znancev, kar povzroča nastanek komunikacijske mreže bližine. (Parks in Eggert v Fehr 1996, 49) Stanovanjska bližina povečuje možnosti za nastajanje prijateljstev, saj se posamezniki veliko bolj pogosto povezujejo z drugimi iz istega bloka ali sosednje hiše. Funkcionalna razdalja definira prijateljstva, ki raje nastajajo v istem nadstropju kot med etažami, čeprav med njimi ni dejanske razlike v fizični razdalji. (Festinger v Fehr 1996, 44) Fizična bližina vpliva tudi na prijateljske vezi na delovnih mestih, kot so šolske institucije in poslovno delovanje, v katerih se oblikujejo nova poznanstva s poslovnim druženjem, ki preide na neformalno raven, in tako povečujejo medsebojne interakcije s fizično bližino, skupnimi cilji in opravljanjem podobnih nalog. (Fehr 1996, 46/7) Fizična bližina povzroči, da se posamezniki prek neposrednih stikov zbližajo in ustvarijo interakcijo, ki pomeni temelj za nadaljnji razvoj potencialnega odnosa.

1. 3. 5. 2 Individualni faktorji

Za vstopanje v socialno interakcijo in prehod v prijateljske mreže se posamezniki odločajo na podlagi individualnih kriterijev vključevanja in izključevanja. Kriteriji vključevanja posameznika v socialno mrežo so fizični izgled, socialne veščine osebe, dostopnost, zadržanost in podobnost. Privlačni posamezniki imajo več možnosti za vključevanje v socialne interakcije, so bolj zaželeni, prijetnejši za uživanje v njihovi družbi in imajo načeloma dobro izoblikovane socialne veščine. (Brehm v Fehr 1996, 53) Posameznik izključi nekoga, ki ima določeno lastnost, ki mu ni všeč, ne glede na ostale lastnosti, ki ga morda privlačijo, ali določene osebe, zato ker se mu ne zdijo primerne za prijatelje. Razlogi zato so: starost, izobrazba, rasa, fizični izgled in način oblačenja. (Rodin v Fehr 1996, 50/1) Socialne veščine pri sklepanju prijateljstev predstavljajo pomemben del pri vzpostavitvi interakcije med dvema osebama in njuni nadaljnji komunikaciji, saj vplivajo na olajšanje nastanka novih prijateljstev (Cook v Fehr 1996, 53/4). Dostopni posamezniki se vključujejo na različna področja, njihovo zanimanje se neprestano povečuje, in s tem odprtost za vstopanje v socialne interakcije, kar je v nasprotju z zadržanimi osebami, ki se le redko vključujejo v druge dejavnosti in navezovanje stikov, zaradi česar nimajo toliko prijateljskih vezi kot dostopni posamezniki, vendar so njihove vezi dolgotrajnejše. (Carpenter v Fehr 1996, 55/6) Zadnji kriterij vključevanja v socialne mreže je podobnost, ki temelji na demografskih karakteristikah (starost, izobrazba, vera), socialnem statusu, vedenju, fizičnem izgledu in podobno. (Fehr 1996, 57) Podobnost pomeni predispozicijo za nastanek tesne prijateljske vezi.

1. 3. 5. 3 Situacijski faktorji

Situacijski faktorji vplivajo na nadaljnji razvoj prijateljske vezi med dvema osebama. Verjetnost interakcije z določeno osebo v prihodnosti je pomemben pokazatelj, če se takšna interakcija razvije v odnos. Pogostost srečevanja je prav tako dejavnik, ki povečuje privlačnost določene osebe v očeh druge. Bolj pogosto, kot sta si osebi izpostavljeni, večja je verjetnost, da si postaneta všeč. (Fehr 1996, 58/9) Situacijski faktorji so odvisni tudi od konteksta situacije; okolje, v katerem se razvije prijateljstvo, je najpogosteje prijetno ali pomembno za oba akterja.

1. 3. 5. 4 Diadični faktorji

Diadični faktorji vsebujejo vzajemno naklonjenost in samorazkritje. Vzajemna naklonjenost se lahko povečuje, če posamezniki vstopajo v socialno interakcijo z mislijo o naklonjenosti in privlačnosti določene osebe. Na tak način se hitreje in lažje sklepajo prijateljske vezi. Pri samorazkritju pa gre za vzajemno izmenjavo zaupnih informacij v zgodnji fazi prijateljskega odnosa med dvema osebama, ki povečujeta širino in globino izmenjanih misli ter pri tem uživata. Na tak način nujno prijateljstvo postane tesno. Vzajemnost je pomembna za razvoj zaupanja in prijateljstva. Ko je prijateljstvo že osnovano, intimno samorazkritje ne potrebuje nujno takojšnje vzajemnosti, ki je v celotnem socialnem odnosu nujno potrebna. (Fehr 1996, 62/4) Diadični faktorji odločajo o nadgradnji socialnega odnosa in o prehodu k tesnemu prijateljstvu ter njegovi ohranitvi.

V vsakem prijateljstvu določen faktor drugače vpliva na njegovo oblikovanje; kateri od njih lahko prevladuje, katerega lahko sploh ni. Najbolj pogosto je prisotna določena mešanica vseh naštetih faktorjev, saj lahko primanjkljaj enega povzroči nazadovanje prijateljstva, konflikt ali celo propad. Kljub omenjenim faktorjem na oblikovanje prijateljstva vplivajo tudi druge stvari, kot so osebni motivi posameznikov, njihove socialne veščine, želja in socialno okolje, v katerem se nahajajo.

3. 2 Značilnosti prijateljskega odnosa (trajanje in kakovost)

Prijateljstva se razlikujejo po trajanju in kakovosti odnosa. Le redko ima en posameznik več najboljših prijateljev, saj je med njih potrebno razdeliti svoj prosti čas in energijo. Dolgotrajna in tesna prijateljstva zahtevajo veliko, zato jih je manj in so prilagojena glede na akterje v zvezi.

Najbolj pogosto se prijateljstva delijo glede na demografske značilnosti, kot sta starost in spol posameznika, ter glede na stopnjo intimnosti v določenem odnosu. Slednja delitev pomeni, da bolj kot sta osebi v odnosu intimni, več prostega časa prostovoljno preživita skupaj, prav tako se kategorizirata za nenadomestljivo, unikatno in pravo osebo v odnosu. (Fehr 1996, 19) Najpogosteje se prijatelji ločijo glede na glavne značilnosti odnosa, ki v adolescenci poteka kot izmenjava misli in zaupanja. Različne vrste prijateljstva, ki nosijo različne stopnje intimnosti, so: poznanstvo (znanec), prijateljstvo (prijatelj), tesno prijateljstvo (tesen prijatelj) in najboljše prijateljstvo (najboljši prijatelj).

Tesni prijatelji imajo več lastnosti prijateljev, z njimi so posamezniki v bolj intimnih zvezah in so bolj pogosto v kontaktu. Prav tako so bolj zanesljivi, dajejo več emocionalne podpore in so zaupljivi. Zveza z njimi prinaša več pozitivnih učinkov na celoten prijateljski odnos, pri čemer je veliko več poudarka na profitih odnosa kot pri »vsakdanjih« prijateljih. Po drugi strani se odnosi z »vsakdanjimi« prijatelji in tesnimi prijatelji ne razlikujejo v količini medsebojne zabave, pomoči pri opravilih, nalogah in spodbudi, oziroma po dejavnostih, ki nimajo tako močnega osebnega pomena za posameznika. (Hay v Fehr 1996, 103) Hartup in Stevens pravita, da vzajemnost in recipročnost predstavljata bistvo tesnega in zaupnega prijateljstva. Občutek visoke stopnje podpore in zadovoljitve s prijateljskim odnosom sta posledici, ki nastaneta kot rezultat visoke stopnje vzajemnosti (Hartup in Stevens v Bagwell idr. 2005, 250), kar je nekaj, česar »vsakdanji« prijatelj nima.

Najboljši in tesni prijatelji se razlikuje glede na stopnjo intimnosti in socialne podpore. Najboljši prijatelji pomenijo prijetnejšo družbo, večjo podporo, pomoč in bližino (Davis in Todd v Fehr 1996, 105), medtem ko so med prijatelji in najboljšimi

prijatelji le kvantitativne razlike v količini skupno preživetega prostega časa in medsebojni komunikaciji. Karakteristike najboljših prijateljev so razumevanje, zaupanje, vzajemno samorazkrivanje, intimnost, terapevtski občutek pomoči in podobno. (Duck v Fehr 1996, 104/5) Čeprav je razlika med najboljšimi prijatelji in prijatelji majhna, ni zanemarljiva, saj količina preživetega časa kot pokazatelj vrste socialnega odnosa vpliva na kakovost. Vse manj prostega čas za individualen pogovor s prijateljem kmalu pripelje do nazadovanja v prijateljstvu. Če ni kakovosti v prijateljskem odnosu, tudi ni trajanja.

Ko se določeno življenjsko obdobje za posameznika zaključi, se prekine tudi socialne interakcije, in prijatelj, ki je bil prisoten le v določenem življenjskem obdobju, postane »fosilni prijatelj«. V primeru, da se določene okoliščine in situacija spremenijo, lahko posameznik ponovno stopi v vlogo prijatelja in nadaljuje svojo »funkcijo«, kjer jo je začasno zaključil. (Pahl 2000, 72) Primer takšnih prijateljev se pogosto pokaže pri adolescentih, ko se v socialno mrežo posameznika vključuje veliko posameznikov, s katerimi si deli skupne interese ali učno snov, potem pa se njihova skupna pot zaključi z odhodom na fakulteto. Kasneje lahko prijatelji ponovno vzpostavijo socialni stik in nadaljujejo svoje poslanstvo tam, kjer so ga pred leti zaključili.

Adolescent je v svojem socialnem okolju angažiran v vseh vrstah prijateljstva, saj je navezovanje stikov v socialnem prostoru ena njegovih najpomembnejših dejavnosti. Prisotnost pomembnih drugih je bistvena sestavina življenjskega procesa, prav tako načini za njeno vzpostavitev.

3. 3 Ohranitev ali propad prijateljstva

3. 3. 1 Strategije ohranjanja prijateljstva

Dialog ohranjanja prijateljstva se sooča z več različnimi neravnotežji, ki jih je potrebno uskladiti, če želita posameznika razrešiti svoj prijateljski odnos, ob čemer je ključno vprašanje intimnosti in predanosti v odnosu s prostovoljnim druženjem in svobodo (Wiseman v Fehr 1996, 157). Odvisnost in neodvisnost pomenita, da mora vsak posameznik imeti in upoštevati svoje lastne interese brez vpletenosti drugega, prav tako pa se mora počutiti, da se lahko ne glede na okoliščine in situacijo zanesa na drugega pri podpori in pomoči. Vse to predstavlja osnovo za oblikovanje tesnih prijateljstev, pri čemer v ospredje prihajajo druge dinamike, ki obravnavajo odprtost odnosa. Nujnost take zveze je, da si posameznika izmenjujeta osebne informacije, čeprav je možnost, da bo oseba pri samorazkrivanju ranila svojega partnerja. Zato je potrebno skrbeti za uravnoteženo izražanje mnenj, misli in občutkov. Razvoj zaupanja med dvema posameznikoma pomeni uspešno upravljanje z ohranjanjem prijateljstva. Da bi si posameznika v prijateljstvu popolnoma razkrila svoje misli, želje in občutke, je potrebna odkritost, ki poteka na meji med odkritosrčnostjo in potlačitvijo. Za ohranitev prijateljskega odnosa je potrebno preiti na stran odkritosti, ob čemer se potem posledično razvije tudi intimnost in tesnost zveze. Veliko vprašanje zavzemata tudi konstantnost in spremenljivost.

Ljudje se nenehno spreminjamo zaradi različnih vzrokov, ki nas obdajajo, ali se nam zgodijo. Tako posamezniki ne morejo pričakovati, da se bo njihov odnos z določeno osebo ohranjal na isti način, lahko pa pričakujejo stabilne spremembe, ki so predvidljive in prinašajo novosti. Dilema med posameznikoma nastopi, ko se naklonjenost postavi nasproti instrumentalnosti, pri čemer gre za skrb za prijatelja ali za koristi in profite, ki jih prinaša prijateljstvo. Če posameznik želi ohraniti prijatelja, profiti nikoli ne bodo zasedali osnovno in temeljno mesto v odnosu (Rawlins v Fehr 1996, 157/8), vseeno pa je ravnotežje med profiti in stroški pomembno pri razvoju osebnosti posameznika znotraj prijateljstva.

Strategije ohranjanja prijateljstva temeljijo na: odprtosti (samorazkrivanju), zagotovitvenosti (podpori), skupnih aktivnostih (preživljanju prostega časa), pozitivnosti (ohranjanju pozitivnega vzdušja), pogovorih in konstruktivnemu reševanju težav (Canary in Stafford v Fehr 1996, 168). Pomembne so tudi bližina, naklonjenost in socialna interakcija. Tesni in najboljši prijatelji potrebujejo manj bližine, več naklonjenost in relativno ohranjanje interakcije v primerjavi z vsakodnevnimi prijatelji. (Rose in Serafica v Fehr 1996, 171) Posameznika v prijateljskem odnosu sta pri ohranjanju svoje zveze odvisna od bližine, ki si jo ustvarita, ki se pozitivno povezuje s samorazkrivanjem, podporo in pozitivnostjo, kar poteka kot vzajemno delovanje in izmenjavanje informacij o vsakodnevnih dogodkih, mislih, doživetjih in občutkih. Izmenjava intimnih misli kaže na kompleksnost prijateljstva in možnost ohranitve. Socialna podpora med posameznikoma povzroča tesen prijateljski odnos, pomoč pri reševanju problemov, vodi skozi osebne dileme posameznika, kjer mu prijatelj stoji ob strani, ga spodbuja in podpira. Podpora prijatelja je ena glavnih funkcij prijateljstva. (Fehr 1996, 173) Pozitivnost oziroma dobičkonosnost ali nagrajevanje ima lastnost vzajemnosti, kar je ključno za ohranjanje prijateljstva. Prostovoljno nudenje pomoči, emocionalna in socialna podpora in zabava so načini nagrajevanja, hkrati je pomembno tudi izogibanje ljubosumju, ki lahko postane grožnja določenemu prijateljstvu. Pravila nagrajevanja ločujejo intimne prijatelje od neintimnih. (Argyle in Henderson v Fehr 1996, 174) Prijateljstvo lahko oblikuje globoko povezanost, ki v primeru, ko postane obveznost, izgubi pomen pravega prijateljstva, zaradi česar je pomembno, da se zavedamo odgovornosti pri ustvarjanju in ohranjanju prijateljstva.

Podoba sodobnega ideala prijateljstva zavzema individualno svobodo in možnost lastnega izražanja. (Pahl 2000, 62) Pojem prijateljstva, pričakovanja v povezavi z njim in funkcije, ki naj bi jih pojem zavzemal, se spreminjajo skozi celotno življenjsko obdobje posameznika. (Pahl 2000, 97) Njihova fluidnost je podrejena socializaciji posameznika in njegovem duševnem razvoju skozi različna razvojna obdobja. V skladu z napredovanji v posamezni razvojni fazi posameznik spreminja tudi razumevanje prijateljstva in pravil prijateljstva. V tem pogledu je prijateljstvo rezultat časa in prostora, v katerem se nahaja posameznik (Pahl 2000, 98), kar vpliva na uporabo različnih strategij za ohranitev odnosa. Pri dvanajstih letih posameznik začne vstopati v socialne mreže z razumevanjem prijateljstev, njihovo neodvisnostjo

in samostojnostjo, ki se ohranja tudi v odraslosti. Razume, da je vsak del skupnosti socialne mreže, ki se naprej povezuje z drugimi subjekti, ki so del večje odnosne mreže. V tem obdobju se posameznik išče podporo v prijatelju in prek druženja oblikuje svojo identiteto. (Pahl 2000, 101) Pomanjkljaj bližnjega zaupnika v zgodnji mladosti lahko posamezniku v kasnejših letih prinese občutek osamljenosti (Sullivan v Pahl 2000, 102). V tem času posameznik razvije željo po ohranitvi in nadaljevanju določenega prijateljskega odnosa.

Z razumevanjem prijateljstva se spreminja tudi razumevanje njegove kakovosti. V kratkoročnem prijateljskem odnosu je v ospredju premagovanje dolgčasa in trenutna zaposlitev, medtem ko je pri dolgoročnem prijateljskem odnosu pomembno razvijanje osebnih kompetenc s socialno interakcijo, za kar so potrebne socialne veščine in znanja. (Berndt v Pahl 2000, 109) »Posameznik je v enakem odnosu do svojega prijatelja kot do sebe. (Aristotel v Pahl 2000, 77)« V tem primeru postane prijatelj naš drugi jaz; popolnoma mu zaupamo, verjamemo vanj in mu stojimo ob strani, do njega se obnašamo kot do sebe, vendar lahko takšen način vedenja velja le za prave prijatelje in ne za tiste, s katerimi smo v minimalističnem odnosu ali so fosilni prijatelji. Vprašanje je, na kakšen način sovpadata iskanje koristi in naš drugi jaz. Ali se pričakovanja in zadovoljevanja socialnih potreb ter neprestano pridobivanje v prijateljstvu na začetku pretvorijo v kompleksnejši odnos in popolno zaupanje? Na takšen način lahko pozabimo na socialne dobitke in preidemo v nesebično vzajemnost, lahko pa oboje povežemo in ustvarimo dolgoročno prijateljstvo, usmerjeno v prihodnost, ter razvijemo odnos na osnovi sožitja dveh subjektov znotraj socialne interakcije.

3. 3. 2 Konflikt v prijateljstvu

Konflikt je naravni del vsakega socialnega odnosa in ima tako pozitivne kot tudi negativne posledice na stabilnost in kvaliteto odnosa. Adolescenti ga pogosto zavračajo in se ga skušajo kar najbolj izogniti. (Bowker in Bukowski v Bowker 2004, 90) Vpliv konflikta je osredotočen bolj na upravljanje z njim kot na frekvenčnost (Laursen v Bowker 2004, 90). Prijateljstva se v veliki meri ne zaključijo zaradi prisotnosti ali odsotnosti konflikta, temveč zaradi neustreznega ravnanja v načinu upravljanja s konfliktom. Najpogostejši vzroki za konflikt med posameznikoma so: zavrnitev, posmehovanje, omalovaževanje, nadlegovanje, pomanjkanje zanimanja oziroma zanemarjanje, neupravičena kritika in izguba zaupanja. Največja posledica za ohranitev prijateljstva in rešitev nesporazumov ter konfliktov je izguba zaupanja. V takem primeru pogosto pride do razpada prijateljske vezi. (Fehr 1996, 160) Bistvo prijateljstva, posebno tesnega, zahteva vzajemno izmenjavo misli in zaupanja, zato je posameznik na mestu, kjer lažje sprejme določene negativne besede in misli, kot pa nezaupanje. Pri slednjem se kakovost odnosa nikakor ne more ohraniti.

Strategije, ki pomagajo pri reševanju konfliktov, so: pasivna in posredna, strategija razporeditve in strategija dopolnitve. Največ posameznikov uporablja pasivno strategijo, s katero se izogiba neposrednemu pogovoru o problemu. Strategija razporeditve vključuje eksplicitni pogovor o konfliktu, v katerem je partner označen kot krivec, od katerega se pričakuje priznanje. Strategija dopolnitve sloni na neposrednem pogovoru, vendar v tem primeru partner ni označen za negativnega, temveč je nevtralen ali pozitivno ovrednoten, kar ne zahteva izpostavitve krivca konflikta. (Fehr 1996, 162/3) Konstruktiven konflikt z ustreznim medsebojnim vedenjem lahko izboljša nadaljnji potek prijateljstva, če ga oba udeleženca vzameta kot začetno motivacijo in kot prizadevanje za trud kasnejšega dela.

3. 3. 3 Propad prijateljstva

Do propada prijateljstva pride zaradi tekmovalnosti med posameznikoma, ki ji sledi površinskost odnosa, občutek nerazumevanja, pomanjkanje časa in predanosti prijatelju ter prekomerna posesivnost do osebe (Sapadin v Fehr 1996, 179). Rezultat tovrstnih vedenj do prijatelja je lahko poslabšanje prijateljstva, razpust zveze ali celo obnovitev odnosa. Obnovitev odnosa zahteva motivacijo in željo obeh posameznikov, ki sta vpeta v prijateljstvo, zato ga osebe le redko vzpostavijo. Pri zaznavi vzroka za nezadovoljstvo partnerjev gre pogosto za omogočanje večje svobode posamezniku, izboljšanje medsebojne komunikacije in povečanje časa, ki ga posameznika preživita skupaj. Na tak način lahko izboljšata prijateljstvo in rešita težave. Pri nepoznavanju vzroka težav se posamezniki lotijo »velikega pogovora«, ki naj bi rešil težave in razjasnil nestrinjanja, omogočil pomiritev oziroma spravo po fizični ali čustveni odtujitvi ponovno ocenil pomembnost prijateljstva oziroma našel pomoč od zunaj. (Wilmot in Stevens v Fehr 1996, 183/4) Na poslabšanje prijateljstva opozarja izogibanje vzajemne intimnosti in samorazkrivanja ter kakršnakoli komunikacija, ki bi povzročila zблиžanje oseb.

Propad prijateljstva ali razpust zveze dveh posameznikov nastane zaradi podobnih vzrokov, ki zakrivijo njegov nastanek. Fizična bližina lahko postane razdalja, ko se oseba odseli ali zamenja šolo, katere posameznika ne moreta obvladovati in zato zaključita njuno interakcijo (Fehr 1996, 187). Individualni kriteriji izločanja oseb kot potencialnih prijateljev zaradi njihove lastnosti, ki posamezniku niso všeč, vendar se lahko pojavijo, ko je prijateljstvo že oblikovano in utrjeno, so na primer: ljubosumje, postavljanje zahtev, posesivnost, izraba drog, nasilje in podobno. Prav tako prijateljstvo le redko preživi zlorabo zaupanja. (Rodin v Fehr 1996, 189) Tudi situacijska kriterija vplivata na propad odnosa, ki se kaže kot dostopnost prijatelja oziroma interakcijo, ko eden od akterjev vstopi v romantičen odnos in s tem zanemari prijateljskega, ali ko posameznik ne preživlja dovolj časa s svojim prijateljem in tako povzroči njuno odtujitev (Wilmot in Stevens v Fehr 1996, 190/1). Podobnost, ki vpliva na nastanek prijateljstva, lahko prav tako povzroči njegov razpad, ko si osebi nista več podobni zaradi različnih izkušenj v fizičnem in psihološkem razvoju. Posledica tega je, da nimata več skupnih zanimanj in interesov ter si na ta način

ogrozita prijateljstvo. Lahko pa se zgodi, da določena oseba odraste, medtem ko njen prijatelj ne, kar je pogosto za prijateljstva, ki skupaj doživljajo prehode, na primer iz otroštva v adolescenco. (Fehr 1996, 191/2) Prav tako lahko do propada zveze pride s poznavanjem posameznika in domačim občutkom v njegovi bližini, kar povzroči dolgočasje (Rodin v Fehr 1996, 194), ali s pomanjkanjem intimnosti med osebama (Berndt v Fehr 1996, 194). Pogosto se zgodi, da različni situacijski faktorji pripeljejo do pomanjkanja intimnosti, kar povzroči kvantitativne spremembe pri prijateljskem odnosu.

Pri razpadu prijateljstva je potrebno izbrati način, s katerim posameznik svojemu prijatelju posredno ali neposredno sporoči konec njunega prijateljevanja. Posameznik se lahko izogiba prijatelju in mu s tem sporoča, da si ne želi njegove družbe oziroma naklonjenosti, ali se poslužuje neosebne ali negativne samopredstavljanja, povečevanja stroškov in zmanjševanja dobičkov do prijatelja, kaže nezanimanje ali mu pove, da ne želi več preživljati svojega časa z njim. Najbolj pogosta načina sta slednja. (Baxter in Philpott v Fehr 1996, 198/9) Propad prijateljevanja redko pomeni konec vseh socialnih interakcij med posameznikoma, temveč jih zmanjša tako številno kot kakovostno, kar je odvisno od trajanja prijateljstva. Za prijateljske odnose v adolescenci je bolj pogosto, da se po razpadu čez nekaj časa ponovno vzpostavijo in dobijo višjo kakovost.

4 Vrste prijateljstev v adolescenci

4.1 Medspolna prijateljstva² v adolescenci

Ali je mogoče, da so dečki in deklice med seboj v prijateljskem odnosu? Da deklice zaupajo svoje intimne misli dečkom in obratno? Veliko pogostejša so prijateljstva med istim spolom, še posebej v adolescenci. Kljub medspolnim razlikam posamezniki še vedno vzpostavljajo romantične vezi s pripadnikom nasprotnega spola, s katerim posledično vstopajo tudi v prijateljsko vez. Vprašanje ob tem je, kaj je prijateljstvo in ne romantična vez in kje je meja.

Wright nasprotuje prevelikemu poudarjanju razlik med spoloma v prijateljstvu. Pravi, da obstajajo primarne razlike v čustveni bližini, medtem ko dečki in deklice uporabljajo podobne koncepte, načine in vrednote prijateljstva. (Wright v Zaratany idr. 2004, 301) Pri tem ne smemo pozabiti, da deklice v večji meri kot dečki klepetajo, se družijo ob pogovoru in ne potrebujejo posebnega razloga za preživljanje skupnega prostega časa, medtem ko dečki združijo svoje druženje s prijatelji pri košarki, nogometu ali kakšni drugi športni oziroma obšolski dejavnosti.

Buhrmester, Parker in Asher pravijo, da za deklice v večji meri kot za dečke velja razkritje določenih informacij, intimnost in tovarištvo (Buhrmester, Parker in Asher v Simpkins 2006, 494). To povečuje osebno izpoved in delitev misli ter čustev z drugimi deklicami in lahko posredno vodi v boljše medsebojno razumevanje in razumevanje odnosa, ki se spremeni v tesnejšo vezo med deklicami. Deklice veljajo za specialistke odnosov med dvema osebama, medtem ko so dečki eksperti za skupnost. Odnosi med deklicami so bolj usmerjeni na tesno in zaupno zvezo, medtem ko gre pri dečkih za razporeditev socialnega kapitala med skupinske dejavnosti ter za tesne medsebojne odnose (Maccoby v Simpkins 2006, 494). Glede na razlike razporeditve pozornosti na različne vrste medsebojnih odnosov je razvidno, da imajo deklice več znanja o svojih prijateljih in bolj kakovostne odnose z njimi. Načini

---

² Medspolna prijateljstva nastanejo med posamezniki nasprotnega spola. Med dečki in deklicami v prijateljskem odnosu poleg razlik v osebnostnih lastnostih nastopajo tudi razlike med moškim in ženskim spolom.

druženja pri dečkih ne dopuščajo možnosti, da bi razvili enako kakovostne tesne prijateljske odnose kot deklice. Razlike med obema spoloma pri vstopu v socialno interakcijo sovпада tudi z razlikami med posameznimi socialnimi vezmi. Prijateljstvo med istospolnima partnerjema in prijateljstvo med partnerjema nasprotnega spola se med seboj ločita tudi po karakteristikah posameznega odnosa.

Raziskava z naslovom »Kaj je posameznikom najbolj pomembno pri medsebojnih odnosih« je preučevala različne tipe odnosov, ki so prisotni v vsakdanjem življenju posameznikov. Zanimalo jih je, katere so tiste lastnosti oziroma značilnosti odnosa, ki osrečujejo akterje v odnosu, in katere so tiste, ki so potrebne za ohranitev določene socialne vezi. Rezultati raziskave so pokazali, da so glede na najpogosteje socialne vezi posameznika (romantična vez, prijateljstvo med istospolnimi partnerji, prijateljstvo med partnerji nasprotnega spola) najbolj priljubljeni tipi odnosov tisti, ki vsebujejo toplino in prijaznost oziroma prijetnost, izražanje in odprtost ter smisel za humor. (Regan in Sprecher 2002, 475) Prav tako so ugotovili, da je za vzdrževanje prijateljstva med posameznikoma nasprotnega spola še bolj pomembno, kot pri posameznikih istega spola, da odnos vsebuje fizično privlačnost, željo po samorazkrivanju in emocionalni podpori ter kompatibilni socialni status obeh akterjev. (Regan in Sprecher 2002, 476) Prijateljstvo posameznikov nasprotnega spola je tudi manj pogosto in težje ga je ohranjati kot prijateljstvo istospolnih partnerjev (Regan in Sprecher 2002, 467). Zanj je poleg omenjenih dejavnikov prisotno tudi tveganje, da prijateljstvo preraste v romantično vez, ki je pri adolescentih prav tako pogosto in skoraj nujno prisotna. Rezultati raziskave o seksualnih izkušnjah adolescentov, ki nastanejo izven romantičnega odnosa med dvema posameznikoma, so pokazali, da se mnenja adolescentov ločijo glede na spol. Dečki so bolj pogosto kot deklice imeli seksualne partnerje izven romantičnega razmerja. Deklice so v večji meri kot dečki mnenja, da spolni odnosi zblížujejo partnerja, medtem ko dečki pravijo ravno obratno; spolni odnosi povzročajo, da se partnerja bolj oddaljita kot zblížata. (Manning idr. 2006, 472) V času adolescence je pomembno poznati socialno okolje posameznikov, saj jih takrat približno polovica začne pridobivati seksualne izkušnje (Manning idr. 2006, 459). Kot pravi simbolični interakcionizem, adolescenti s pomočjo vidika socialne interakcije in refleksije oblikujejo ter interpretirajo pomene svojih socialnih odnosov (Giordano v Manning idr. 2006, 463) in na ta način ločujejo prijateljstvo od romantične vezi, ob čemer se lahko zgodi, da jim percepcija in

vrednote socialnih odnosov zabrišejo mejo med omenjenima zvezama. Tako pride do prehajanja iz ene v drugo, kar preprečuje razumevanje prijateljstva med nasprotnima spoloma, saj je fizična intimnost eden izmed ključnih dejavnikov, ki romantični odnos loči od prijateljstva (Collins v Manning idr. 2006, 461). Prav tako pa se danes povečuje tudi število adolescentov, ki imajo spolne odnose, ne da bi bili s partnerjem v romantični vezi.

S pomočjo seksualne komponente v razmerju med dvema posameznikoma, vključena akterja odločata o stopnji samorazkrivanja, izmenjavi svojih občutij in čustev ter intimnosti (Manning idr. 2006, 464). Na tak način lahko izbirata med prijateljskim odnosom, romantično zvezo ali le »navideznim razmerjem«. Po dolgoletnem prijateljstvu med osebama nasprotnega spola lahko v adolescenci pride do seksualne intimnosti. V tem pogledu drug drugega ne vidita kot partnerja, temveč le kot prijatelja z visoko stopnjo samorazkrivanja, izmenjave intimnosti in vzajemno socialno podporo. Slednje karakteristike so ključne za razvoj oziroma nadgradnjo prijateljskega odnosa in romantične vezi. (Giordano v Manning idr. 2006, 469) Adolescenta s tem ohranita prijateljstvo ali pa ga nadgradita z navideznim razmerjem dolgoletnega prijateljstva, hkrati pa se skupaj razvijata. Odnos, ki nastane, se lahko ohrani le v primeru, da oba akterja podobo mislita in imata podobne vrednote.

Pri prijateljstvu med adolescentoma različnih spolov ne obstajajo razlike le v osebnosti, vzgoji in socializaciji, temveč tudi v lastnostih posameznega spola, kar otežuje popolno enakost in enakovrednost znotraj prijateljskega odnosa.

4. 2 Virtualna prijateljstva

Vdor razvoja novejših tehnologij deluje na posameznike z različnimi posledicami. Povečevanje komunikacijskih možnosti vpliva tako na kvaliteto kot kvantiteto socialnih odnosov. Kljub temu gibanje znotraj tradicionalnih okvirov izbire komunikacije ni več zadovoljivo. Družba se spreminja, in zaradi življenja v socialnih okoljih, tudi mi z njo.

Medij je kot sporočilni akter lahko bogat, če ima velik obseg neverbalnih ključev, dostopnost do neposredne povratne zveze, možnost za personaliziranje sporočil in za uporabo vsakdanjega in formalnega jezika (Walther in Parks v Ule 2005a, 402). Iz teh pogojev lahko vidimo, da je posredovano komuniciranje skopo in pusto, kar ne ovira izvrševanja nekaterih kompleksnih komunikacijskih nalog, ki jih izvajajo posamezniki (Dennis in Kinney v Ule 2005a, 403). Že na primer uporaba MSN-ja, ki je danes zelo razširjena, služi za oblikovanje različnih odnosov. Dejanska izbira medija se torej ne ujema z normativnimi pričakovanji glede komunikacijskih nalog, pri čemer ne velja, da so pri prenosu neenoznačnih sporočil bolj uspešni »bogatejši« mediji. Ljudje izbiramo medije glede na situacijo in cilje, ki jih imamo. (Ule 2005a, 403) Danes je vse bolj prisotno, da adolescenti izbirajo splet za vzpostavljanje novih socialnih vezi in ohranjanje že nastalih prijateljstev. Vprašanje na tem mestu je, kako je v tem primeru s kakovostjo odnosa.

Teorija predelovanja sporočil in odnosov pravi, da posamezniki enako obravnavajo neposredno komuniciranje kot tudi posredovane oblike komuniciranja, pri čemer upoštevajo časovno komponento in vstopajo v komunikacijski proces s pozitivnimi pričakovanji in motivi, z razliko, da pri posredovanem komuniciranju nadomestijo nebesedno izražanje čustev z drugimi sredstvi, kot na primer s figurami, ki pa so veliko bolj v pomoč avtorjem kot pa bralcem pri njihovi orientaciji. (Ule 2005a, 404) Značilnosti podpornega komuniciranja omogočajo njegovo definicijo in oblikovanje predpostavk o potencialnih učinkih na posameznike, kot so socialna distanca, anonimnost, upravljanje z odnosi in večja dostopnost. V tem pogledu je internet idealen medij za pridobivanje socialne podpore na podlagi posameznikov, ki imajo izkušnje na kateremkoli področju, kjer je to potrebno. (Walther in Parks 2002, 546)

Internet na ta način ponuja hkrati preobilje odnosov in odnosno puščavo. Ob tem se je potrebno zavedati, kako lahko te možnosti kar najbolje izrabiti. Največja razlika pri vzpostavljanju socialnih odnosov v internetnem in tradicionalnem sporočanju je v načinu komuniciranja. Pri prvem gre za srečanje partnerjev, ki mu sledi spoznavanje, medtem ko gre v drugem primeru najprej za spoznavanje in šele nato za srečanje. (Rheingold v Walther in Parks 2002, 550) Čeprav danes mladi v vse večji meri uporabljajo posredovano komunikacijo, pri spoznavanju novih ljudi in vzpostavljanju pomembnih socialnih vezi ohranjajo neposredno komunikacijo.

Socialnopsihološki učinki, ki so se začeli pojavljati ob vstopu novih tehničnih sredstev, ki so povzročila nastanek mreže razmerij in odnosov, so: povečanje socialne izolacije posameznika, nevarnost socialne pasivizacije, povečana ekonomska odvisnost in družbenopolitična odvisnost. (Ule 2005a, 412/3) Prve raziskave vplivov posredovanega komuniciranja so v Ameriki pokazale povečanje osamljenosti, socialne izolacije in depresivnih stanj, kar se je navezovalo na nezmožnost nadomestitve komuniciranja in odnosov iz oči v oči z elektronskim vodenjem, na primer preko interneta. Elektronski medij sodi med nadosebno, množično komunikacijo, ki se od osebne najbolj loči po načinu komuniciranja; anonimni ali znani prejemniki in sporočevalci, pasivno ali aktivno sporočanje in prejemanje. Pri posredovanem komuniciranju spoznamo tudi navzočnost na daljavo, katere rezultata sta učinek navidezne realnosti in navidezno neposredna skupna doživetja fizično ločenih ali celo anonimnih skupin. (Ule 2005a, 400) Kljub pojavljanju številnih negativnih posledic lahko vidimo tudi nekaj pozitivnih. Pri uporabi posredovane komunikacije s strani ekstrovertnih posameznikov je velikokrat možno zaznati zmanjšanje depresivnosti, povečanje samozavesti, izboljšanje osebnih odnosov. Prav tako veliko dobrega naredijo internetne skupine za samopomoč. (Ule 2005a, 409) Raznoverstnost skupin za samopomoč je brezmejna, zato mora posameznik ob tem posvetiti dovolj pozornosti, da izbere tisto, ki je kakovostna s strokovnjaki ali izkušnjami obiskovalcev, in predvsem ustrezna za posameznika. Za mlade lahko najdemo tovrstno pomoč na portalu »VijaVaja«, ki v svojih vsebinah nudi tudi svetovanje obiskovalcem spletne strani.

Pri uporabi spletnih klepetalnic in portalov gre v veliki meri za zadovoljitev potrebe po družbeni pripadnosti, ki ji posameznik zaradi različnih vzrokov drugače ni kos.

Tudi uporaba pomanjševalnic, psevdonimov ali inicijalk kaže na željo po komunikaciji zgolj preko interneta. Skrivanje identitete v obliki pretvarjanja povečuje skrivnostnost osebe in tveganje, kar na spletu pomeni povečevanje ugleda med posamezniki (Henderson 2004, 504). K priljubljenosti portalov in klepetalnic vplivajo tudi hitrost komunikacije, možnost spoznavanja novih ljudi, srečevanja le posameznikov, generacijska bližina sodelujočih in podobne teme. Mladi se prav tako identificirajo s spletnih portalom, kar poudari njihovo pripadnost, ko na svojih straneh portala navajajo elektronske naslove določenega portala.

V času adolescence je v ospredju predvsem navezovanje stikov, ki poteka v sodelovanju z ugodno samopredstavitvijo. Samopredstavljanje oseb izbira sorazmerno ustrezne, večinoma pozitivne podobe samih sebe glede na določeno situacijo, hkrati pa smo, ko vzpostavljamo nove socialne interakcije vedno bolj pazljivi. Ne želimo povedati vsega, zato izbiramo lastnosti, ki nas kažejo v lepši luči. (Goffman v Ule, 2005a, 283) Samopredstavitev poteka v določeni situaciji z namenom, da bi vplivala na druge posameznike v isti situaciji (Goffman v Ule, 2005a, 213), in je odvisna tudi od želje po vplivanju, ki jo povzroča posameznikova samopodoba. Nizka samopodoba bo okrepila hotenje po čim večjem odobravanju njenega vedenja, medtem ko pri visoki samopodobi odzivnost ne bo povzročila večjih sprememb, razen če so potrebne in zahtevane. Posamezniki z uravnoveženimi pričakovanji in zaupanjem vase, v svoje vedenje in delovanje niso odvisni od podpore drugih. V posredovani komunikaciji je manipulacija z realno samopredstavitvijo še toliko bolj izpostavljena, saj prek spleta posameznik težje pokaže svoj resnični jaz.

Posamezniki vstopajo v odnose preko računalniško posredovanega komuniciranja v večji meri, ko ne čutijo socialne podpore oziroma bližine neposredne komunikacije. V primeru dobro povezane socialne mreže, ki je posamezniku na voljo neposredno, posamezniki manj časa preživijo na internetu. (Turner v Walther in Parks 2002, 547) Virtualna prijateljstva med adolescenti tako nastajajo zaradi pomanjkanja nečesa v realnem svetu, kar posamezniki poskušajo nadomestiti z računalniško posredovano komunikacijo. Večina adolescentov internet kot medij izkorišča za socialno druženje z že znanimi osebami, predvsem zaradi stalne dostopnosti, štiriindvajset ur na dan, sedem dni na teden.

5 Empirični del

5.1 Teze in argumenti

Teza 1: Prijateljstvo je med najpomembnejšimi stvarmi v življenju adolescenta.

Argumentacija 1: Posameznik vstopa v prijateljsko vez zaradi lastnih želja in motivov, zato mu ta vez predstavlja pomembno stvar v življenju. Posebno v času adolescence je prijateljstvo ključnega pomena za posameznika, tako v njegovem socialnem kot emocionalnem življenju (Bukatko 2008, 562/3). Prijateljstvo predstavlja zadovoljevanje ključnih socialnih potreb; po samorazkrivanju in vzajemni intimnosti (Bigelow in LaGaipa v Bukatko 2008, 562). Vzpostavljanje vezi s pomembnimi drugimi vključuje tudi občutja pripadnosti, ki jih prijateljstvo omogoča posamezniku. Adolescentom predstavlja osebni, identitetni in socialni razvoj. Prijateljstvo omogoča stabilnost v posameznikovem življenju in pomeni podporo ob dogodkih, občutjih in izkušnjah (Pahl 2000, 70).

Teza 2: Ključni motivi za sklepanje prijateljstva v adolescenci so želja po vzajemnem zaupanju, izmenjavi intimnih misli in samorazkrivanju.

Argumentacija 2: Adolescenca prinaša številne socialne potrebe, ki jih posameznik zadovoljuje v socialni interakciji. Posameznik izkorišča socialne vezi zaradi svojih osebnih motivov, vendar takšen način vzpostavljanja socialnih stikov preraste v ujemajoče se vezi, ki zadovoljujejo oba akterja, med katerima ustvarjajo simbiozo. V času adolescence sta pomembni dve odnosni značilnosti, ključni za razvoj prijateljstva; zvestoba in intimnost. Zvestoba pomeni zavzemanje za prijatelja in brezpogojna podpora nekoga. Intimnost vsebuje izmenjavo najbolj zaupnih misli in občutij, hkrati pa predstavlja prototip najstniškega prijateljstva (Berndt v Fehr 1996, 10/11). Adolescenca je čas, v katerem posameznik sprašuje, kdo je in kam gre (Erikson v Durkin 1995, 516). Da bi dobil odgovor na to vprašanje more vstopniti v socialno okolje, v katerega se lahko umesti. Na ta način sklepa prijateljstva, ki mu ponujajo možnost vzajemnega zaupanja, pomoči in samorazkrivanja.

Teza 3: Posamezniki sklepajo prijateljstva zaradi svojih osebnih oziroma intimnih motivov in ne zaradi širšega družbenega delovanja.

Argumentacija 3: Še pred dvajsetimi leti so posamezniki sklepali prijateljstva zaradi želje po delovanju v širšem družbenem nivoju, danes pa večina prijateljstev nastane zaradi osebnih motivov posameznika, potrebe po vzajemnem zaupanju, samorazkrivanju, torej potreb, ki nastanejo v adolescenci), zaradi lastne koristi, ali simpatičnosti osebe, ki kasneje postane prijatelj, ali določenega vzora, ki ga predstavlja potencialni prijatelj. V šestdesetih in sedemdesetih letih so mladim največ pomenili vrstniki, s katerimi so delili skupne nazore, interese in simbole, in se zaradi teh motivov vključevali v prijateljske odnose. Ko so začele propadati mladinske subkulture in gibanja, so se mladi začeli zatekati v zasebnost in individualizacijo. (Ule 1996, 224) Družbeno razmišljanje in delovanje v skupini je zamenjala individualizacija, ki skrbi, da je posameznik zadovoljen, in ga spodbuja k osebni izbiri motivov za sklepanje prijateljstev.

Teza 4: Motivi za sklepanje prijateljstev vplivajo na njihovo trajanje in razvojni proces prijateljskega odnosa.

Argumentacija 4: Posameznik se na podlagi svojih osebnih motivov odloči za sklepanje določene socialne vezi. Ti motivi vodijo celoten razvoj vezi in določajo konec oziroma nadaljevanje prijateljstva. Vzpostavitev odnosa, ki bo za oba akterja enakovreden, pomeni, da opravičuje motive za svoj nastanek, in pripelje do trajnejšega ter kakovostnega prijateljstva. Čeprav je razlika med najboljšimi prijatelji in dobrimi prijatelji majhna, količina preživetega časa kot pokazatelj vrste socialnega odnosa vpliva na kakovost v odnosu med dvema prijateljema. Vse manj prostega čas za individualen pogovor s prijateljem pripelje do nazadovanja v prijateljstvu. Pri tem je pomemben tudi proces prijateljskega odnosa. Posamezniki, ki imajo kakovostne prijateljske odnose, se bodo bolj potrudili za ohranitev tega odnosa. V ta namen bodo pripravljani na reševanje konfliktnih situacij, ohranjali bodo samorazkrivanje, skupno preživljanje prostega časa, vzajemno naklonjenost, pomoč in interakcijo (Canary in Stafford v Fehr 1996, 168).

Teza 5: Starši zasedajo mesta vrstnikom, vse več je medsebojnega druženja in zaupanja staršem.

Argumentacija 5: Starši dobivajo novo vlogo v življenju mladostnika, postajajo njegovi prijatelji. Adolescent staršem zaupa, si z njimi izmenjuje intimne misli, mu pomenijo pomoč in z njimi preživlja svoj prosti čas. Danes družina pomeni zatočišče za mlade, v kateri posamezniki dobijo neformalno socialno in emocionalno podporo. V času adolescence se pri posamezniku razvije močna potreba po izražanju samostojnosti, kar vpliva na spremembo odnosa med starši in otroci, saj avtonomnost pri starših vpliva na občutek, da je potrebno vzpostaviti enakovreden odnos s svojimi otroci. (Adams in Laursen v Bukatko 2008, 552) Na tovrstno vedenje je vplival tudi upad mladocentrizma, ki je ublažil medgeneracijski konflikt in postavil v ospredje »tradicionalno pomembne druge« (Ule 1996, 224). Starši so tako zamenjali skrbniško funkcijo za prijateljstvo in postali močno prisotni v življenju svojih otrok.

Teza 6: Virtualno prijateljstvo ne more postati intenzivno in dolgotrajno.

Argumentacija 6: Medmrežje je kot priročen in cenovno dostopen medij najbolj pogosto rabljen računalniško posredovan način komuniciranja med posamezniki, ki so že v predhodnem medsebojnem socialnem odnosu: starši, znanci, prijatelji, sošolci, drugi sorodniki. Njihovo samorazkrivanje in izmenjava intimnosti potekata vzporedno preko računalniško posredovanega komuniciranja in neposredne komunikacije. V tem primeru nastane kompleksna in kakovostna socialna vez med dvema posameznikoma preko sodelovanja dveh različnih načinov komunikacije. Velikokrat se socialna interakcija, ki se rodi preko internetne povezave, preseli tudi v medosebni odnos. (Walther in Parks 2002, 549) Virtualna prijateljstva so omejena na računalniško posredovano komunikacijo besednega in nebesednega jezika, v kateri so pravila ohranjanja prijateljstva drugačna kot v neposredni komunikaciji med dvema adolescentoma. Neposredna bližina je ključni dejavnik za ustvarjanje intimnega in zaupnega prijateljstva, za katero je virtualni svet prikrajšan. Pri računalniško posredovanem komuniciranju med dvema posameznikoma njuna medsebojna daljavo povzroča učinek navidezne realnosti in navidezno neposredna skupna doživetja fizično ločenih ali celo anonimnih skupin (Ule 2005a, 400). Pri navidezni realnosti in neiskreni percepciji ne moremo govoriti o intenzivnosti in kakovosti socialnega

odnosa. Posamezniki pogosto izkoristijo odsotnost bližine za manipulativno samopredstavitev, v kateri se želijo prikazati v drugačni podobi ter s tem zakriti svojo resnično osebnost.

Teza 7: Prijateljstvo med osebama nasprotnega spola nastane redkeje kot prijateljstvo med osebama istega spola.

Argumentacija 7: Deklice imajo več vrstnikov ženskega spola, dečki pa moškega, ob čemer velja, da je prijatelju istega spola lažje zaupati in stati ob strani. Prijateljstvo med deklicami vsebuje osebno izpoved, vzajemno samorazkrivanje čustev in misli ter tesne medsebojne odnose, medtem ko so dečki bolj osredotočeni na delovanje v skupnosti. Deklice med seboj vzpostavljajo veliko bolj kakovostne prijateljske odnose in imajo več znanja o svojih prijateljih v primerjavi z dečki. Načini druženja pri dečkih ne dopuščajo, da bi razvili enako kakovostne tesne prijateljske odnose kot deklice. (Maccoby v Simpkins 2006, 494) Razlike med spoloma otežujejo zблиžanje dveh adolescentov nasprotnega spola v prijateljski odnos. Njuna percepcija o definiciji odnosa se razlikuje v svojem bistvu, zato je kakovostno prepletanje zgolj na prijateljski ravni skoraj nemogoče. Meja med prijateljsko in romantično vezjo je jasno določena, v kolikor sta oba akterja le znanca. Če se začne izmenjavanje intimnosti in zaupnosti, meja postane nevidna, ob čemer pogosteje prihaja pride do romantične vezi.

5. 2 Način zbiranja podatkov in opis vzorca

Podatke, s katerimi sem želela preveriti postavljene teze, sem zbrala s pomočjo raziskovalnega vprašalnika. Vprašalnik sem oblikovala na spletnem portalu, v »SurveyMonkey« (spletni naslov: www.surveymonkey.com), na katerem sem za vsako vprašanje posebej najprej izbrala ustrezno mersko lestvico, za tem pa vanjo vnesla vprašanje. Vprašalnik je sestavljen iz desetih vprašanj, ki se navezujejo na teze, oblikovane predhodno.

Vprašalnik je bil dostopen na spletnem portalu »VijaVaja« (spletni naslov: www.vijavaja.com), obiskovalci katere se starostno ujemajo z izbranim vzorcem adolescentov. Vprašalnik je bil pripravljen na prvo stran portala VijaVaja 1. julija 2008 ob 8. uri. Po treh urah ga je rešilo 100 adolescentov, kar je izpolnilo predvidene zahteve reprezentativnega vzorca.

Podatke za izvedbo raziskave sem zbirala med mladimi, starimi od petnajst do osemnajst let. Takšen vzorec sem izbrala zaradi mnogih sprememb, ki se zgodijo v posameznikovem socialnem in osebnem razvijanju. Posebej pri sklepanju prijateljstev v teh letih pridejo do izrazite potrebe po samorazkrivanju, vzajemni intimnosti in zaupanju, kar vpliva na nastajanje prijateljskih vezi.

Adolescenca kot psihološki pojem vsebuje iskanje ravnotežja v posamezniku in posledično oblikovanje osebnosti, za kar je značilno telesno in miselno dozorevanje. V tem času se posameznik prilagaja svetu, oblikuje lastno identiteto in išče svoje mesto v družbi. Ob tem potrebuje socialno okolje, socialne primerjave in interakcije, zato v tem času nastajajo močne družinske in prijateljske vezi, ki posameznike vodijo in usmerjajo pri lastnem raziskovanju socialnega sveta in samega sebe. Med petnajstim in osemnajstim letom posameznik občuti socialne potrebe, ki jih znotraj prijateljskih odnosov skuša zadovoljiti. Zaradi neprestanih sprememb, novosti in dopolnitev, tako za adolescente kot opazovalce, je ta čas še posebej zanimiv.

Več kot polovica vseh adolescentov, ki so izpolnili raziskovalni vprašalnik na spletni strani, je bilo starih 15 let. Sledijo anketiranci, stari 18 let, medtem ko jih je 24 odstotkov starih 16 in 17 let. Med stotimi posamezniki, ki so odgovarjali na vprašanja, je bilo 76.2 odstotkov deklic in 23.8 odstotkov dečkov. Adolescenti so vprašalnik reševali preko spletnega portala, ki razmeroma enakomerno zastopa celotno Slovenijo. Največ anketirancev je bilo iz Ljubljane (27 odstotkov), sledil je Kranj (17 odstotkov), Novo mesto (13 odstotkov) in Maribor (11 odstotkov). Najmanj adolescentov je bilo iz Celja (8 odstotkov) in Kopra (1 odstotek). Ostalih 23 odstotkov anketirancev je bilo iz manjših krajev in vasi na področju cele Slovenije.

5.3 Preverjanje tez in analiza podatkov

V naprej postavljene teze sem preverjala s pomočjo raziskovalnega vprašalnika, ki ga je preko spleta rešilo sto adolescentov. Pridobljene podatke sem najprej vnesla v sistemsko datoteko SPSS in jih nato znotraj programa SPSS tudi statistično analizirala.

5.3.1 Teza 1

Predstavitev:

Teza 1: Prijateljstvo je med najpomembnejšimi stvarmi v življenju adolescenta.

Stopnjo pomembnosti prijateljstva med adolescenti sem najprej merila v primerjavi z drugimi stvarmi v posameznikovem življenju; kot so starši, zdravje, denar, prosti čas, šolski uspeh, narava, umetnost, vera in ustvarjalnost. Posamezniki so označili, kako pomembno mesto ima za njih posamezna stvar v njihovem življenju. Izbirali so med naslednjimi možnimi odgovori: sploh ni pomembna, malo pomembna, srednje pomembna, pomembna in najbolj pomembna. Za tem sem merila tudi z vprašanjem o tem, ali imajo najboljšega prijatelja. Posamezniki so izbirali med pritrdilnim in nikalnim odgovorom na tri zastavljena vprašanja: ali imajo najboljšega prijatelja, ali imajo prijatelje, vendar ne najboljšega, in ali nimajo prijateljev.

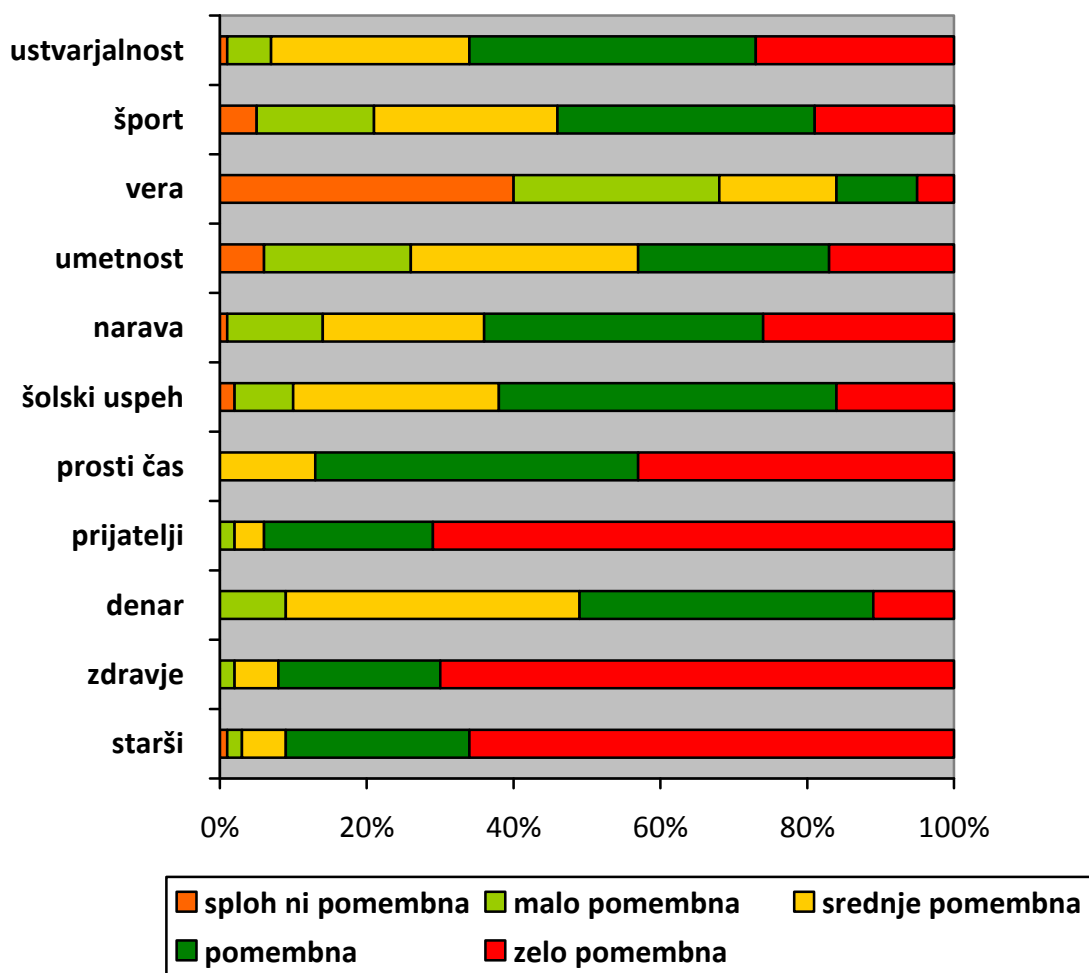
Ovrednotenje rezultatov:

Tabela 5.: 1 Stopnja pomembnosti - rezultati

Stvari	Veljavne vrednosti	Minimum	Maksimum	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Starši	100	1	5	4,53	0,784
Zdravje	100	2	5	4,60	0,696
Denar	100	2	5	3,53	0,810
Prijatelji	100	2	5	4,63	0,661
Prosti čas	100	3	5	4,30	0,689
Šolski uspeh	100	1	5	3,66	0,913
Narava	100	1	5	3,75	1,019
Umetnost	100	1	5	3,28	1,147
Vera	100	1	5	2,13	1,203
Šport	100	1	5	3,47	1,123
Ustvarjalnost	100	1	5	3,85	0,925

Rezultati opravljenega vprašalnika med adolescenti so pokazali, da je prijateljstvo resnično ena izmed najpomembnejših stvari v njihovih življenjih. V sam vrh najpomembnejših stvari so poleg prijateljstva uvrstili tudi zdravje in starše. Zdravja, prijateljev, denarja in prostega časa ni nihče izbral za nepomembno stvar, niti prostega časa za manj pomembno stvar v življenju, kar pomeni, da so te stvari pri posameznikih visoko ovrednotene. Zdravje in prijateljstvo sta si po pomembnosti med adolescenti zelo blizu, čemur sledijo starši. Pri omenjenih odgovorih so tudi razlike v odgovarjanju najmanjše, kar pomeni, da se večina vprašanih strinja o pomembnosti teh stvari, medtem ko je največji razpon pri veri, ki je za nekatere lahko zelo pomembna, za druge pa popolnoma nepomembna stvar v življenju.

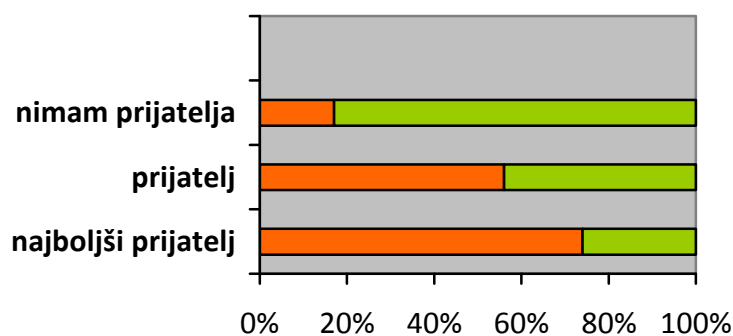
Graf 5. 1: Stopnja pomembnosti - rezultati

Več kot 70 odstotkov anketiranih je izbralo prijatelje, zdravje in starše za najpomembnejše stvari v življenju. Prijatelji in starši so se tako znašli na podobnem mestu v življenju posameznika. Obe skupini socialnih akterjev v tem obdobju sodeluje s svojo kakovostjo v življenju posameznika, ki išče svoje mesto v družbi. Prisotnost prijateljstva je neizogibna v času adolescence, ko posamezniki aktivno vstopajo v socialno okolje in želijo zadovoljiti potrebo po pripadnosti, medsebojnem zaupanju in izmenjavi intimnih misli, hkrati pa je tudi ključnega pomena (Bukatko 2008, 562/3). Brez prijateljstev bi bil za posameznika lahko otežen in tudi onemogočen vstop v socialni prostor.

Zanimiv je položaj prostega časa, ki so ga anketiranci v veliki meri označili za pomembnega. To pomeni, da adolescenti danes posvečajo veliko časa številnim šolskim obveznostim, kar prostemu času, ki ga primanjkuje, povečuje vrednost. Ključni elementi dejavnosti v prostem času so neposredno vezani na adolescenta, zato so zanj tudi pomembni: samousmerjanje, notranja motivacija, spoznavanje lastnih sposobnosti in izkušnja zadovoljstva. (Caldwell in Baldwin v Gril 2006, 1) Ta čas je ponavadi namenjen druženju, ki ga sestavlja posameznik in krog prijateljev, ki je že zaradi vključenosti pomembnih drugih visoko cenjen. Prosti čas je prav tako pomemben pokazatelj vrednotenja prijateljstva.

Graf 5. 1: Prisotnost prijateljev - rezultati

Pri izredno visoki stopnji pomembnosti prijateljstva ima več kot 70 odstotkov anketiranih tudi najboljšega prijatelja. Anketiranci so v največji meri odgovorili, da imajo tako najboljšega prijatelja, kot tudi »samo« prijatelja. Njihova prisotnost v adolescenci pomeni kompleksnejši prijateljski odnos s popolnim zaupanjem in vzajemnih delovanjem. Najboljši prijatelji pomenijo prijetnejšo družbo, večjo podporo, pomoč in bližino (Davis in Todd v Fehr 1996, 105).

Vzrok temu, da kar slaba tretjina anketiranih nima prijatelja, so lahko slabo razvite socialne veščine, nizka samopodoba, lahko pa le trenutek osamljenosti, ki je zaradi številnih dejavnikov v adolescenci pogosto prisoten. Posamezniki brez prijateljev so pri vprašanju o uporabi spleta odgovarjali, da preko slednjega enkrat ali večkrat na teden, oziroma celo enkrat ali večkrat na dan, spoznavajo nove ljudi in iščejo prijateljstva. Na ta način vzpostavljajo ravnotežje v lastnih socialnih odnosih in druženju v socialnem okolju.

5.3.2 Teza 2

Predstavitev:

Teza 2: Ključni motivi za sklepanje prijateljstva v adolescenci so želja po vzajemnem zaupanju, izmenjavi intimnih misli in samorazkrivanju.

Motive za sklepanje prijateljstev sem merila z devetimi različnimi dejavnostmi, ki jih posameznika opravljata v prostem času, ob čemer je bilo potrebno označiti, kako pogosto se našteje dejavnosti izvajajo.

V5. Kako pogosto s svojim najboljšim prijateljem počneta naslednje stvari?

V vsaki vrstici izberi odgovor, ki ti najbolj ustreza.

Tabela 5. 2: Motivi za sklepanje prijateljstev

	Stvari	Nikoli	Enkrat na mesec	Enkrat na teden	Večkrat na teden	Vsak dan ali večkrat na dan
V5a	Se vključujeva v športe aktivnosti	1	2	3	4	5
V5b	Klepetava o vsakdanjih stvareh	1	2	3	4	5
V5c	Si zaupava težave	1	2	3	4	5
V5d	Se druživa po pouku	1	2	3	4	5
V5e	Se pogovarjava o najinih skrivnostih	1	2	3	4	5
V5f	Hodiva na večerne zabave	1	2	3	4	5
V5g	Poslušava glasbo	1	2	3	4	5
V5h	Se pogovarjava po Msn-ju, Face booku, Google talku ipd.	1	2	3	4	5
V5i	Greva v kino ali gledava film doma	1	2	3	4	5
V5j	Se pogovarjava in klepetava po telefonu	1	2	3	4	5

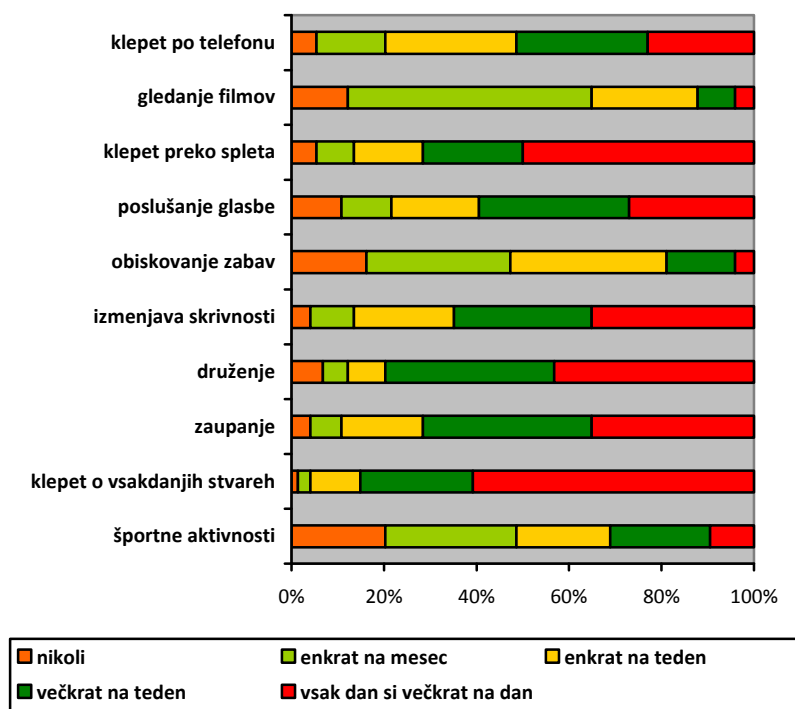
Ovrednotenje rezultatov:

Tabela 5. 3: Motivi za sklepanje prijateljstev - rezultati

Stvari	Veljavne vrednosti	Minimum	Maksimum	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Se vključujeva v športne aktivnosti	74	1	5	2,72	1,277
Klepetava o vsakdanjih stvareh	74	1	5	4,41	0,890
Si zaupava težave	74	1	5	3,92	1,082
Se druživa po pouku	74	1	5	4,04	1,164
Se pogovarjava o najinih skrivnostih	74	1	5	3,82	1,139
Hodiva na večerne zabave	74	1	5	2,59	1,059
Poslušava glasbo	74	1	5	3,54	1,295
Se pogovarjava po MSN-ju, Face booku ipd.	74	1	5	4,03	1,216
Greva v kino ali gledava film doma	74	1	5	2,39	0,948
Se pogovarjava in klepetava po telefonu	74	1	5	3,49	1,162

Vključevanje v socialne interakcije nastaja zaradi motivov posameznika, ki postane akter v določeni situaciji. Adolescenti poskušajo zadovoljiti svoje potrebe preko prijateljske vezi. Prijatelji so najbolj pogosto podvrženi klepetu o vsakdanjih stvareh, za tem druženju, klepetu preko spleta in medsebojni izmenjavi težav. Tovrstne dejavnosti zadovoljijo potrebe po pripadnosti, izmenjavi intimnih misli, zaupanju in pomoči. Najmanjše odstopanje je zaslediti v odgovoru o vsakdanjem klepetu, kar še dodatno poudarja njegovo pogostost. Ker druženje s prijatelji povzroča pozitivne učinke na adolescente, saj vključuje njihove potrebe, socialno okolje in priljubljene aktivnosti, je druženje ena najpogostejših dejavnosti.

Graf 5.3: Motivi za sklepanje prijateljstev - rezultati

Anketiranci se vsak dan, ali celo večkrat na dan, posvečajo klepetu s prijatelji o vsakdanjih stvareh, klepetu preko spleta, druženju, zaupanju težav in pogovoru o skrivnostih. Preko tega se vključujejo v socialne vezi, oblikujejo identiteto in zadovoljijo potrebo po intimnosti in samorazkrivanju. Glavna motiva v adolescenci, ki narekujejo ugotovljena vedenja, sta vzajemna intimnost in zvestoba (Berndt v Fehr 1996, 10/11).

Le nekaj več kot 20 odstotkov anketirancev se enkrat na mesec udeležujejo športnih dejavnosti s svojimi prijatelji, nekaj več kot 5 odstotkov vsak dan ali večkrat na dan. Čedalje bolj pogosta je uporaba spletnih ugodnosti, kar kažejo tudi rezultati, saj slabih 40 odstotkov vsak dan ali celo večkrat na dan klepeta preko spleta. Posamezniki so splet nekako zamenjali za zunanje dejavnosti, predvsem športne. Čedalje manj se udeležujejo različnih športov in čedalje več časa preživijo pred računalnikom.

5.3.3 Teza 3

Predstavitev:

Teza 3: Posamezniki sklepajo prijateljstva zaradi svojih osebnih oziroma intimnih motivov in ne zaradi širšega družbenega delovanja.

Primerjavo med osebnimi motivi posameznika za sklepanje prijateljstva in težnjami po širšem družbenem delovanju v socialnem okolju sem merila z navedbo petih različnih aktivnosti, ki se jih posamezniki udeležujejo s svojimi prijatelji. Vsak odgovor je bilo potrebno opredeliti tudi s številom prijateljev, s katerimi je posameznik prisoten pri določeni aktivnosti.

V2. S kolikšnim številom prijateljev te povezujejo naslednje aktivnosti?

V vsaki vrstici izberi odgovor, ki ti najbolj ustreza.

Tabela 5. 4: Primerjava med motivi

	Aktivnosti	Z nobenim	Z 1-2 prijateljema	S 3-5 prijatelji	Z več kot 5 prijatelji
V2a	Poslušanje iste zvrsti glasbe	1	2	3	4
V2b	Izmenjava šolskih zapiskov in pomoč pri učenju	1	2	3	4
V2c	Druženje v mladinskem centru	1	2	3	4
V2d	Ukvarjanje z isto športno dejavnostjo	1	2	3	4
V2e	Skrb za izredno pomembno družbeno tematiko (npr. ekologijo)	1	2	3	4
V2f	Ukvarjanje z isto dejavnostjo (umetnost, ročne spretnosti ipd.)	1	2	3	4

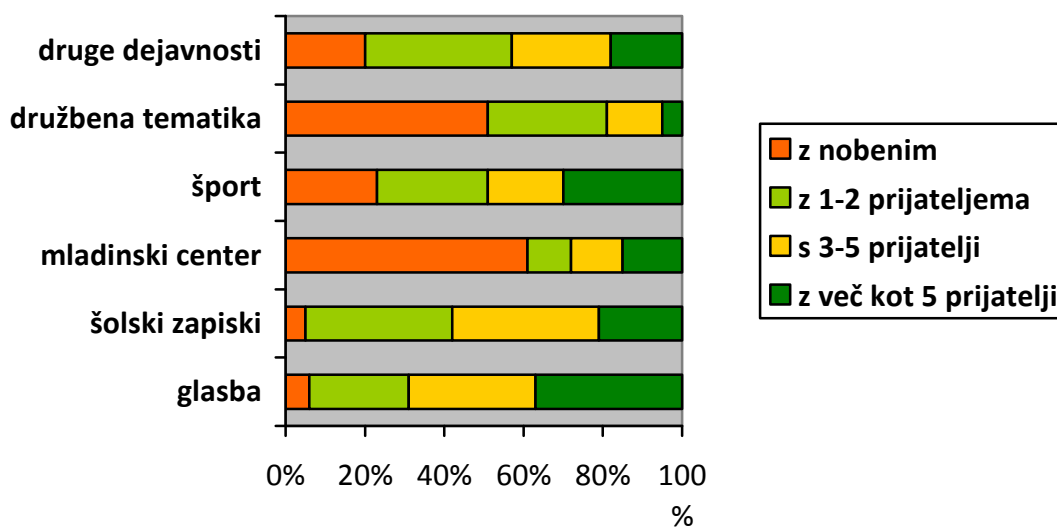
Ovrednotenje rezultatov:

Tabela 5. 5: Primerjava med motivi - rezultati

Aktivnosti	Veljavne vrednosti	Minimum	Maksimum	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Poslušanje iste zvrsti glasbe	100	1	5	3,01	0,948
Izmenjava šolskih zapiskov in pomoč pri učenju	100	1	4	2,74	0,848
Druženje v mladinskem centru	100	1	4	1,82	1,149
Ukvarjanje z isto športno dejavnostjo	100	1	4	2,56	1,149
Skrb za izredno pomembno družbeno tematiko (npr. ekologijo)	100	1	4	1,73	0,886
Ukvarjanje z isto dejavnostjo (umetnost, ročne spretnosti ipd.)	100	1	4	2,41	1,006

Primerjava med osebnimi motivi posameznika za sklepanje prijateljstev in med motivi za širše družbeno delovanje je pokazala, da posameznik vstopa v prijateljski odnos na podlagi svojih osebnih želja. Najnižje ovrednotena sta bila odgovora o druženju v mladinskem domu in skrbi za izredno pomembno družbeno tematiko. Mladi danes ne oblikujejo več avtonomnih vrstniških skupin in družbeno dejavne subkulture, da bi tako posredovali generacijske in subkulturne ideje, temveč na podlagi lastnih interesov sprejemajo osebne odločitve (Ule in dr. 2002, 26).

Graf 5. 4: Primerjava med motivi - rezultati

Adolescenti se z največ prijatelji povezujejo zaradi poslušanja iste zvrsti glasbe in športnih dejavnosti, medtem ko si s tri do petimi prijatelji delijo šolske zapiske, in z enim do dvema druge dejavnosti, na primer umetnost in ročne spretnosti. Vse našete dejavnosti zadovoljujejo njihove osebne potrebe in nastanejo zaradi intimnih želja, ne pa zaradi družbene zavzetosti. Najmanj posameznikov se tako druži v mladinskem centru oziroma skrbi za pomembno družbeno tematiko. Prav zaradi tovrstnega trenda je tudi vse manj mladinskih centrov, ki bi skrbeli za subkulturno razvijanje in generacijsko širjenje kolektivnih aktivnosti, pri čemer bi vplivali tudi na oblikovanje identitet.

5.3.4 Teza 4

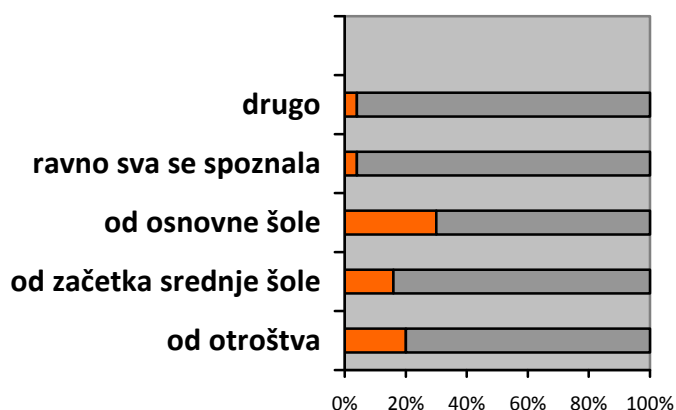
Predstavitev:

Teza 4: Motivi za sklepanje prijateljstev vplivajo na njihovo trajanje in razvojni proces prijateljskega odnosa.

Trajanje prijateljstva sem merila z vprašanjem o tem, kako dolgo ima posameznik najboljšega prijatelja; od otroštva, začetka srednje šole, osnovne šole ali sta se ravno spoznala, oziroma ga sploh nima. Anketiranci so obkrožili črko pred enim od naštetih odgovorov.

Ovrednotenje rezultatov:

Graf 5. 5: Trajanje prijateljstva - rezultati

Prijateljstva najpogosteje nastanejo v osnovni šoli, v kateri se iz socialne interakcije razvije prijateljski odnos, ki se do srednje šole nadgradi, preoblikuje in s trajanjem pridobi na kakovosti ter postane še bolj celovit. Kar 20 odstotkov anketirancev je odgovorilo tudi, da se je njihov prijateljstvo začelo v otroštvu, malo več kot 15 pa, da so prijatelja spoznali na začetku srednje šole. Le nekaj adolescentov se je pred kratkim tesno navezalo na najboljšega prijatelja. Prijateljstvo je dolgoročni proces kakovostnega ohranjanja odnosa, ki temelji na vzajemnem iskanju ravnotežja med potrebami obeh akterjev. Višjo kakovost prijateljstva določa stabilnost odnosa med posameznikoma, na kar vpliva tudi čas (Bukowski v Bowker 2004, 86). Dolgo trajajoča prijateljstva omogočajo več priložnosti za razvoj zaupanja in intimnosti ter samorazkrivanja kakor tista, ki trajajo manj časa.

5.3.5 Teza 5

Predstavitev:

Teza 5: Starši zasedajo mesta vrstnikom, vse več je medsebojnega druženja in zaupanja staršem.

Vpliv staršev kot prijateljev sem merila z devetimi situacijami, vzeti iz posameznikovega vsakdanjega življenja. Zanimalo me je, na koga se posameznik obrne, ko se znajde v naštetih situacijah: na starše, prijatelje ali koga drugega.

V3. Koga bi prosil za pomoč, če bi se znašel/a v naslednjih situacijah?

V vsaki vrstici izberi odgovor, ki ti najbolj ustreza.

Tabela 5. 6: Starši kot prijatelji

	Situacije	Sošolcu/kolegu	Prijatelju	Mami	Sestri/bratu	Fantu/punci	Očetu
V3a	Če bi imel/a težave s svojim fantom/punco	1	2	3	4	5	6
V3b	Če bi imel/a težave v šoli, s slabimi ocenami ali nerazumevajočimi profesorji	1	2	3	4	5	6
V3c	Če bi imel/a težave v odnosih s prijatelji	1	2	3	4	5	6
V3d	Če bi imel/a težave s starši	1	2	3	4	5	6
V3e	Če bi imel/a težave pri izbiri ustreznega oblačila za zabavo ali zmenek	1	2	3	4	5	6
V3f	Če bi te neka oseba ali dogodek potrla	1	2	3	4	5	6
V3g	Če bi si želel/a nekemu zaupati svoje misli	1	2	3	4	5	6
V3h	Če bi si zaželel/a družbe	1	2	3	4	5	6
V3i	Če bi moral/a sprejeti pomembno odločitev	1	2	3	4	5	6

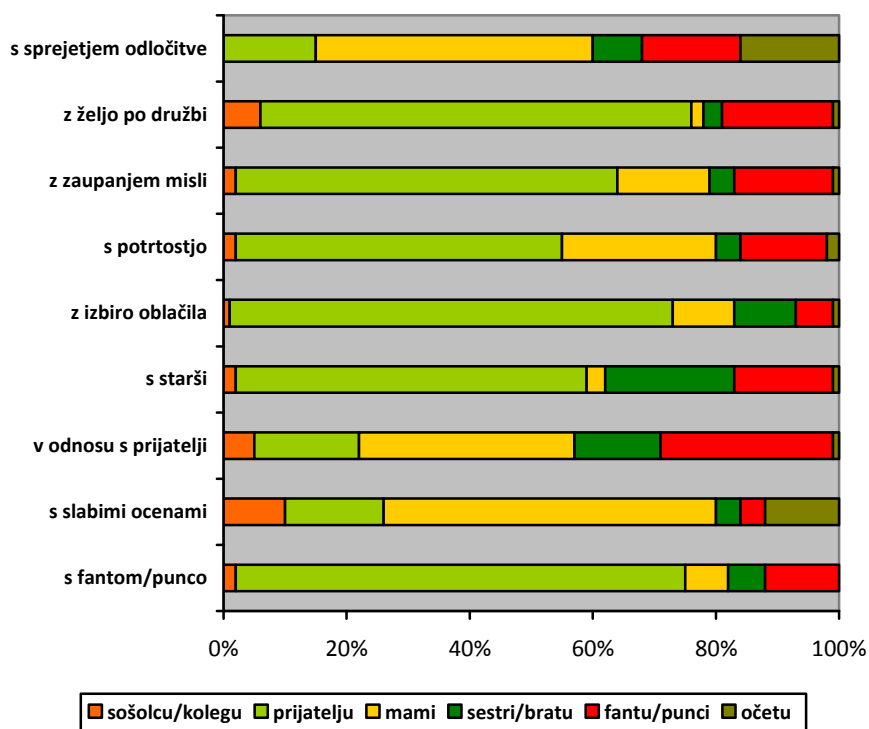
Ovrednotenje rezultatov:

Tabela 5. 7: Starši kot prijatelji - rezultati

Situacije	Veljavne vrednosti	Minimum	Maksimum	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Če bi imel/a težave s svojim fantom/punco	100	1	5	2,53	1,068
Če bi imel/a težave v šoli, s slabimi ocenami ali nerazumevajočimi profesorji	100	1	6	3,12	1,358
Če bi imel/a težave v odnosih s prijatelji	100	1	6	3,46	1,234
Če bi imel/a težave s starši	100	1	6	2,95	1,266
Če bi imel/a težave pri izbiri ustreznega oblačila za zabavo ali zmenek	100	1	6	2,51	0,980
Če bi te neka oseba ali dogodek potrla	100	1	6	2,81	1,169
Če bi si želel/a nekemu zaupati svoje misli	100	1	6	2,73	1,188
Če bi si zaželel/a družbe	100	1	6	2,60	1,279
Če bi moral/a sprejeti pomembno odločitev	100	2	6	3,73	1,340

Zanimalo me je, komu adolescenti zaupajo svoje težave v šoli, ljubezni, s starši, prijatelji in komu sporočajo pomembne odločitve; staršem, prijateljem, puncu ali fantu ali komu drugemu. V večini situacij bi se adolescenti lahko obrnili na svoje prijatelje, posebej pri izbiri ustreznega oblačila za določeno priložnost, kjer je razlika med njihovimi odgovori najmanjša. Pri sprejemanju pomembne odločitve se ne bi nihče od anketirancev obrnil na sošolca oziroma kolega, veliko raje bi pomoč poiskali pri starših.

Graf 2. 6: Starši kot prijatelji - rezultati

70 odstotkov anketiranih adolescentov, svoje težave v ljubezni zaupajo prijateljem, prav tako bi se na njih obrnili pri težavah s starši, težavah pri izbiri ustreznega oblačila za zabavo ali zmenek, če bi bili potrpti ali želeli nekomu zaupati svoje misli, in če bi želeli družbo. Prijatelji so torej prva izbira pri zaupanju intimnih misli, samorazkrivanju, iskanju pomoči in druženju, kar je že posebej značilno za adolescente.

Pomoč pri starših bi posamezniki poiskali, če bi imeli težave v šoli in pri sprejemanju pomembnih odločitev. Mati v življenju adolescenta igra vlogo terapevtke, še posebej na instrumentalni in čustveni ravni (Ule idr. 2000, 108). Posebej na mati bi se anketiranci obrnili pri težavah v odnosu s prijatelji, pri potrptosti in če bi želeli nekomu zaupati svoje misli. Materi adolescenti veliko bolj zaupajo kot očetu. Iz določenih situacij zaupanja je razvidno, da mati nastopa tako kot skrbnica pri težavah v šoli in potrptosti in kot prijateljica pri težavah s prijatelji in zaupanju misli.

Adolescenti veliko raje zaupajo svojem puncu ali fantu kakor sestri ali bratu. V adolescenci postanejo akterji bolj odprti za koncepte spolnih vlog, zato je manj deljenja na istospolne skupine (Richards v Bukatko 2008, 546), hkrati pa se v okviru

socialnega omrežja posamezniki počutijo bližje svojim vrstnikom, s katerimi so v romantičnem odnosu, in ki jim v največji meri zaupajo težave s prijatelji, manj pa svoje misli, morebitno potrto in težave s starši. Vprašanje na tem mestu je, ali z njimi vzpostavijo tudi prijateljski odnos, ki se preko dveh prijateljev nasprotnega spola razvije v romantično vez.

5.3.6 Teza 6

Predstavitev:

Teza 6: Virtualno prijateljstvo ne more postati intenzivno in dolgotrajno.

Računalniško posredovano komunikacijo in virtualna prijateljstva sem merila s petimi različnimi aktivnostmi, ki potekajo v virtualnem prostoru. Posameznik je moral pri vsaki od njih izbrati, kako pogosto se vključuje v določeno aktivnost.

V10. Kaj najpogosteje počneš, ko si na spletu?

V vsaki vrstici izberi odgovor, ki ti najbolj ustreza.

Tabela 5. 8: Virtualno prijateljstvo

		Nikoli	Enkrat na mesec	Enkrat na teden	Večkrat na teden	Vsak dan ali večkrat na dan
V10a	Spoznavam nove ljudi, preko forumov, spletnih portalov, Face booka.	1	2	3	4	5
V10b	S prijatelji klepetam preko MSN-ja, Google talka, Face booka.	1	2	3	4	5
V10c	Vključujem se v pogovore o meni zanimivih temah z drugimi na forumih ali spletnih portalih.	1	2	3	4	5
V10d	Prijateljem zaupam skrivnosti ali jih prosim za pomoč.	1	2	3	4	5
V10e	Iščem ljudi za klepet o čemerkoli, mogoče pa postanemo prijatelji.	1	2	3	4	5

Za merjenje računalniško posredovane komunikacije sem prav tako izbrala misli, ki jih je posameznik opredelil, na kakšen način vsako od njih najlažje izraža.

V11. Na kakšen način lažje izražaš naslednje misli?

V vsaki vrstici izberi odgovor, ki ti najbolj ustreza.

Tabela 5. 9: Načini izražanja

	Misli	Preko spleta (MSN-ja, Face booka, Google talka ipd.)	Preko telefona	Neposredno na »štiri oči«
V11a	Svoje skrivnosti	1	2	3
V11b	Svoje intimne misli	1	2	3
V11c	O problemih	1	2	3
V11d	Iskrena izpoved o tebi pretresljivem dogodku	1	2	3
V11e	O vsakdanjih stvareh	1	2	3
V11f	O ljubezenskih težavah	1	2	3

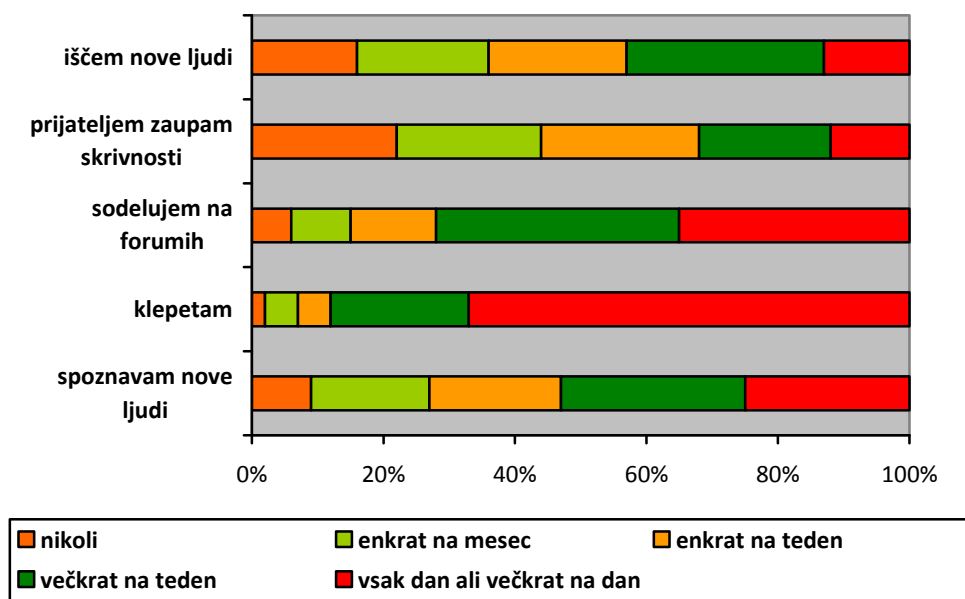
Ovrednotenje rezultatov:

Tabela 5. 10: Virtualno prijateljstvo - rezultati

Dejavnosti	Veljavne vrednosti	Minimum	Maksimum	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Spoznavam nove ljudi, preko forumov, spletnih portalov, Face booka.	100	1	5	3,42	1,288
S prijatelji klepetam preko MSN-ja, Google talka, Face booka.	100	1	5	4,46	0,947
Vključujem se v pogovore o meni zanimivih temah z drugimi na forumih ali spletnih portalih.	100	1	5	3,86	1,172
Prijateljem zaupam skrivnosti ali jih prosim za pomoč.	100	1	5	2,78	1,323
Iščem ljudi za klepet o čemerkoli, mogoče pa postanemo prijatelji.	100	1	5	3,04	1,294

Pri vprašanju virtualnega prijateljstva, kaj najpogosteje počnejo na spletu, so anketiranci v največji meri odgovorili, da največkrat klepetajo preko spletnih portalov MSN, Google talk, Face book. Pri tem odgovoru je tudi najmanj razlik, kar pomeni, da so se adolescenti odločali zelo podobno. Razbrati je še, da najmanj časa posvetijo zaupanju skrivnosti svojim prijateljem, pri čemer je prihajajo tudi do največjih razlik v odgovorih.

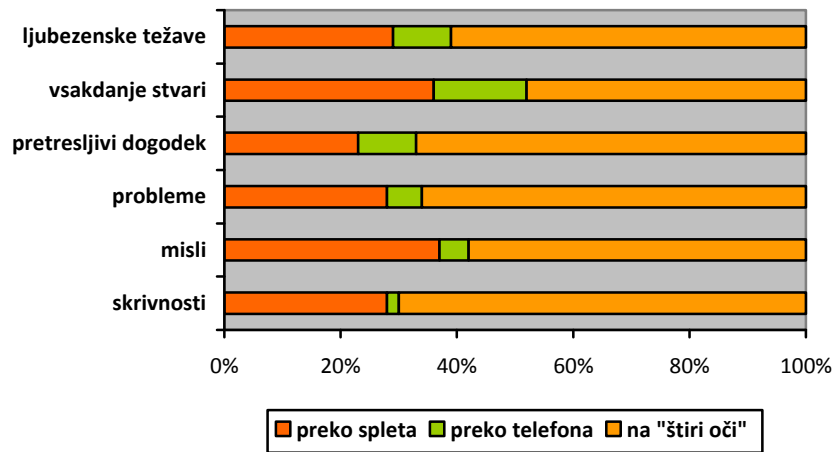
Graf 5. 7: Virtualno prijateljstvo - rezultati

Skoraj 70 odstotkov vseh anketiranih vsak dan ali večkrat na dan klepeta s prijatelji preko spleta, večkrat na teden sodeluje na različnih forumih in spletnih portalih, išče ljudi za klepet in tako spoznava nove osebe. Takšen odgovor so označili tudi posamezniki, ki nimajo prijateljev, kar pomeni, da preko spleta iščejo pripadnost in druženje. Medmrežje je kot novi medij v generacijah med letoma 1990 in 1994 postal izjemno priljubljen, saj je stalni del njihovega življenja. Računalniško posredovano komuniciranje jim je blizu in jim pomeni nov način hitrega in enostavnega sporočanja. Le nekaj anketirancev je označilo, da nikoli ne klepetajo preko spleta.

Kljub izjemni priljubljenosti interneta pa je zaznati tudi podoben odstotek tistih, ki bodisi nikoli bodisi vsak dan ali večkrat na dan zaupajo skrivnosti svojim prijateljem oziroma jih prosijo za pomoč preko spleta. Adolescenti s prijatelji manj komunicirajo preko interneta kot s tujci. Turner pravi, da posamezniki vstopajo v računalniško posredovano komuniciranje takrat, ko nimajo na voljo socialne podpore preko neposredne komunikacije (Turner v Walther in Parks 2002, 547).

Graf 5. 8: Načini izražanja - rezultati

Anketiranci se kljub pogostemu času, ki ga preživijo pred računalnikom, še vedno v največji meri (70 odstotkov anketirancev) za izražanje svojih misli poslužujejo neposrednega načina komuniciranja, še posebej, ko gre za izražanje njihovih skrivnosti, problemov in stresnih dogodkov. Anketiranci so najbolj prilagodljivi pri izražanju vsakdanjih stvari, kar več kot 30 odstotkov vseh anketiranih počne preko spleta, kakor tudi izraža svoje misli. Ob tem je neposredno izražanje na prvem mestu, sledi komunikacija preko spleta in nazadnje preko telefona, preko katerega v največji meri, vendar le 15 odstotkov adolescentov, opravi vsakdanje pogovore.

5.3.7 Teza 7

Predstavitev:

Teza 7: Prijateljstvo med osebama nasprotnega spola nastane redkeje kot prijateljstvo med osebama istega spola.

Razlike v spolu sem merila z devetimi različnimi trditvami, ob katerih je posameznik izbiral med pritrdilnim in nikalnim odgovorom.

V12. Pred teboj je 9 kratkih trditev.

Izberi ustrezen odgovor in ga obkroži.

Tabela 5. 11: Prijateljstvo med deklicami in dečki

	Trditve	Da	Ne
V12a	Med mojimi prijatelji je največ deklet.	1	2
V12b	Med mojimi prijatelji je največ fantov.	1	2
V12c	Večkrat pomislim, da bi se z dobrim prijateljem nasprotnega spola zapletel/la v romantično zvezo.	1	2
V12d	Moj najboljši prijatelj je nasprotnega spola.	1	2
V12e	S prijateljem nasprotnega spola se mi ni prijetno pogovarjati o svojih intimnih pogovorih, ki jih drugače brez težav zaupam istospolnemu prijatelju.	1	2
V12f	S prijateljem nasprotnega spola se mi je že zgodilo, da je najina vez iz prijateljske prerasla v romantično.	1	2
V12g	Svoje težave lahko brez pomislekov zaupam tudi prijatelju, ki je nasprotnega spola.	1	2
V12h	Še nikoli nisem imel/a najboljšega prijatelja nasprotnega spola.	1	2
V12i	S prijateljem nasprotnega spola imam občutek, da je najino prijateljstvo le pot do romantične vezi.	1	2

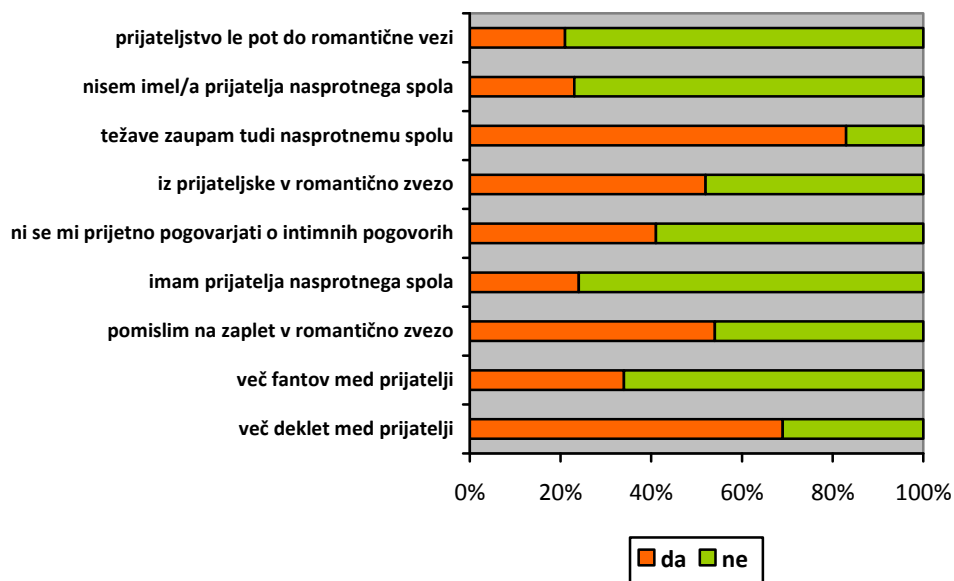
Ovrednotenje rezultatov:

Tabela 5. 12: Prijateljstvo med deklicami in dečki - rezultati

Trditve	Veljavne vrednosti	Minimum	Maksimum	Aritmetična sredina	Standardni odklon
Med mojimi prijatelji je največ deklet.	100	1	2	1,31	0,465
Med mojimi prijatelji je največ fantov.	100	1	2	1,66	0,476
Večkrat pomislim, da bi se z dobrim prijateljem nasprotnega spola zapletel/la v romantično zvezo.	100	1	2	1,46	0,501
Moj najboljši prijatelj je nasprotnega spola.	100	1	2	1,76	0,429
S prijateljem nasprotnega spola se mi ni prijetno pogovarjati o svojim intimnih pogovorih, ki jih drugače brez težav zaupam istospolnemu prijatelju.	100	1	2	1,59	0,494
S prijateljem nasprotnega spola se mi je že zgodilo, da je najina vez iz prijateljske prerasla v romantično.	100	1	2	1,48	0,502
Svoje težave lahko brez pomislekov zaupam tudi prijatelju, ki je nasprotnega spola.	100	1	2	1,17	0,378
Še nikoli nisem imel/a najboljšega prijatelja nasprotnega spola.	100	1	2	1,77	0,423
S prijateljem nasprotnega spola imam občutek, da je najino prijateljstvo le pot do romantične vezi.	100	1	2	1,79	0,409

Pri vprašanju o prijateljstvu med nasprotnima spoloma so se anketiranci najbolj poistovetili z odgovorom, da lahko svoje težave brez pomislekov zaupajo tudi prijatelju, ki je nasprotnega spola. Največ adolescentov je izbralo dogovor, da s prijateljem nasprotnega spola nimajo občutka, da bi njuno prijateljstvo lahko preraslo v romantično vez.

Graf 5. 9: Prijateljstvo med deklicami in dečki - rezultati

Med anketiranci je bilo več deklet 76.2 odstotka, kar pojasni prvi odgovor o količini deklet oziroma fantov med prijatelji, ki znaša 70 odstotkov. Več kot 80 odstotkov adolescentov lahko brez pomislekov zaupa svoje težave tudi nasprotnemu spolu in hkrati zagotavlja, da so že imeli najboljšega prijatelja nasprotnega spola, ter da prijateljstvo za njih ne pomeni le poti do romantične vezi. Kljub temu jih je več kot 70 odstotkov odgovorilo, da nimajo prijatelja nasprotnega spola. Torej lahko zaupanje težav, misli in samorazkrivanje poteka med dvema adolescentoma nasprotnega spola, vendar ne more prerasti v tesen prijateljskih odnos. Mogoče so razlike med spoloma z dekleti, usmerjenimi na zaupnost, in fanti, s stremenjem za skupinskimi dejavnostmi (Maccoby v Simpkins 2006, 494) še vedno prevelike. Bolj pogosto kot do resničnega prijateljstva med njimi namreč pride do nastanka romantične vezi.

6 Zaključek

V svoji diplomski nalogi sem se posvetila obravnavi pojma prijateljstva, tej vseprisotni in izjemni socialni vezi, ki se začne odkrivati v zgodnjem otroštvu in postane nepretrgana stalnica skozi celotno življenjsko obdobje. Bolj kot se skozi odraščanje približujemo ravnotežju v prijateljstvu, ki nam omogoča stabilnost, zaupnost in izražanje, bolj si želimo vzpostavljati tovrstne socialne odnose. Zaradi kakovostnih odnosov, vzajemnega zadovoljevanja socialnih potreb je potrebno vložiti veliko motivacije, energije in volje, da se določeno prijateljstvo ohrani in se ob morebitnih konfliktih še okrepi.

Prijateljstvo ima različne kakovostne določnice, ki se ločijo glede na akterje socialnega odnosa. Najbolj redko od vseh, pa vseeno pogosto in razširjeno, je pravo, resnično prijateljstvo, ki največkrat vsebuje le dve osebi. Med njima nastane iskrena in vzajemna socialna vez z obojestransko skrbjo po njenem ohranjanju, negovanju in nadgrajevanju. Močne prijateljske vezi postanejo posameznikova emocionalna podpora in stalnost, na katero se lahko v svojem življenju zanese. Prijatelji so lahko tudi pasivni udeleženci posameznikovega življenja, začasni zaupniki in sogovorniki v pogovoru in klepetu, največkrat prisotni v posameznikovem prostem času. Pri tovrstnih načinih socialne vezi ni stremenja za popolnim zaupanjem, vzajemnim samorazkrivanjem intimnih misli, so le možnost zabave in sprostitve brez večjih obvez. Takšnih prijateljstev je vedno več. Kakovostne in dolgotrajne odnose zahtevajo veliko časa in energije, zato jih posamezniki zamenjujejo z druženjem z »znanci«. V svojem prostem času posamezniki iščejo druženje za sprostitev, ob čemer ne želijo misliti na morebitne težave, ki bi jih želeli zaupati prijatelju. Prav tako nimajo želje po ohranjanju kakovostnejših vezi, posebej starejši mladi, ki imajo romantična razmerja, v katerih vzpostavljajo prijateljski odnos s partnerjem. Vendar pri adolescentih prijateljstvo še vedno pomeni oporno in orientacijsko točko pri vstopu v novo socialno okolje.

Adolescenca je obdobje, v katerem se mladi srečujejo z drugačnim načinom odraščanja. Razvijajo se tako osebno kot tudi socialno. Oblikujejo se identitete, ki najpogosteje nastanejo na podlagi starševske vzgoje in socialnega okolja, v katerega

je bil posameznik vključen. Pomembni drugi postanejo točke, po katerih lahko adolescenti razumejo sebe, razločijo socialna vedenja in se pozicionirajo znotraj družbe, razvijejo želje, motive in vrednote ter oblikujejo stališča. V tem času iz otroka zraste razumni mladostnik, na katerega vplivajo tisti, ki jim oseba najbolj zaupa, s katerimi se največ družijo, in tisti, ki so zanj najbolj pomembni, to so prijatelji.

Prijateljstvo med mladimi se razvija glede na okolje in družbo, v kateri živimo. Na tem mestu sem želela opredeliti, pomensko ovrednotiti in razložiti proces vzpostavljanja prijateljstev. S pomočjo raziskovalnega vprašalnika sem zbrala podatke, ki so mi pomagali razumeti nastajanje, spreminjanje in ohranjanje prijateljstva danes.

Ugotovila sem, da prijateljstva med adolescenti danes najpogosteje vključujejo spletni in neposredni klepet, vzajemno zaupanje težav in druženje, medtem ko je sodelovanje v športu na zanemarljivem mestu. Vse več je druženja v obliki klepeta in neformalnega druženja kot pa aktivnega preživljanja prostega časa. Prisotnost in pomanjkljaj teh dejavnosti vplivata tako osebno na posameznika pri oblikovanju identitete, kot tudi na nastanek socialnih veščin. Ob tem je ponovno v ospredju pomen komunikacije kot način sporočanja, ki se nikoli ne konča in omogoča druženje, prijateljstvo. Mladi svoje socialne vezi pletejo na podlagi osebnih interesov in želja. Vstopajo v odnose, ki jim prinesejo profite, ob čemer poskrbijo za zadovoljevanje svojih socialnih potreb.

Prijateljstvo je ena izmed najpomembnejših stvari v življenju adolescenta, ki si poleg zdravja in staršev deli najvišja tri mesta. Mladim je vseeno bolj pomembno, da imajo dobre prijatelje kot dobre družinske odnose in dejstvo, da so zdravi. Kljub novim trendom, ki zmanjšujejo kakovost prijateljstva, njegov pomen pri adolescentih še vedno ostaja na vrhu lestvice najpomembnejših stvari. Posamezniki se zavedajo pomena druženja in prostega časa ter uresničitve svojih interesov in želja, kar se najpogosteje dogaja v prijateljskih krogih, še posebej v adolescenci, ki pomeni čas odmika od staršev, čeprav mladi veliko zaupajo materam, in v pozni adolescenci, ob vstopu v srednjo šolo kot v novo socialno okolje, v katerem iščejo poti, pri čemer jim največjo podporo (ne glede na ustreznost) nudijo prijatelji. Vrstniki so prav tako osebe, s katerimi lahko delijo svoje misli in čustva, saj jih razumejo. Izredni pomen

prijateljstva kaže tudi na največjo vplivnost mladih. V svetu droge in nasilja so mladi tisti, ki si lahko med seboj pomagajo oziroma potiskajo na rob. Vprašanje je, ali je vpliv prijateljev že tako velik, da adolescenti pozabljajo na svoje interese in ali vrednote nastanejo na podlagi izkušenj ali na podlagi vrednot pomembnih drugih.

S pomočjo rezultatov sem odkrila, da se starši danes iz mesta skrbnikov pomikajo proti mestu prijatelja. Njihova dolgoletna vloga skrbnikov postaja ključna emocionalna podpora adolescentom. Matere so pogosto zaupnice in varovalke v težkih trenutkih adolescenta. Izhajajoč iz rezultatov raziskave mladi materam zaupajo predvsem težave s potrlostjo, s prijatelji, slabe ocene ali težave s profesorji, posvetujejo se pri sprejemanju odločitev in jim zaupajo svoje misli. Vsa naštetá dejanja so za adolescenta izrednega pomena in če jih deli s svojo materjo, njeno vlogo postavlja na izjemen položaj v socialnem krogu prijateljev. V tem primeru se mati lahko primerja z vrstniki, saj ji mladi v omenjenih primerih bolj zaupajo. Navezanost na starše iz otroštva v odrasčanje, iz primarne v sekundarno socializacijo, se močno povezuje. Menim, da mladi delujejo glede na svoje izkušnje, če so se vedno lahko zanesli na svoje starše, ki so jim vedno stali ob strani, se to kljub dobrim prijateljem in druženju z njimi ne bo spremenilo.

Iz raziskave je tudi razvidno, da pri vstopanju posameznikov v prijateljske vezi kolektivne interese zamenjujejo osebni. Le redko kdo danes sklepa prijateljstva, da bi s tem deloval na družbeni ravni in uporabil kolektivno pripadnost za opravljanje »dobrih« del. Individualizacija, ki je prisotna na vseh področjih posameznikovega delovanja, zajema tudi prijateljstvo. Vprašanje je, ali so posledično prijatelji raje v družbi zgolj ene osebe, ki se lahko posveča le njim. Adolescenti v tem času mislijo tudi na trende, ki jim je potrebno slediti, zato je njihov izbor prijatelja v skladu z ujemajočimi se motivi. V tem času ni zaželeno, da mladi skrbijo za ekologijo in prihajajoče generacije, temveč da uživajo v družbi svojih prijateljev, tako preko interneta kot neposredno.

Rezultati raziskave so pokazali, da mladi čedalje več časa preživljajo na spletu (v spletnih klepetalnicah, forumih in straneh), preko katerega ustvarjajo socialne vezi in komunicirajo. Na tak način izražajo tudi svoje intimne misli in zaupajo prijateljem. Vendar kljub temu določene zaupnosti in samorazkrivanja adolescenti še vedno raje

zaupajo prijateljem osebno. Takšnemu načinu komunikacije sledi komunikacija preko spleta, medtem ko je telefon zadnja izbira sporočanja. Tradicionalna komunikacija osebnega sporočanja ima še vedno prednost pri izmenjavi zaupnih misli in težav. Prav tako omogoča večjo iskrenost in neposrednost, vključevanje nebesednega jezika in večjo celovitost sporočanja.

V raziskavi me je zanimalo, ali lahko adolescenta nasprotnega spola vzpostavita prijateljski odnos. V adolescenci prvič v času odraščanja istospolno prijateljstvo prerase tudi v prijateljstvo nasprotnega spola, ob čemer posamezniki še vedno lažje zaupajo drugemu posamezniku, ki je istega spola. Največji problem pri prijateljstvu med posameznikoma nasprotnega spola predstavlja možnost nastanka romantične vezi. Posamezniki ne postavljajo ločene meje med prijateljstvom in romantičnim razmerjem, zato lahko znotraj enega prehajajo v drugega in nazaj. Adolescenca kot obdobje, polno sprememb, oblikovanja identitete in sprejemanja vrednot je obdobje, v katerem posameznik težje določa jasne meje in pravila znotraj posameznega odnosa.

Posamezniki v času adolescence vstopajo v mnoge socialne vezi, vendar je prijateljstvo v njihovem življenju na prvem mestu. Pomaga jim pri odločanju, reševanju težav, nabiranju izkušenj in oblikovanju sebe. Predstavlja čas in prostor druženja, ki ga mladi potrebujejo, hkrati pa se tudi prijateljstva kot odraščanje skozi življenje spreminjajo, ali kakor pravi Rose: »Proces prijateljstva je kontinuiran kot valovanje prijateljev v in iz naših življenj (Rose v Fehr 1996, 201).«

7 Literatura

Aristotel.1994. *Nikomahova etika*. Ljubljana: Slovenska Matica.

Aronson, Elliot, Timothy D. Wilson in Robin M. Akert, ur. 1998. *Social Psychology*. United States: Addison-Wesley Educational Publishers Inc.

Bagwell, Catherine L., Sarah E. Bender, Cristina L. Andreassi, Tracy L. Kinoshita, Staci A. Montarello in Jason G. Muller. 2005. Friendship quality and perceived relationship changes predict psychosocial adjustment in early adulthood. *Journal of Social and Personal Relationships* 22 (2): 235-254.

Bowker, Anne. 2004. Predicting Friendship Stability During Early Adolescence. *The Journal of Early Adolescence* 24 (2): 85-112.

Bukatko, Danuta. 2008. *Child and Adolescent Development (A Chronological Approach)*. Boston, New York: Houghton Mifflin Company.

Cotterell, John. 2007. *Social Networks in Youth and Adolescence*. London, New York: Routledge.

Durkin, Kevin. 1995. *Developmental Social Psychology: From Infancy to Old Age*. Cambridge, Oxford: Blackwell.

Fehr, Beverly. 1996. *Friendship Processes*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.

Goffman, Erving. 1959. *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Doubleday Anchor Books.

Gril, Alenka. 2006. *Prosti čas mladih v Ljubljani*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Henderson, Samantha. 2004. I have never clicked this much with anyone in my life: trust and hyperpersonal communication in online friendship. *New Media and Society* 6 (4), 487-506.

Hendry, Leo B., Janet Shucksmith, John G. Love in Anthony Glendinning. 1993. *Young people's leisure and lifestyles*. London, New York: Routledge.

Hoff, Benjamin. 1996. *Tao medvedka Puja*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Kuhar, Metka in Mirjana Ule. 2002. Sodobna mladina: izziv sprememb (Vrednotne usmeritve mladih in Interesi mladih). *V Mladina 2000 (Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje)*, ur. Vlado Miheljak, 53-58. Maribor: Aristej.

Manning, Wendy D., Peggy C. Giordano and Monica A. Longmore. 2006. Hooking Up: The Relationship Contexts of "Nonrelationship" Sex. *Journal of Adolescent Research* 21 (5): 459-483.

Mathur, Revisa in Thomas J. Berndt. 2006. Relations of Friends' Activities to Friendship Quality. *The Journal of Early Adolescence* 26 (3): 365-388.

Pahl, Ray. 2000. *On Friendship*. United Kingdom: Polity Press.

Poljšak Škraban, Olga. 2004. *Obdobje adolescence in razvoj identitete: izbrane teme*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Richard, Jacques F. in Barry H. Schneider. 2005. Assessing Friendship Motivation During Preadolescence and Early Adolescence. *The Journal of Early Adolescence* 25 (3): 367-385.

Rubin, Kenneth H., Kathleen M. Dwyer, Cathryn Booth-LaForce, Angel H. Kim, Kim B. Burgess in Linda Rose-Krasnor. 2004. Attachment, Friendship, and Psychosocial Functioning in Early Adolescence. *The Journal of Early Adolescence* 24 (4): 326-356.

Simpkins, Sandra D., Ross D. Parke, Mary L. Flyr in Margaret N. Wild. 2006. Similarities in Children's and Early Adolescents' Perceptions of Friendship Qualities Across Development, Gender, and Friendship Qualities. *The Journal of Early Adolescence* 26 (4): 491-508.

Sprecher, Susan in Pamela C. Regan. 2002. Liking some things (in some people) more than others: Partner preferences in romantic relationships and friendships. *Journal of Social and Personal Relationships* 19 (4): 463-481.

SurveyMonkey. Dostopno prek: <http://www.surveymonkey.com> (27.junij.2008).

Ule, Mirjana. 1995. *Prihodnost mladine*. Ljubljana: DZS, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino.

--- 1996. *Mladina v devetdesetih: analiza stanja v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, Urad Republike Slovenije za mladino.

--- 2002. *Mladina: fenomen dvajsetega stoletja (Generacijska modernizacija mladine)*. V *Mladina 2000 (Slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje)*, ur. Vlado Mihelj, 9-14. Maribor: Aristej.

--- 2005a. *Psihologija komuniciranja*. Ljubljana: FDV.

--- 2005b. *Socialna psihologija*. Ljubljana: FDV.

Ule, Mirjana in Metka Kuhar. 2003. *Mladi, družina, starševstvo: spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: FDV.

Ule, Mirjana, Tanja Rener, Marjeta Mencin Čeplak, Metka Kuhar in Blanka Tivadar. 2000. *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino in Založba Aristej.

Ule, Mirjana, Tanja Rener, Tjaša Žakelj, Metka Kuhar in Valentina Hlebec. 2003. *Tipi družin in socialne mreže (Raziskovalna naloga)*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

VijaVaja. Dostopno prek: <http://www.vijavaja.com> (1.julij.2008).

Walther, Joseph B. in Malcolm R. Parks. 2002. Cues filtered out, cues filtered in: Computer-mediated communication and relationships. V *Handbook of interpersonal communication*, ur. M. L. Knapp in J. A. Daly, 529-563. Thousand Oaks, CA: Sage.

Weisz, Carolyn in Lisa F. Wood. 2005. Social identity support and friendship outcomes: A longitudinal study predicting who will be friends and best friends 4 years later. *Journal of Social and Personal Relationships* 22 (3): 416-432.

Zarbatany, Lynne, Ryanne Conley in Susan Pepper. 2004. Personality and gender differences in friendship needs and experiences in preadolescence and young adulthood. *International Journal of Behavioral Development* 28 (4): 299-310.

8 Priloga

Priloga A: Raziskava prijateljstva med mladimi

Raziskava prijateljstva med mladimi

Sem absolventka komunikologije na Fakulteti za družbene vede in želim opraviti diplomsko nalogo na temo prijateljstva med najstniki, starimi od 15 do 18 let, zato Te prosim za pomoč. Podatki so povsem anonimni.

V naprej se Ti iskreno zahvaljujem, da si v celoti izpolnil/a vprašalnik in mi omogočil/a izvedbo raziskave.

V1. Kako pomembne so ti naslednje stvari v življenju?

Razvrsti pojme po pomembnosti (od 1 do 5, kjer je 1 – sploh ni pomembna, 2 – malo pomembna, 3 – srednje pomembna, 4 – pomembna in 5 – najbolj pomembna).

	Pojmi	Sploh ni pomembna (1)	Malo pomembna (2)	Srednje pomembna (3)	Pomembna (4)	Zelo pomembna (5)
V1a	Starši	1	2	3	4	5
V1b	Zdravje	1	2	3	4	5
V1c	Denar	1	2	3	4	5
V1d	Prijatelji	1	2	3	4	5
V1e	Prosti čas	1	2	3	4	5
V1f	Šolski uspeh	1	2	3	4	5
V1g	Narava	1	2	3	4	5
V1h	Umetnost	1	2	3	4	5
V1i	Vera	1	2	3	4	5
V1j	Šport	1	2	3	4	5
V1k	Ustvarjalnost	1	2	3	4	5

V2. S kolikšnim številom prijateljev te povezujejo naslednje aktivnosti?

V vsaki vrstici izberi odgovor, ki ti najbolj ustreza.

	Aktivnosti	Z nobenim	Z 1-2 prijateljema	S 3-5 prijatelji	Z več kot 5 prijatelji
V2a	Poslušanje iste zvrsti glasbe	1	2	3	4
V2b	Izmenjava šolskih zapiskov in pomoč pri učenju	1	2	3	4
V2c	Druženje v mladinskem centru	1	2	3	4
V2d	Ukvarjanje z isto športno dejavnostjo	1	2	3	4
V2e	Skrb za izredno pomembno družbeno tematiko (npr. ekologijo)	1	2	3	4
V2f	Ukvarjanje z isto dejavnostjo (umetnost, ročne spretnosti ipd.)	1	2	3	4

V3. Koga bi prosil za pomoč, če bi se znašel/a v naslednjih situacijah?

V vsaki vrstici izberi odgovor, ki ti najbolj ustreza.

	Situacije	Sošolc u/koleg u	Prijatelj u	Mami	Sestri /brat u	Fantu /punc i	Očetu
V3a	Če bi imel/a težave s svojim fantom/punco	1	2	3	4	5	6
V3b	Če bi imel/a težave v šoli, s slabimi ocenami ali nerazumevajočimi profesorji	1	2	3	4	5	6
V3c	Če bi imel/a težave v odnosih s prijatelji	1	2	3	4	5	6
V3d	Če bi imel/a težave s starši	1	2	3	4	5	6
V3e	Če bi imel/a težave pri izbiri ustreznega oblačila za zabavo ali zmenek	1	2	3	4	5	6
V3f	Če bi te neka oseba ali dogodek potrla	1	2	3	4	5	6
V3g	Če bi si želel/a nekemu zaupati svoje misli	1	2	3	4	5	6
V3h	Če bi si zaželel/a družbe	1	2	3	4	5	6
V3i	Če bi moral/a sprejeti pomembno odločitev	1	2	3	4	5	6

V4. Ali se ti zdi, da med svojimi prijatelji lahko izbereš?

Obkroži številko pri odgovoru, ki ti najbolj ustreza.

		Da	Ne
V4a	Najboljšega prijatelja/prijateljico	1	2
V4b	Prijatelje, vendar ne enega najboljšega	1	2
V4c	Nimam prijateljev, samo kolege in znance	1	2

V primeru, da si obkrožil/a NE pri prvem odgovoru (da nimaš najboljšega prijatelja/prijateljice), preskoči na vprašanje 7.

V5. Kako pogosto s svojim najboljšim prijateljem počneta naslednje stvari?

V vsaki vrstici izberi odgovor, ki ti najbolj ustreza.

		Nikoli	Enkrat na mesec	Enkrat na teden	Večkrat na teden	Vsak dan ali večkrat na dan
V5a	Se vključujeva v športe aktivnosti	1	2	3	4	5
V5b	Klepetava o vsakdanjih stvareh	1	2	3	4	5
V5c	Si zaupava težave	1	2	3	4	5
V5d	Se druživa po pouku	1	2	3	4	5
V5e	Se pogovarjava o najinih skrivnostih	1	2	3	4	5
V5f	Hodiva na večerne zabave	1	2	3	4	5
V5g	Poslušava glasbo	1	2	3	4	5
V5h	Se pogovarjava po Msn-ju, Face booku, Google talku ipd.	1	2	3	4	5
V5i	Greva v kino ali gledava film doma	1	2	3	4	5
V5j	Se pogovarjava in klepetava po telefonu	1	2	3	4	5

V6. Kako dolgo že imaš istega najboljšega prijatelja?**Obkroži črko pred ustreznim odgovorom.**

- a) Od otroštva
- b) Od začetka srednje šole
- c) Od osnovne šole
- d) Ravno sva se spoznala
- e) Nimam najboljšega prijatelja
- f) Drugo: _____

V7. Kaj najpogosteje počneš, ko si na spletu?**V vsaki vrstici izberi odgovor, ki ti najbolj ustreza.**

		Nikoli	Enkrat na mesec	Enkrat na teden	Večkrat na teden	Vsak dan ali večkrat na dan
V10a	Spoznavam nove ljudi, preko forumov, spletnih portalov, Face booka.	1	2	3	4	5
V10b	S prijatelji klepetam preko MSN-ja, Google talka, Face booka.	1	2	3	4	5
V10c	Vključujem se v pogovore o meni zanimivih temah z drugimi na forumih ali spletnih portalih.	1	2	3	4	5
V10d	Prijateljem zaupam skrivnosti ali jih prosim za pomoč.	1	2	3	4	5
V10e	Iščem ljudi za klepet o čemerkoli, mogoče pa postanemo prijatelji.	1	2	3	4	5

V8. Na kakšen način lažje izražaš naslednje misli?**V vsaki vrstici izberi odgovor, ki ti najbolj ustreza.**

	Misli	Preko spleta (MSN-ja, Face booka, Google talka ipd.)	Preko telefona	Neposredno na »štiri oči«
V11a	Svoje skrivnosti	1	2	3
V11b	Svoje intimne misli	1	2	3
V11c	O problemih	1	2	3
V11d	Iskrena izpoved o tebi pretresljivem dogodku	1	2	3
V11e	O vsakdanjih stvareh	1	2	3
V11f	O ljubezenskih težavah	1	2	3

V9. Pred teboj je 9 kratkih trditvev.**Izberi ustrezen odgovor in ga obkroži.**

	Trditve	Da	Ne
V12a	Med mojimi prijatelji je največ deklet.	1	2
V12b	Med mojimi prijatelji je največ fantov.	1	2
V12c	Večkrat pomislim, da bi se z dobrim prijateljem nasprotnega spola zapletel/la v romantično zvezo.	1	2
V12d	Moj najboljši prijatelj je nasprotnega spola.	1	2
V12e	S prijateljem nasprotnega spola se mi ni prijetno pogovarjati o svojih intimnih pogovorih, ki jih drugače brez težav zaupam istospolnemu prijatelju.	1	2
V12f	S prijateljem nasprotnega spola se mi je že zgodilo, da je najina vez iz prijateljske prerasla v romantično.	1	2
V12g	Svoje težave lahko brez pomislekov zaupam tudi prijatelju, ki je nasprotnega spola.	1	2
V12h	Še nikoli nisem imel/a najboljšega prijatelja nasprotnega spola.	1	2
V12i	S prijateljem nasprotnega spola imam občutek, da je najino prijateljstvo le pot do romantične vezi.	1	2

V10. Splošni podatki

Spol (obkroži)   1- ženski   2- moški

Leto rojstva: _____

Mesto bivanja: _____